

Kartlegging av familievernets og barnevernets tjenestetilbud til lesbiske, homofile, bifile og transpersoner

Kristin Lofthus Hope • Simon Neby

Uni Rokkansenteret, Stein Rokkan senter for flerfaglige samfunnsstudier, har en todelt publikasjonsserie. Publikasjonsserien redigeres av et redaksjonsråd bestående av forskningsdirektør og forskningsledere.

I rapportserien publiseres ferdige vitenskapelige arbeider, for eksempel sluttrapporter fra forskningsprosjekter. Manuskriptene er vurdert av redaksjonsrådet eller en fagfelle oppnevnt av redaksjonsrådet.

Det som utgis som notater er arbeidsnotater, foredrag og seminarinnlegg. Disse godkjennes av prosjektleder før publisering.

ISBN 978-82-8095-072-7
ISSN 1503-4844

Uni Rokkansenteret
Nygårdsgaten 5
5015 Bergen
Tlf. 55 58 97 10
Fax 55 58 97 11
E-post: rokkansenteret@uni.no
<http://rokkan.uni.no/>

Kartlegging av familievernets og barnevernets tjenestetilbud til lesbiske, homofile, bifile og transpersoner

KRISTIN LOFTHUS HOPE

SIMON NEBY

STEIN ROKKAN SENTER FOR FLERFAGLIGE SAMFUNNSSTUDIER

UNI RESEARCH BERGEN

DESEMBER 2010

Rapport 6 - 2010

Innhold

FORORD.....	3
SAMMENDRAG.....	4
SUMMARY.....	5
1. OM KARTLEGGINGEN AV FAMILIEVERNETS OG BARNEVERNETS TJENESTETILBUD TIL LESBISKE, HOMOFILE, BIFILE OG TRANSPERSONER	7
2. TOLKNING AV OPPDRAGET.....	8
3. METODE	9
4. PERSPEKTIVER PÅ VELFERD, KOMPETANSE OG TJENESTEPRODUKSJON.....	12
5. TJENESTETILBUDET TIL LESBISKE, HOMOFILE, BIFILE OG TRANSPERSONER: DOKUMENTBASERT GJENNOMGANG	15
5.1. Historisk bakgrunn.....	15
5.2. Organisering og rettslig grunnlag.....	18
5.3. Tjenestetilbudets grunnlag	20
5.4. Tilbudet til LHBT-personer i familievernet.....	21
5.5. Tilbudet til LHBT-personer i barnevernet.....	23
5.6. Spesielle tiltak.....	25
6. OM BARNEVERNET OG FAMILIEVERNET	25
7. TJENESTETILBUDET SOM ARBEIDSFELT.....	31
7.1 Ansattes egen vurdering av kontakt med klienter.....	33
7.2 Møte med ulike brukergrupper – ansattes vurdering av tjenestetilbudet.....	37
7.3 Ansattes vurderinger av hjelpemidler og metoder	39
7.4 Tema som ofte går igjen.....	41
8. TJENESTETILBUDET I ET KOMPETANSEPERSPEKTIV.....	43
8.1 Fagkompetanse.....	44
8.2 Kompetansebyggende tiltak.....	54
8.3 Variasjon i kompetanse og utøvelse av rolle mellom ulike grupper av ansatte.....	55
8.4 Samarbeid med andre instanser.....	57
8.5 Et likeverdig tilbud.....	59
8.6 Regelverket.....	65
9. ÅPNE SVAR I SPØRREUNDERSØKELSEN.....	67
9.1 Fagfelt i barnevernet og familievernet; lovhjemler	67
9.2 Mer kunnskap og forbedringspotensial.....	68
9.3 Andre kommentarer.....	70
10. AVSLUTNING, OPPSUMMERING	71
10.1 Mulige veier videre.....	73
REFERANSER	76
Vedlegg 1 – liste over dokumenter	79
Vedlegg 2 – spørreskjema	80

Forord

Rapporten er utarbeidet i forbindelse med oppdraget «En kartlegging av familievernets og barnevernets tjenestetilbud til lesbiske, homofile, bifile og transpersoner». Prosjektet er gjennomført på oppdrag fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. Oppdraget er gjennomført i perioden desember 2009 til november 2010. Kartleggingen gir innsikt i hva som er dagens tilbud til lesbiske, homofile, bifile og transpersoner innenfor familievernet og barnevernet. I tillegg gis et inntrykk av tjenestetilbudets organisering og innhold, og i hvilken grad de ansatte i familie- og barnevernet opplever å imøtekomme lesbiske, homofile, bifile og transpersoners sine ulike utfordringer og behov. Prosjektet er gjennomført av Simon Neby og Kristin Lofthus Hope, der Hope har vært prosjektleder. Tone Hellesund og Hilde Danielsen har fungert som referansegruppe for prosjektet. I tillegg har de kommentert utkast til spørreskjema og rapport. En stor takk rettes til Bjørn Halse og hans kolleger i Bufetat for et godt og positivt samarbeid. Hanne Børke-Fykse fra LLH har gitt nyttige innspill flere ganger i prosessen.

Vi vil også takke alle som har besvart undersøkelsene og gitt nyttige innspill.

Bergen 7. des. 2010

Kristin Lofthus Hope

Sammendrag

På oppdrag fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet har Uni Rokkansenteret utført en kartlegging av familievernets og barnevernets tjenestetilbud til lesbiske, homofile, bifile og transpersoner. I rapporten blir resultat og analyser fra undersøkelsene presentert. Kartleggingen gir innsikt i hva som er dagens tilbud til lesbiske, homofile, bifile og transpersoner innenfor familievernet og barnevernet. I tillegg gis et inntrykk av tjenestetilbudets organisering og innhold, og i hvilken grad de ansatte i familie- og barnevernet opplever å imøtekomme lesbiske, homofile, bifile og transpersoners sine ulike utfordringer og behov. Kartleggingen omfatter imidlertid *ikke* det kommunale tjenestetilbudet. Det er gjennomført en kvalitativ dokumentanalyse av ulike typer dokumenter som sier noe om tjenestetilbudet, og en spørreundersøkelse som ble sendt ut via webundersøkelsestjenesten NSD WebSurvey. Spørreundersøkelsen ble sendt ut til alle statlige ansatte i familievernet og barnevernet som har faglige oppgaver i forhold til barn, unge og familier.

Familievernet og barnevernets tjenestetilbud favner et bredt område, noe som reflekteres i ulike tjenesteområder som angår lesbiske, homofile, bifile og transpersoner – eksempelvis parterapi for etablerte sammekjønnspår med samlivsproblemer eller rådgiving til foreldre med bekymringer for sin ungdom på bakgrunn av seksuell orientering. Kan hende møter familievernet og barnevernet lesbiske, homofile, bifile og transpersoner som enten i parrelasjoner eller alene sliter med spørsmål knyttet til identitet eller diskriminering, kanskje gjelder det problematikk knyttet til barn og ungdom i barnevernsinstitusjoner med spørsmål relatert til kjønnsidentitet eller seksuell orientering, problematikk som fosterforeldre møter når fosterbarnet stiller spørsmål ved seksualitet og kjønn, eller ganske enkelt barn og unges spørsmål knyttet til seksuell orientering og kjønnsidentitet. Samtidig kan man, i alle fall hypotetisk, se for seg potensielle hindre for at lesbiske, homofile, bifile og transpersoner tar kontakt med familievernet og barnevernet for eksempel at selve kontakten med barnevernet kan oppleves som en understreking av marginalisering. Klientenes egne oppfatninger av tjenestetilbudet til lesbiske, homofile, bifile og transpersoner faller imidlertid utenfor oppdragets rammer, men vil ventelig være en viktig del av etatens endelige arbeid rettet mot denne gruppen.

Kartleggingen av tjenestetilbudet til lesbiske, homofile, bifile og transpersoner i Bufetat synliggjør flere sentrale aspekter: For det første er barnevernets og familievernets tjenester i hovedsak universalistisk innrettet, i den forstand at tjenestene er definert slik at de skal kunne tilpasses et variert sett av brukere og klienter, uavhengig av karakteristika ved den enkelte klient – for eksempel om klienten er lesbisk, homofil, bifil eller transperson. For det andre er Bufetat gjenstand for politisk styring og normative signaler som antyder at man overfor enkelte grupper av klienter – så som LHBT-personer – skal treffe tiltak som sikrer at tjenestetilbudet blir mest mulig likeverdig. For det tredje vil spesialisering eller tilpasning av tjenestetilbudet til spesielle grupper føre med seg en mer partikularistisk tilnærming til tjenesteproduksjonen enn det som etableres gjennom det formelle grunnlaget for Bufetats tjenester (lover). Det betyr

at det, for det fjerde, i hovedsak er opp til den enkelte ansatte å tilpasse vedtak, tiltak eller terapeutisk tilnærming til det behovet som klienten har enten det er en LHBT-person eller ikke. Videre kan det, for det femte, tenkes et skille mellom Bufetat sine ulike tjenestetyper, i hovedsak mellom barnevernet og familievernnet – men også mellom tjenestetyper innenfor disse. Kartleggingen avsluttes med forslag til ulike tiltak som Bufetat kan gjennomføre for å styrke kompetansen når det gjelder tjenestetilbudet til lesbiske, homofile, bifile og transpersoner.

Summary

On behalf of the Norwegian Directorate for Children, Youth and Family Affairs (Bufdir), Uni Rokkansenteret has carried out a mapping of the services provided for the lesbian, homosexual, bisexual and transsexual population. This report presents the results, analyses and suggestions for future considerations that the investigation has revealed, and gives insight into the composition of services towards the LHBT population within the children's and family services. Moreover, the report focuses on the organization and contents of these services, and the extent to which the Bufetat employees experience that they meet the needs and challenges of the LHBT population. The mapping does not include the municipal services, however. Data for the report was gathered through a qualitative document analysis, and a survey that was carried out with the internet-based service NSD WebSurvey. The survey was sent to all employees with professional responsibilities for services towards children, youth and families.

The child, youth and family services includes an extended area for service production, which is reflected in different areas that are relevant for the LHBT population – e.g. couples therapy for same gender couples or counselling for parents having concerns about their children's sexual orientation. Bufetat may encounter LHBT clients that struggle with issues concerning identity or discrimination; they may meet issues concerning gender identity and sexual orientation for youth within institutional care; problems faced by foster parents when their foster child poses questions about sexuality and gender; or simply questions from children and youth related to sexual orientation and gender identity. One may also identify at least hypothetical barriers for the LHBT population's contact with the child, youth and family services, for instance as the simple act of establishing contact may be perceived as emphasizing marginalization. The clients' own perception of Bufetat services have not been a part of this mapping, but could be expected to be an important part of the services' future work towards this particular group of clients.

The report reveals several interesting aspects: Firstly, the child, youth and family services are primarily universalistic in nature, in the sense that services are defined so as to be available and adoptable to an extended group of users and clients, regardless of characteristics associated with the individual – such as sexual orientation or gender identity. Secondly, the services themselves are subject to policy initiatives and normative signals suggesting that specific measures are taken towards certain client groups – such as the LHBT population – in order to ensure a high level of equality. Thirdly, specialization or adaption of the services offered to particular client groups entails a

more particularistic to service production than what can be expected from assessing the formal basis of the child and youth services production of services. This means, fourthly, that it in principle is a task for individual employee to adjust or modify decisions, measures or therapeutic approach to the needs that the client has – LHBT or not. Furthermore, fifthly, it is possible to envision a division between the different types of services – mainly between the child/youth services and the family services – but also between certain subcategories of services. The report, finally, suggests a few possible future approaches to the improvement of the services towards the LHBT population within the child, youth and family services.

1. Om kartleggingen av familievernets og barnevernets tjenestetilbud til lesbiske, homofile, bifile og transpersoner

På oppdrag fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet har Uni Rokkansenteret utført en kartlegging av familievernets og barnevernets tjenestetilbud til lesbiske, homofile, bifile og transpersoner. I denne rapporten vil resultatene og analyser fra undersøkelsene bli presentert. I hovedsak skal kartleggingen gi innsikt i hva som er dagens tilbud til lesbiske, homofile, bifile og transpersoner. I tillegg til å gi et inntrykk av tjenestetilbudets organisering og innhold, vil vi også si noe om i hvilken grad de ansatte at familie- og barnevernet opplever å imøtekomme lesbiske, homofile, bifile og transpersoners ulike utfordringer og behov. Kartleggingen omfatter imidlertid *ikke* det kommunale tjenestetilbudet. Dette var ikke en del av oppdraget. Det er gjennomført en kvalitativ dokumentanalyse av ulike typer dokumenter som sier noe om tjenestetilbudet, og en spørreundersøkelse som ble sendt ut via webundersøkelsestjenesten NSD WebSurvey. Spørreundersøkelsen ble sendt ut til alle statlige ansatte i familievernet og barnevernet som har faglige oppgaver i forhold til barn, unge og familier.

Familievernet og barnevernets tjenestetilbud favner et bredt område, noe som reflekteres i ulike tjenesteområder som angår lesbiske, homofile, bifile og transpersoner – eksempelvis parterapi for etablerte sammekjønnspar med samlivsproblemer eller rådgiving til foreldre med bekymringer for sin ungdom på bakgrunn av seksuell orientering. Kan hende møter familievernet og barnevernet lesbiske, homofile, bifile og transpersoner som enten i parrelasjoner eller alene sliter med spørsmål knyttet til identitet eller diskriminering, kanskje gjelder det problematikk knyttet til barn og ungdom i barnevernsinstitusjoner med spørsmål relatert til kjønnsidentitet eller seksuell orientering, problematikk som fosterforeldre møter når fosterbarnet stiller spørsmål ved seksualitet og kjønn, eller ganske enkelt barn og unges spørsmål knyttet til seksuell orientering og kjønnsidentitet. Samtidig kan man, i alle fall hypotetisk, se for seg potensielle hindre for at lesbiske, homofile, bifile og transpersoner tar kontakt med familievernet og barnevernet, for eksempel i tilfeller der klientens egne verdimeslige vurderinger gjør det vanskelig å forholde seg til et kirkelig familievernkontor, eller der selve kontakten med barnevernet kan oppleves som en understreking av marginalisering. Klientenes egne oppfatninger av tjenestetilbudet til lesbiske, homofile, bifile og transpersoner faller imidlertid utenfor oppdragets rammer, men vil ventelig være en viktig del av etatens endelige arbeid rettet mot denne gruppen.

Ambisjonen med kartleggingen har vært både å bidra med et overordnet analytisk perspektiv på velferdstjenester, og en tilnærming som kan favne den empiriske kompleksiteten som feltet preges av. Analysen er derfor preget av at perspektiver hentet fra forskning og litteratur innenfor velferd og marginalisering kombineres med resultatene av kartleggingen og spørreundersøkelsen. De overordnede spørsmålene som prosjektet skal gi svar på, er hva slags tjenestetilbud som gis til lesbiske, homofile, bifile og transpersoner og hva slags erfaringer og synspunkter de ansatte i Bufetat har på

tjenestetilbudet i forhold til denne uensartede gruppen. I noen tilfeller vil vi trekke veksler på tidligere forskning for å kunne sette resultatene fra undersøkelsene inn i en sammenheng som er relevant for innsikt i tjenestetilbudet til LHBT-gruppen.¹

2. Tolkning av oppdraget

Oppdraget har vært å kartlegge i hvilken grad barne- og familievernets tjenestetilbud ivaretar lesbiske, homofile, bifile og transpersoners behov.² Oppdraget er direkte knyttet til regjeringens «Handlingsplan for bedre livskvalitet for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner for perioden 2009–2012», som er et ledd i en bredere tiltakskjede for å hindre diskriminering og forskjellsbehandling. Målsetningen for handlingsplanen er at den uensartede LHBT-gruppen skal få et tilbud fra familievern- og barnevernstjenestene som er likeverdig med det andre tilbys. Det pekes i handlingsplanens forord spesielt på at lesbiske, homofile, bifile og transpersoner er mer utsatt for vold, trakassering, psykiske problemer og rusproblemer.³ Særskilt ungdommer er en utsatt gruppe, og det er en målsetning at det offentlige støtteapparatet har et fokus på denne gruppens behov for å kunne yte likeverdige tjenester.

Kartleggingen er utført med utgangspunkt i en todelt problemstilling knyttet til, henholdsvis, tjenestetilbudet og etatens ansatte. Undersøkelser på brukersiden er ikke inkludert i oppdraget. Undersøkelsen består av to deler:

- Spørreundersøkelse: I hvilken grad opplever de ansatte at familie- og barnevernet gjennom sine tjenestetilbud imøtekommer lesbiske, homofile, bifile og transpersoners ulike utfordringer og behov?
- Dokumentanalyse: Hva er dagens tilbud til lesbiske, homofile, bifile og transepersoner, i form av tjenestetilbudets organisering og innhold?

Familievernkontorenes oppgaver er prinsipielt definert i Lov om familievernkontorer.⁴ Familievernet utfører rådgivende og terapeutiske tjenester, utfører mekling der dette er påkrevd og driver forebyggende tiltak der dette er aktuelt. Familievernets målgruppe er familier, par eller enkeltpersoner som opplever vansker, konflikter eller kriser, og disse kan komme i kontakt med tjenesten på eget initiativ eller gjennom henvisninger fra leger, psykologer, medisinske og sosiale institusjoner eller offentlige myndigheter. Familievernet har en sammensatt historisk bakgrunn, og som en konsekvens har man

¹ Når det gjelder bruken av definisjoner og kategoriseringer (f.eks "LHBT"), er det slik at definisjoner i denne sammenheng kan være problematiske og til dels stigmatiserende i seg selv. I sammenheng med denne rapporten brukes samlebetegnelser utelukkende beskrivende: Fordi kartleggingen retter seg mot bestemte typer brukere, er det behov for et begrepsapparat. Betegnelsen LHBT antyder ikke annen likhet individer imellom enn at brukerne vi beskriver gjennom definisjonen kan beskrives som lesbiske, homofile, bifile eller transpersoner ut fra seksuell orientering eller kjønnsidentitet. Derfor kan det være nyttig å påpeke at regjeringen – når den bruker betegnelsen LHBT – knytter sine definisjoner opp mot de såkalte Yogyakarta-prinsippene som FN benytter: Seksuell orientering henviser til personers evne til følelsesmessig og seksuell tiltrekning til og seksuelle relasjoner med individer av samme kjønn, motsatt kjønn, eller begge kjønn. Kjønnssidentitet henviser til personers dyptfulte indre opplevelse av eget kjønn, noe som ikke nødvendigvis samsvarer med kjønnnet man er født med.

² Konkurransesgrunnlagets pkt 2.1

³ Se også Moseng 2007 (NOVA Rapport 19/07).

⁴ Lov 19. juni nr. 62 1997 – Lov om familievernkontorer

valgt å opprettholde den såkalte to-sporede løsningen, med et system som inkluderer både offentlige og kirkelige familievernkontorer. Det er *ikke* noe prinsipielt skille mellom oppgavene som skal utføres ved offentlige og kirkelige kontorer. Eventuelle skiller mellom ulike typer familievernkontorer handler oftest om gradforskjeller når det gjelder praksis, kompetansesammensetning, ulike befolkningsgrunnlag, geografiske forskjeller eller andre kontekstuelle variasjoner, og til dels ulike verdigrunnlag eller muligheter/begrensninger som ligger i den formelle tilknytningen til Bufetat. De tre største yrkesgruppene ved familievernkontorene er psykologer, sosionomer og barnevernspedagoger, og svært mange av disse har spesialisering eller videreutdanning innen familierådgivning og familieterapi.⁵

Barnevernet yter tjenester til barn/unge og familiene deres, og er organisatorisk delt mellom kommunal og statlig myndighet. Bufetat forvalter det statlige barnevernet, og tjenestetilbudet omfatter statlige barnevernsinstitusjoner og ulike tiltak som fosterhjemstjeneste, familiebaserte tiltak og oppkjøp av plasser hos private institusjoner. Kommunene fungerer som barnevernets førstelinje, og mottar bekymringsmeldinger og sørger for å undersøke relevante forhold og å foreslå tiltak i henhold til lov om barnevernstjenester. Ordningen med fagteam utgjør et bindeledd mellom den kommunale og den statlige barneverntjenesten, blant annet gjennom bistand til kommunene i vanskelige saker eller i tilfeller der små kommuner har begrenset kapasitet. Sosionomer og barnevernspedagoger er kanskje de viktigste yrkesgruppene i barnevernet.

Forfatterne av rapporten har også vært oppmerksomme på at kartleggingen er knyttet til regjeringens handlingsplan⁶ for bedre livskvalitet for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner. Forfatterne har ingen politisk agenda og har ikke tatt spesielle hensyn til den tette tilknytningen til handlingsplanen i arbeidet med rapporten, ut over at koblingen til handlingsplanen har bidratt til å rette det analytiske fokuset mot spenningsforhold og momenter som er relevant også for politikkutforming.

3. Metode

Kartleggingen av familievernets og barnevernets tjenestetilbud til lesbiske, homofile, bifile og transpersoner er gjennomført ved at det er innhentet data gjennom en dokumentanalyse av relevante dokumenter og en spørreundersøkelse, som gikk ut til alle i familievernnet og barnevernet som arbeider faglig i kontakt med barn, unge og familier. Den kvalitative undersøkelsen ble også brukt til å skaffe en oversikt over aktivitetene i etaten og lære mer om hvordan en arbeider med ulike spørsmål i en svært mangfoldig etat, til dels før arbeidet med å utarbeide spørreskjemaundersøkelsen startet.

Den kvalitative tilnærmingen til kartleggingen av tilbudet til lesbiske, homofile, bifile og transpersoner i familievernnet og barnevernet er basert på dokumentanalyser. Disse analysene bygger igjen på resultatene av ulike søk etter dokumenter, i databaser som inneholder offentlige dokumenter, på nettsteder som er relevante for kartleggingen og

⁵ Tjersland 1992

⁶ Barne- og likestillingsdepartementet (2008) "Bedre livskvalitet for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner 2009-2012".

ved sekundærsøk basert på informasjon fra allerede identifiserte, relevante dokumenter. Eksempler på dokumenter som har vært gjennomgått er stortingsmeldinger og proposisjoner, tildelingsbrev og rundskriv, informasjonsmateriell og brosjyrer, utredninger og rapporter, årsrapporter og årsmeldinger, taler og pressemeldinger, og ikke minst lover og forskrifter. I tillegg er det foretatt generelle litteratursøk via nettbaserte tjenester. Selv om enkeltpersoner i barne- og familievernsystemet blitt kontaktet for innspill, har det ikke vært gjennomført intervjuer. Opprinnelsessted for dokumentene har vært departementer, direktorat, Bufetat, kommuner, interesseorganisasjoner med mer. En oversikt over dokumenter som har vært sentrale for den kvalitative delen finnes i eget vedlegg.

Framgangsmåten for dokumentanalysen har vært orientert mot å skape et bilde av den skriftliggjorte dokumentasjonen på tjenestetilbudet til LHBT-personer. Derfor har gjennomgangen av dokumentene foregått slik at søkeresultatene først ble grovsortert etter antatt relevans, basert på hvor dokumentet hører hjemme, overskrifter og lignende. Videre ble eventuelle innholdsfortegnelser og overskrifter gjennomgått for å finne referanser til barnevern, familievern, lesbiske, homofile, bifile og transpersoner. Andre typer «nøkkelord» ble også brukt i en del tilfeller, for eksempel «nye familieformer» og «samme kjønnspar». Det er videre slik at det i noen dokumenter finnes relevante passasjerer om LHBT-problematikk i avsnitt uten relevant overskrift, men disse har vært vanskelig å systematisk favne om. I organiseringen av det gjennomgåtte materialet har det formelle grunnlaget for tjenestene i barnevernet og familievernet fungert strukturerende – det reflekteres også i gjennomgangen av funn fra den kvalitative delen av kartleggingen. I praksis er det slik at det formelle grunnlaget for tjenestene i barnevernet og familievernet er tett forbundet med selve tjenesteproduksjonen, med et delvis unntak for den rådgivende og terapeutiske virksomheten i barnevernet. Generelt har vi funnet lite dokumentasjon knyttet til barnevernet og familievernets tilnærming til tjenester overfor LHBT-personer, med noen unntak. Dette har påvirket innholdet i dokumentanalysen, som i større grad enn vi forventet er knyttet til det juridiske grunnlaget for tjenestene. Videre i rapporten refereres det til dokumenter i den kontekst det er relevant.

Spørreundersøkelsen til de ansatte i familievernet og barnevernet ble gjennomført som en webbasert survey. NSD sin websurvey dokumentasjonsmodul ble benyttet. Kontaktpersonene i Bufdir sørget for at det ble laget en e-postliste der bare de som har en stilling i familievernet og barnevernet som arbeider faglig i relasjon til barn, unge og familier ble kontaktet. Det var totalt med 6002 e-post adresser i utvalget, etter at noen duplikatadresser var luket ut. Grunnen til at en kan få duplikater er at noen har flere e-postadresser, gjerne fordi de har flere tilknyttinger til etaten. Det er også noen som har fått undersøkelsen tilsendt som *ikke* skulle hatt denne (disse arbeider merkantilt og/eller ikke direkte faglig med tjenestetilbudet til klienter), hvilket er en potensiell usikkerhetskilde i datamaterialet. Undersøkelsen ble også testet av et panel som Bufdir hjalp oss med å sette sammen. Det var totalt ti stykker fra ulike deler av Bufetat som testet ut skjemaet og kom med fruktbare endringsforslag som i stor grad ble tatt hensyn til, og som bidro til å gjøre undersøkelsen bedre.

2211 respondenter har svart på spørsmål i undersøkelsen, hvilket gir en svarprosent på 37 prosent. Undersøkelsen ble sendt ut 19. mai 2010, og avsluttet 16. juni 2010. Det

var noen respondenter som ikke besvarte alle spørsmålene i undersøkelsen. En forklaring på dette kan være at noen ikke kjente at de hadde tid eller mulighet til å fullføre undersøkelsen, som i snitt tok under 15 minutter å besvare. En konsekvens av den varierende svarprosenten mellom enkeltspørsmål er at antall respondenter (N) vil variere i tabellene som presenteres i denne rapporten. I utgangspunktet skulle alle spørsmålene i undersøkelsen besvares, men en kunne hoppe fram og tilbake mellom de ulike spørsmålene. Det har kommet noen reaksjoner på utformingen av skjemaet (for eksempel bruk av kategorier), og på enkelte andre forhold (for eksempel at vedkommende ikke arbeidet faglig eller med klienter).

Det ble i alt sendt ut fire purringer til de som ikke hadde besvart undersøkelsen, da vi hadde problemer med å få høy nok svarprosent på undersøkelsen. Det kan være flere grunner til disse problemene: Noe kan ha med organisatoriske forhold og arbeidsbelastning å gjøre, eller det kan være vanskelig å få ut informasjon som når alle på tvers av organisatoriske skiller og forvaltningsnivåer innenfor Bufetat. Bufetat har mange ulike arbeidsoppgaver og stor arbeidsbelastning, og det kan være vanskelig å motivere arbeidstakerne til å svare på en undersøkelse som omhandler et spesielt område. Det ble lagt ut informasjon om undersøkelsen på intranettet til Bufetat, i tillegg til at det ble sendt ut e-post til alle deltakere der det fantes en hyperkobling til spørreskjemaet.

Undersøkelsene er anonymisert, og det er ingen mulighet for å koble e-postliste mot svar. NSD har hatt denne kodenøkkelen og sørget for at det ikke var mulig for Uni Rokkansenteret å etablere noen kobling mellom e-postadresse og svar på undersøkelsen. Det var meldeplikt på undersøkelsen i henhold til personopplysningsloven, fordi personlige e-postadresser ble benyttet til utsending av undersøkelsen (via en webbasert survey-metode). Prosjektet ble godkjent av Personvernombudet. Det ble opplyst til respondentene at det var frivillig å delta i undersøkelsen, og at de på hvilket som helst tidspunkt kunne trekke seg og kreve personopplysningene som er gitt anonymisert. Opplysningene er behandlet konfidensielt, og kan ikke deles med oppdragsgiver (Bufdir) – ut over den rapporteringen som publiseres som anonyme gruppedata, der den enkeltes svar ikke kan gjenkjennes. Personopplysningene ble slettet når oppdraget var ferdig, og dette ble utført ved utgangen av juli 2010.

Det vi har prøvd å få svar på i undersøkelsen er i hvilken grad de ansatte i familie- og barnevernet opplever at de gjennom sitt tjenestetilbud imøtekommer lesbiske, homofile, bifile og transpersoners ulike utfordringer og behov. Respondentene ble spurt om utdanningsbakgrunn, fagfelt, alderssammensetning, kjønn, stillingsprosent, arbeidssituasjon, region, arbeidserfaring, møter med klienter, tidsbruk, kompetanse, kurs, tema som ofte går igjen, behovet for mer kunnskap, lokale forhold, samarbeid med andre instanser, holdninger til et likeverdig tilbud, og om regelverket. Noen spørsmål ble bare stilt til ansatte i barnevernet (tjenestetype i barnevernet, lovhjemler og hovedoppgaver i barnevernet). Videre ble bare ansatte i familievernet spurt om familievernkontoret en arbeidet med var et statlig eller et kirkelig familievernkontor, og respondentene måtte merke av hvilken tjenestetype de arbeider med innenfor familievernet. Noen spørsmål vil bli kryssset med hverandre, men siden dette er en kartlegging vil hovedfokuset være på å vise hovedtendensene i materialet. Materialet blir presentert i tabeller og figurer, med forklarende tekst og løpende kommentarer. Et

moment som må understrekes i forbindelse med spørreundersøkelsen, er at den relativt lave svarprosenten gir utfordringer knyttet til gyldighet: Det vil si at det i en del tilfeller vil være vanskelig å avgjøre om svarene i undersøkelsen er representative for Bufetat som helhet. Vi tror imidlertid at de fleste temaene som er tatt opp reflekterer realistiske situasjoner, holdninger og erfaringer, selv om vi, på grunn av den lave svarprosenten, ikke kan kontrollere dette. Det er derfor viktig for leserne av denne rapporten å være oppmerksomme at resultatene som presenteres fra spørreundersøkelsen reflekterer *respondentenes* svar, og at tabellene og beskrivelsene ikke nødvendigvis vil speile de faktiske forholdene i Bufetat like godt.

4. Perspektiver på velferd, kompetanse og tjenesteproduksjon

Lesbiske, homofile, bifile og transpersoner utgjør en sammensatt og uensartet gruppe som på linje med andre deler av befolkningen har behov for tjenestene som tilbys av Barne-, familie- og ungdomsetaten, enten det er tale om barn og ungdom i sine første møter med barnevernet eller det er parterapi for etablerte homofile par. Landsforeningen for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner (LLH) mener det kan være grunn til å anta at mange lesbiske, homofile, bifile og transpersoner vegrer seg for å ta kontakt med det offentlige, i frykt for å bli møtt med fordommer og uvitenhet.⁷ Poenget er ikke nødvendigvis at den enkelte har hatt negative erfaringer med offentlige instanser, men heller at den det gjelder kan ha en mer eller mindre velbegrunnet bekymring for å møte fordommer – på basis av andres opplevelser, rykter eller egen erfaring. I så måte er dette dels et spørsmål om hvorvidt LHBT-befolkningen møter «homovennlige» tjenester. Samtidig er det et mål at tjenestetilbyderne innenfor Bufetat skal sikre at lesbiske, homofile, bifile og transpersoner kan få et tilbud basert på *likeverd* og kunnskap om de *spesielle utfordringene* som denne uensartede gruppen møter. Lesbiske, homofile, bifile og transpersoner har bruk for *de samme tjenestene* som resten av befolkningen, enten det dreier seg om parterapi i familievernnet eller løsninger for fosterbarn i barnevernet. Samtidig finnes det gode argumenter for å *tilpasse tjenester* til lesbiske, homofile, bifile og transpersoner spesielt. Den organisatoriske sammensetningen av barne-, ungdoms- og familieetaten preget av flere ulike myndighetsnivåer og organisatoriske enheter som dels har overlappende ansvarsområder, slik at standardisering ikke nødvendigvis er synonymt med likeverdighet.⁸ Dette bildet kompliseres ytterligere av at både familievernnet og barnevernet møter utfordringer knyttet til nye familieformer, sammekjønnspar, seksualitet og kjønn.

Et sentralt hensyn for Bufetat er nettopp at likeverd i tjenestetilbudet må sikres, noe som kan gjøres på ulike måter. På den ene siden finnes det generelle tiltak som skal sikre *like rettigheter* for marginaliserte tjenestemottakere, mens det på den andre siden finnes

⁷ Se bla. s. 10 i brosjyren *HOMOsapiens ... Klienten er kanskje ikke heterofil? Homofile og lesbiske i møte med familievernnet – et opplæringshefte for deg som jobber med familievern*. Oslo, LLH.

⁸ Se f.eks Hope, Loga og Neby 2009

tiltak som skal sikre *like muligheter*. Dette skillet reflekterer tiltak som man plasseres på ulike steder langs et kontinuum mellom de to ytterpunktene *universalisme* og *partikularisme* – altså at noen tjenester skal utjevne forskjeller og sikre et jevnt fordelt tjenestetilbud,⁹ mens andre tjenester er langt mer spesifikke og rettet direkte mot spesielle brukergrupper eller tiltaksområder. Hensynet til dette skaper i kombinasjon med en inkrementell utvikling av tjenestetilbudet over tid kompleksitet i feltet, på flere måter: Barne-, familie- og ungdomsetaten består av statlige, kommunale og private aktører; kompetanse og kvalitet er vanskelig å måle;¹⁰ tjenestenes innhold kan tenkes å variere like mye med klientens behov som med tilbyders tilhørighet og kompetanse; og noen tjenester er frivillige, mens andre er obligatoriske. For lesbiske, homofile, bifile og transpersoner kan man se for seg en situasjon der en partikulær tilnærming for å sikre denne uensartede gruppen like muligheter blir viktig, samtidig som familievernets og barnevernets tjenester nødvendigvis må ivareta hensyn som innebærer en mer universalistisk tilnærming. Likeens må vi anta at lesbiske, homofile, bifile og transpersoner er en del av et større diversifisert samfunn, hvor det også eksisterer visse delte normer i marginaliserte grupper¹¹ – blant annet forventninger til velferdstjenester og -tiltak. Spennet mellom universalistiske og partikularistiske tiltak gir mulighet for en analytisk sortering og sammenstilling av Bufetats arbeid overfor lesbiske, homofile, bifile og transpersoner, hvilket er kjernen i dette oppdraget.

Samtidig er det på det rene at tjenesteproduksjonen i Bufetat preges av gitte grupper av profesjonelle. En profesjon blir gjerne forstått som en yrkesgruppe som har monopol på utøvelse av et spesielt yrke på bakgrunn av en utdanning, for eksempel leger eller jurister. Barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleierne og spesialpedagogene har som profesjoner vokst fram etter de klassiske profesjonene.¹² Særlig på 70-tallet ble det utviklet mange utdanninger som kvalifiserer for arbeid innenfor barnevernet og familievernet. Organisering av en yrkesgruppe har betydning for profesjonaliseringen av gruppen og gruppens mulighet til å ha innflytelse og makt i forhold til yrkesutøvelse. En kan forstå en profesjon som en gruppe som har en egen forståelse av sin yrkesutøvelse som avgrenset i forhold til andre grupper. Yrkesgruppene har ofte også knyttet egne metoder til utførelsen av sitt yrke. Utviklingen innenfor en yrkesgruppe er ikke uavhengig av andre grupper, og profesjoner er ikke homogene enheter uten intern differensiering.¹³

I relasjon til dette oppdraget er vi ikke spesielt opptatt av hvilke karakteristikk som kan knyttes til profesjonsbegrepene, men heller av at det *profesjonelle arbeidet* i familievernet og barnevernet bærer preg av at de ansatte bærer med seg eksklusiv kompetanse og posisjon i møtet med klientene. I praksis betyr dette at Bufetats ansatte er kan betraktes som eksperter eller kompetansebærende aktører innen sine fag, og at de er i besittelse av kunnskap og ferdigheter som kommer til anvendelse i møtet med den

⁹ Kuhnle og Kildal 2005

¹⁰ Hope, Loga og Neby 2009

¹¹ Brochmann mfl. 2002, Hagelund og Loga 2009

¹² Ravneberg 1999

¹³ Abbot 1988

enkelte klient eller behandlingen av den enkelte sak. Det relevante i denne sammenheng er at selve relasjonen til klientene er knyttet til tjenestens innhold, og relativt utilgjengelig for andre: Tjenestens innhold skapes i møtet mellom profesjonell tjenesteyter og klient. Spørsmålet om kompetanse er også relatert til ideene om likeverdige tjenester, gitt at enhver klient (i prinsippet) skal kunne forvente en håndtering av sin sak som ivaretar den enkeltes behov – samtidig som disse tjenestene er avhengig av nettopp tjenesteyters kompetanse og av selve møtene og interaksjonen med klientene.

Prinsipielle tilnærminger til kompetanse kan også reflektere forholdet mellom universalisme og partikularisme: En klassisk velferdsstatlig tilnærming til kompetanse kan kanskje hevdes å være knyttet til tydelige innslag av regulering og standardisering, verdinøytralitet og faglig spesialisering. Den universalistiske tilnærmingen ved denne tilnærmingen ligger i omfordelende mekanismer som er knyttet til tilgjengelighet og gitte terskler for tilgang til tjenesten. Like fullt er det mulig å se for seg et alternativ til denne tilnærmingen, der sammensetningen av tjenesteyternes kompetanse står i sterkere fokus; i en mer partikularistisk tilnærming kan man tenke seg at tjenesteyterne nærmer seg klientenes individuelle behov gjennom fleksible og ekspertisebaserte arbeidsmåter, heller enn gjennom standardiserte, forhåndsdefinerte kategorier. Produksjon av tjenester i en slik «modus» vil ha et annet utgangspunkt, der et sentralt hensyn vil være å fjerne eller hindre sosial stigmatisering basert på behov framfor policy. Kompetanse og kunnskap er dermed også tema som vil reflektere den overordnede tilnærmingen til velferdsproduksjon, slik at relevante tema i denne kartleggingen også vil være hvilke faglige tilnærminger, normative oppfatninger, arbeidsmetoder og generell kunnskap den enkelte ansatte bringer med seg inn i situasjoner der hun møter en klient som er lesbisk, homofil, bifil eller transperson, og hvilke prinsipielle valg som kan gjøres (både politisk og faglig) for ulike måter å anvende forskjellige typer kompetanse innenfor rammene av familievernet og barnevernet.

Et moment i forhold til denne rapporten og selve oppdraget – fra et mer overordnet perspektiv – er viktig å påpeke: Fordi kartleggingen av tjenestetilbudet til lesbiske, homofile, bifile og transpersoner i familievernet og barnevernet kan knyttes til regjeringens handlingsplan, inngår også dette arbeidet i grunnlaget for politikktutforming på området. Det vil si at den herværende rapporten inngår som en del av og bidrar til en politisk–faglig kontekst, blant annet gjennom å levere premisser for beslutninger og tolkninger av eksisterende løsninger. Dette er en av grunnene til at vi har valgt å presentere et rammeverk for tolkningen av resultatene – for eksempel forholdet mellom universalisme og partikularisme, og at betydningen av kompetanse avhenger av hvordan denne nyttes i praksis. Samtidig bør vi også peke på en forbindelseslinje til mer generell politikk: Arbeidet med å sikre et likeverdig tjenestetilbud til lesbiske, homofile, bifile og transpersoner er forbundet med de siste tiårenes generelle politikk for å hindre diskriminering av personer som på ulike vis har behov, kulturell tilknytning, identitet eller lignende som skiller seg fra de vanligste trekk ved den norske befolkningen.¹⁴ Antidiskrimineringsarbeid i offentlig sektor har dermed et grunnlag som er bredere enn det som «bare» angår familievernet og barnevernets tjenestetilbud til lesbiske, homofile, bifile og transpersoner.

¹⁴ NOU 2009:14 "Et helhetlig diskrimineringsvern"

5. Tjenestetilbudet til lesbiske, homofile, bifile og transpersoner: Dokumentbasert gjennomgang

I dette kapitlet redegjør vi for tilbudet til lesbiske, homofile, bifile og transpersoner slik det framstår gjennom sentrale dokumenter og tilgjengelige offentlige kilder. Utgangspunktet er at dette er en uensartet gruppe som, i likhet med befolkningen for øvrig, skal ha rett til et likeverdig tilbud. Et moment er verdt å merke seg: Det at lesbiske, homofile, bifile eller transpersoner ikke nevnes i forbindelse med en tjenestes organisering eller innhold, betyr selvfølgelig *ikke* at LHBT-personer er ekskluderte fra tjenestene. Sagt på en annen måte: LHBT-brukere av familievernet og barnevernet har de samme rettigheter som resten av landets borgere. Spørsmålet er heller hvilke tjenester som tilbys og tiltak som tas i bruk for å spesifikt nå LHBT-personer som tjenestemottakere – eventuelt i hvilken grad det finnes tiltak som er spesielt rettet mot lesbiske, homofile, bifile og transpersoner.

Oppbyggingen av kapitlet er som følger: Først gis en kort presentasjon av den historiske konteksten som er knyttet til LHBT-gruppens forhold til barnevernet og familievernet, med fokus på sammenhengen mellom den politiske diskusjonen omkring «skeive spørsmål» og den spesielle relevansen for Bufetat. Videre gis en generell beskrivelse av barnevernets og familievernets organisering og rettslige grunnlag, som er mer orientert mot å vise Bufetats tette tilknytning til juridisk regulering enn mot å foreta en juridisk redegjørelse: For å forstå hva slags tjenestetilbud som ytes til LHBT-personer, er det nødvendig å forstå det regulative rasjonalet som ligger bak både organiseringen av og produksjonen¹⁵ av tjenester i Bufetat. Videre gjør vi rede for hva vi har funnet om tjenestetilbudet til LHBT-personer i familievernet og barnevernet basert på den kvalitative dokumentanalysen.

5.1. Historisk bakgrunn

Lesbiske, homofile, bifile og transpersoner er vanskelig å beskrive som en gruppe, og en felles karakteristikk er heller ikke ønskelig. LHBT-personer har i prinsippet ikke noe annet til felles enn at de forholder seg til seksualitet og identitet på en måte som på enkelte områder skiller seg fra den delen av befolkningen som *ikke* oppfatter seg som lesbiske, homofile, bifile eller transpersoner. Lesbiske, homofile, bifile og transpersoner er like forskjellige seg i mellom som alle andre – noen oppfatter seksualitet, seksuell orientering og kjønnsidentitet som en del av den helt private sfære, mens andre har et mer aktivt og utadvendt forhold til omgivelsene i saker som angår nettopp disse tingene. Samtidig er det slik at det finnes et legitimt behov for å operere med fellesbetegnelser og gruppedefinisjoner i situasjoner der, for eksempel, det offentlige tjenesteapparatet utvikler tjenester som er spesielt rettet mot behov som skiller seg fra det mer allmenne. Sett mot en slik bakgrunn kan det være nyttig med en kort beskrivelse av deler av

¹⁵ Når vi i denne sammenheng benytter begrepet "produksjon" henviser det til selve utførelsen av tjenestene. Begrepet henviser *ikke* til ideologisk betingede oppfatninger – for eksempel ideer om markedsorientering – av hvordan det offentliges tjenester bør forstås, forklares eller utføres.

utviklingen i det offentlige tilnærming til homofile, lesbiske, bifile og transpersoner generelt og innenfor barne-, ungdoms- og familiesektoren spesielt.

Homofili – seksuell omgang mellom menn – var forbudt i Norge fram til 1972, gjennom straffelovens § 213, til tross for at man ved en endring allerede i 1902 innførte en bestemmelse om at påtale bare skulle finne sted dersom allmenne hensyn talte for det. Homofili var i praksis definert som et uønsket avvik knyttet til den enkeltes livsførsel og seksualliv. Selv om datidens definisjon var knyttet til menn, er det grunn til å tro at lignende skepsis også gjorde seg gjeldende overfor lesbiske, bifile og transpersoner. Det man kan kalle «skeiv livsstil» ble etter hvert et mer synlig tema for politisk diskusjon, og gjennom den siste halvdel av 1900-tallet jobbet et knippe interesseorganisasjoner aktivt med å skape endringer og bygge forståelse, for eksempel Det norske forbundet av 1948 – forløperen til nåværende LLH (Landsforeningen for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner). Disse organisasjonene arbeider i dag i en situasjon som de selv har bidratt til å endre vesentlig. Avkriminaliseringen av homofili kom til å bli et slags vendepunkt for den norske politikken på området: Den politiske tilnærmingen til antidiskrimineringsarbeid fra og med den siste delen av 1900-tallet og tidlig 2000-tall skiller seg markant fra situasjonen slik den framstod i midten av forrige århundre. Størksen (2000) peker på at homoseksualitet ble fjernet fra listen over diagnoser innen psykiatrien i 1978, og at homoseksuelle fikk eksplisitt rettslig beskyttelse mot diskriminering i 1981. Viktig er også partnerskapslovgivingen fra 1993, og antidiskrimineringsparagrafen i arbeidsmiljøloven fra 1998.¹⁶ Diskrimineringsloven¹⁷ fra 2005 og endringene i ekteskapsloven¹⁸ fra 2008 er også viktige komponenter som skal være med på å sikre likebehandling av lesbiske, homofile, bifile og transpersoner.

Denne utviklingen til tross, er det grunn til å tro at mens LHB'T-personer på mange områder har god livskvalitet, fører diskriminering og marginalisering til velferdsutfordringer på andre områder. Moseng og Hegnas studier har fokusert på at selvmord, vold, rusmisbruk og psykiske plager er noe en må være spesielt oppmerksom på.¹⁹ Ohnstad, Hellesund og Folgerø sine ulike arbeider om utformingen av lesbiske, homofile og transidentiteter i møtet med helsevesen og hjelpeapparat gir her innspill på særlig relevante tema.²⁰ Likeledes gir Danielsen og Mühleisen sitt arbeid om samlivskurs viktige innspill til hvordan heteroseksualitet som norm blir reproduisert innenfor deler av familierapifeltet.²¹

Regjeringen lanserte i 2008 den nevnte handlingsplanen som skal bidra til å bedre livskvaliteten blant lesbiske, homofile, bifile og transpersoner.²² I denne handlingsplanen framgår det at man – i kontrast til situasjonen for noen tiår siden – ønsker å ta «grep for å

¹⁶ Barne- og likestillingsdepartementet (2010) "60-års homokamp: Stå oppreist og samlet". Statsrådets tale til LLHs landsmøte 19. juni 2010.

¹⁷ Lov av 3. juni 2005 nr. 33: Lov om forbud mot diskriminering på grunn av etnisitet, religion mv.

¹⁸ Lov av 4. juli 1991 nr. 47: Lov om ekteskap.

¹⁹ Moseng 2002 og 2007, Hegna 2007

²⁰ Ohnstad 2009, Hellesund 2008, Folgerø og Hellesund 2009, Ohnstad og Malterud 2006

²¹ Danielsen og Mühleisen 2009

²² Barne- og likestillingsdepartementet (2008) "Bedre livskvalitet for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner 2009-2012". Regjeringens handlingsplan.

*fremme mangfoldet og styrke arbeidet mot diskriminering. Målet er et samfunn preget av åpenhet, toleranse og inkludering. Dette må også gjelde seksuell orientering og ulike kjønnsuttrykk».*²³ Handlingsplanen berører områder som har vært betent i diskusjonene om skeiv livsstil; familieforhold og barn. Bufetat håndterer mange av tjenestene som er knyttet til befolkningens vanskeligheter innenfor barne-, ungdoms- og familieområdet, fra plassering av barn i barnevernsinstitusjon til rådgiving overfor par med samlivsproblemer – men også spørsmål knyttet til adopsjon, medmorskap og partnerskap. For lesbiske, homofile, bifile og transpersoner har den regulative konteksten gjennom det siste hundreåret gått fra en situasjon med eksplisitt forbud via en fase med gradvis oppheving av juridiske begrensninger og utvikling av rettighetsorientert lovgiving, til en situasjon der regjeringen i større grad tar en aktiv politisk rolle for å sikre LHBT-personer rettigheter og muligheter, og for å hindre diskriminering.

Regjeringens handlingsplan er et viktig grunnlagsdokument for denne kartleggingen. Handlingsplanen har et eget kapittel som omhandler barne- og familiepolitikken, som er orientert mot Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementets og Barne-, ungdoms- og familiedirektoratets ansvarsområder. Handlingsplanen lanserer konkrete tiltak, og enkelte av disse er særlig relevante for denne kartleggingen: Tiltak 16 (etablering av tjenesteutviklingsprosjekt for familievernet), 23 (kompetanseheving av det statlige barnevernet og den kommunale barnevernstjenesten) og 24 (gjennomgang av utdanningene knyttet til barnevernet). Relevant er også tiltak 6 (forskning om barn som vokser opp i familier der foreldrene er lesbiske, homofile, bifile og/eller transpersoner – tiltaket sorterer under kapittelet om forskning og kunnskapsutvikling).

Denne bakgrunnen må også knyttes til det forhold til at man i 2004 gjennomførte en reform av det institusjonelle rammeverket for barne- og familiepolitikken, da det daværende fylkeskommunale barnevernet ble overtatt av staten og organisert i fem regioner; Bufetat region sør, øst, vest, midt og nord.²⁴ Målsettingen med denne reformen var å møte det framtidige behovet for et godt, likeverdig og differensiert tiltaksapparat for barnevernstjenestene i hele landet – også i relasjon til det kommunale ansvaret for barne- og familieorienterte tjenester. Det er innenfor denne konteksten at arbeidet med å utvikle og forbedre tjenestetilbudet til LHBT-personer må forstås:

- LHBT-feltet er historisk sett politisk betent.
- Det offentliges tilnærming til LHBT-personer har gått fra å være kontrollerende og regulativt begrensende, til å være proaktivt forebyggende og tilretteleggende.
- Organiseringen av barne-, ungdoms- og familiepolitikken skjer innenfor et institusjonelt rammeverk som er endret i de senere år.

²³ BLD 2008:5

²⁴ Ot.prp. nr. 9 (2002–2003), St.meld. nr. 40 (2001–2002)

5.2. Organisering og rettslig grunnlag

Ansvar for barnevern og familievern er delt mellom statlige og kommunale aktører. Alle landets kommuner skal ha en velfungerende barnevernstjeneste som utfører det daglige arbeidet, slik det er definert i barnevernsloven. Dette innebærer å gi råd og veiledning, foreta nødvendige undersøkelser, treffe vedtak etter loven eller å forberede saker for behandling i fylkesnemndene – og iverksette og følge opp tiltak. Statens ansvar er delt mellom flere aktører på ulike nivå: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet har det overordnede ansvaret for sektoren. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) har det sentrale faglige og administrative ansvaret, mens fem regionale myndigheter (Bufetat) skal bistå kommunenes barneverntjenester på ulike sett – blant annet i forhold til rekruttering og kompetanse, plassering av barn utenfor hjemmet, fosterhjemsrekruttering og formidling, og ikke minst etablering og drift av institusjoner – samt godkjenning av private institusjoner. Fylkesnemnda for sosiale saker er et domstolslignende organ, som regnes som et selvstendig forvaltningsorgan (organisert under fylkesmannsembetene), med avgjørelsesmyndighet i saker der omsorgsovertakelse og tvangsinngrep er aktuelt. Fylkesmannen er tilsynsmyndighet overfor kommunene, og Statens Helsetilsyn har det overordnede ansvaret for fylkesmennenes tilsyn på barnevernsområdet.

Barnevernet og familievernet utfører slik sin virksomhet innenfor et system av institusjoner som krysser flere forvaltningsnivå. Ansvarsfordelingen og organiseringen av barne- og familievernet følger i stor grad av juridiske reguleringer. De to sentrale lovene for Bufetats virksomhet er barnevernloven²⁵ og familievernkontorloven²⁶ – i tillegg finnes et antall andre lover, lovendringer og forskrifter som er relevante (for eksempel er barneloven²⁷ og ekteskapsloven²⁸ viktig for familievernet). I utgangspunktet skal tjenester til LHBT-personer produseres innenfor det eksisterende institusjonelle rammeverket som er tilknyttet til Bufdirs ansvarsområde – det statlige og det kommunale barnevernet, og familievernet. Det statlige barnevernet har andre oppgaver enn det kommunale: Formelt sett er det slik at kommunene har ansvar for de delene av tjenestene som det statlige barnevernet *ikke* har ansvar for. Barnevernslovens kap. 2 definerer nærmere oppgaver for det statlige barnevernets ulike nivå, og understreker for kommunenes del at: *Kommunen er ansvarlig for å utføre de oppgaver etter loven som ikke er lagt til et statlig organ.*²⁹

Barnevernet og familievernet produserer tjenester som er tett knyttet til lovfestet regulering. I praksis er tjenesteproduksjonen overfor befolkningen – spesielt i barnevernet – knyttet til vedtak som faller inn under relativt klart spesifiserte lovhjemler: Tjenestene som ytes overfor brukerne er basert på at den enkelte sak knyttes til juridiske kategorier, at vedtak fattes i tråd med det juridiske grunnlaget, og at selve tjenesten som tilbys er knyttet til vedtaket. En av hovedgrunnene til den tette koblingen mellom

²⁵ Lov av 17. juli 1992 nr. 100: Lov om barneverntjenester.

²⁶ Lov av 19. juni 1997 nr. 62: Lov om familievernkontorer.

²⁷ Lov av 8. april 1981 nr. 7: Lov om barn og foreldre.

²⁸ Lov av 4. juli 1991 nr. 47: Lov om ekteskap.

²⁹ Lov av 17. juli 1992 nr. 100: Lov om barneverntjenester. Kap. 2, § 2.1, første ledd.

tjenestene og det juridiske grunnlaget for disse, er behovet for å sikre den enkelte brukeren – ofte barn og unge – nødvendig rettsikkerhet og beskyttelse. Dette gir en situasjon der tilpasning av tjenestene i stor grad er knyttet til legalitet og juridiske vurderinger, og der individuell tilpasning til den enkelte klients behov må skje innenfor de juridiske rammene som gis av blant annet barnevernloven. Dette betyr *ikke* at faglige vurderinger ikke spiller en rolle for tjenestene i barnevernet, men heller at anvendelsen av sosial- og barnevernsfaglig kompetanse er tett knyttet til det juridiske grunnlaget for de vedtak som fattes i den enkelte sak. Det vesentlige poenget i denne sammenhengen (tjenestetilbudet til LHBT-personer) er at de regulative føringene som ligger i bunnen for barnevernets virksomhet påvirker måten det jobbes på, slik at spørsmål om barnevernets tjenester til LHBT-personer dels blir et spørsmål om hva som gjøres «innholdsmessig» – det vil si hva som legges av faglig kompetanse, kunnskap og hensyn i produksjonen av tjenester, ut over det som kan leses ut av lovtekster og lovhjemler.

Det kan hevdes at den tette koblingen mellom regulering og tjeneste i barnevernet kan være et uttrykk for en klassisk tilnærming til velferdstjenester – den universalistiske – der verdinøytralitet, standardiserte tjenestetyper og omfordelende hensyn er viktige for de konkrete løsningene. Samtidig opererer barnevernet på et område som direkte angår klientenes liv, og der potensialet for stor inngripen overfor enkeltpersoner og privatliv er stort, slik at det er behov for konkret etterprøvbarhet, juridiske terskler som gir tydelighet og et rammeverk som sikrer beskyttelse for de det gjelder. Vi skal ikke gi noen absolutt karakteristikk her; det vesentlige er at man ikke uten videre kan ta et systems karakteristika til inntekt for gitte tilnærminger, fordi det er mulig å identifisere hensyn og ordninger som til dels overstyrer et eventuelt bilde av prinsipielle løsninger. Sagt på en annen måte: Den tette koblingen mellom regulering og tjenester i barnevernet kan like gjerne være utslag av behov som rettsstaten skal garantere for, som det kan være et utslag av gitt politikk om vektlegging av universalitet eller partikularisme.

For familievernet er den juridiske situasjonen noe annerledes. Selv om også familievernet produserer tjenester som er knyttet til juridiske betraktninger, tilbyr familievernet i tillegg tjenester som har et mindre formelt preg og som har lavere terskel for å bli benyttet. Blant familievernets sentrale tjenester er mekling ved samlivsbrudd der det er barn inne bildet, noe som er regulert gjennom ekteskapsloven. Meklingstjenestene er obligatoriske for både ektefeller og samboere som har barn under 16 år – uten meklingsattest fra familievernet kan ikke Fylkesmannen innvilge separasjon. Likeens fastsetter barneloven³⁰ krav om mekling i forbindelse med saker som angår foreldreansvar, fast bosted og samværsrett. Samtidig tilbyr familievernet tjenester som skal være til hjelp ved samlivsproblemer, konflikter eller kriser i familien – så som parterapi, familierapi eller rådgiving for å lette samarbeid mellom foreldre som ikke bor sammen. Disse tjenestene er verken obligatoriske eller utløst av formelle vedtak. I større grad handler det om at mennesker som har slike behov kan oppsøke eller bli henvist til familievernet og få bistand og hjelp. Likeens som for barnevernet, oppstår her et spørsmål om i hvilken grad tjenestenes innhold tilpasses brukerne – i denne sammenheng lesbiske, homofile, bifile og transpersoner.

³⁰ Lov av 8. april 1981 nr. 7: Lov om barn og foreldre.

Når det gjelder familievern, er det riktig å påpeke at familievernets historiske framvekst er knyttet like mye til kirkelige aktører som til det offentlige. Derfor er det også slik at selv om Bufetats regioner har ansvar for familievern, så finnes det både kirkelige og offentlige familievernkontorer. Denne to-sporede tilnærmingen er spesifikk for familievern, og gjelder ikke barnevern – selv om vi også i barnevern finner private tjenesteprodusenter, for eksempel private barnevernsinstitusjoner. Familievernets røtter i det kirkelige *kan* være en potensiell kilde til problematikk for LHBT-personer, slik det kan tenkes å være også for andre grupper av tjenestemottakere – eller man kan forvente at den kirkelige tilknytningen gir KF-kontorene en etisk og verdimelessig tyngde som enkelte klienter setter særlig pris på.³¹

5.3. Tjenestetilbudets grunnlag

Det finnes formelt sett *ikke* ett helhetlig sett av tjenester, organisatoriske tiltak eller juridisk regelverk som er *spesielt tilpasset* lesbiske, homofile, bifile eller transpersoner i verken barnevern eller familievern. Den politiske tilnærmingen er at Bufetats tjenester er like viktig for LHBT-personer som for den øvrige befolkningen – men at lesbiske, homofile, bifile og transpersoner i større grad enn andre opplever et sett utfordringer som krever spesiell innsats. De er utsatt for diskriminerende atferd, og de er overrepresentert i statistikk knyttet til psykiatri, rus og lignende. Samtidig reflekterer ikke lovverket variasjon i karakteristika ved brukerne eller klientene langs de karakteristika som man forbinder med LHBT-personer. Det innebærer i prinsippet at tjenestene til LHBT-personer må tilpasses langs et kontinuum som på i den ene enden er universalistisk (spesielt i juridisk forstand), men som i den andre enden er partikularistisk (ved anerkjennelse av at LHBT-personer kan ha andre behov enn den øvrige befolkningen). Forholdet mellom universalistiske og partikularistiske tilnærminger reflekterer samtidig to ulike tilnærminger til den overordnede målsettingen om et likeverdig tilbud til alle deler av befolkningen, der man på den ene siden i praksis tolker målet om et likeverdig tilbud som behovet for et standardisert rammeverk som favner om det totale behovet for barneverns- og familievernstjenester i den samlede befolkning. På den andre siden finnes et behov for å treffe spesielle tiltak overfor grupper og individer som har spesielle behov. Det kan i denne forbindelse skilles mellom ideene om like rettigheter kontra like muligheter. Å fokusere på like muligheter innebærer en langt mer proaktiv holdning overfor enkelte grupper i befolkningen, slik man for eksempel har sett i forbindelse med tiltak for å unngå kjønnsdiskriminering i arbeidslivet (blant annet gjennom ulike former for kjønnskvolter). Like rettigheter innebærer en mer standardisert tilnærming, der det vesentlige hensynet er å sikre at alle potensielle tjenestemottakere har samme utgangspunkt i forhold til tjenesteprodusenten – altså uavhengig av karakteristika ved den enkelte bruker, bosted eller karakteristika ved den organisatoriske enheten som brukeren forholder seg til.

Gitt det politiske engasjementet på dette feltet – synliggjort blant annet gjennom nevnte handlingsplan – kan vi kanskje gå ut fra at spørsmålet om barne- og

³¹ For en mer generell beskrivelse av ulike aspekter ved den tosporede organiseringen av familievern, se Hope, Loga og Neby 2009,

familievernets tjenestetilbud til LHBT-personer er knyttet til to forhold: Hvorvidt det juridiske og institusjonelle rammeverket gir godt nok grunnlag for å produsere tjenester som kan tilpasses den enkelte LHBT-klient eller bruker, og i hvilken grad det innenfor dette rammeverket faktisk treffes tiltak for å oppnå en bedre barne- og familievernstjeneste for LHBT-brukere.³²

5.4. Tilbudet til LHBT-personer i familievernet

Familievernets tjenestetilbud omfatter en rekke tjenester som LHBT-personer kan ha nytte av, behov for og i en del tilfeller krav på. Dette følger blant annet av ekteskapslovgivingen, adopsjonsbestemmelsene og lignende, der sammekjønnspar i all hovedsak likestilles med heterofile par. Det betyr blant annet at det vil finnes sammekjønnspar med foreldreansvar for barn som vil ha krav på meklings ved samlivsbrudd, eller at det vil være aktuelt med rådgiving ved fordeling av samværsrett. Likeens kan man se for seg situasjoner der samlivsbrudd oppstår som følge av at en av foreldrene har funnet en ny partner av samme kjønn, eller det kan tenkes at foreldre trenger hjelp til å håndtere LHBT-relatert problematikk for barnets del. Det er også tenkelig at LHBT-personer kan ha behov for råd og veiledning ved større og mindre utfordringer i samliv og hverdagsliv, enten alene, med partner eller i en familiekontekst. Et annet scenario er knyttet til at barn/unge kan komme ut av skapet med manglende forståelse fra sine foresatte, slik at familievernet og barnevernet på den måten kan være relevante dersom det for eksempel oppstår konflikter i familien. LHBT-personer har i hovedtrekk de samme utfordringer som alle andre, men i tillegg kommer problematikk som på ulike vis er knyttet mer direkte til seksuell orientering og kjønnsidentitet.

Familievernkontorene er lokalisert rundt om på forskjellige steder i landet, men det er ikke slik at hver eneste kommune har et familievernkontor. Dette betyr at det i praksis vil være noe variasjon i tilgjengeligheten, avhengig av hvor klienten bor. Samtidig er noen kontorer kirkelige, andre er offentlige. Generelt besitter kontorene relativt lik kompetanse, uavhengig av om det enkelte kontor er kirkelig eller offentlig – men reell variasjon i kontorenes størrelse og ressurser innebærer at det i praksis vil være en del variasjon i tilgjengelig kompetanse mellom de ulike familievernkontorene rundt om i landets regioner.³³ Ut over de generelle bestemmelsene i familievernkontorloven, finnes det få spesifikke retningslinjer for organiseringen av familievernkontorenes arbeid. Dette betyr at familievernet, sett isolert fra resten av Bufetat, kan antas å være preget av en viss variasjon langs flere variabler.

I det juridiske grunnlaget for familievernets tjenester finnes enkelte referanser til LHBT-relevant problematikk (for eksempel i ekteskaps- og adopsjonslovgivingen). Det er imidlertid slik at familievernet ikke på generell basis tilbyr noen form for spesialiserte tjenester til LHBT-personer. Det vil si at tilpasning av tjenestene – i retning av en mer partikularistisk orientering – i stor grad skjer innenfor de rammer som gjelder for alle familievernets klienter. Det betyr blant annet at de ansattes kompetanse blir en viktig

³² Disse spørsmålene behandles mer inngående i den surveybaserte delen av kartleggingen. Her vil blant annet de ansattes erfaringer med spesiell tilpasning av tjenestetilbudet og vurderinger av egen kompetanse være sentralt.

³³ Loga, Hope og Neby 2009

faktor. I så måte er det viktig å peke på at LLH har laget en kurs- og kompetanseutviklingspakke som kalles «Rosa kompetanse». Ideen bak dette programmet er at man kan forbedre tjenestenes kvalitet gjennom å være oppmerksom på LHBT-problematikk og bidra til å utvikle mer «homovennlige» tjenester. Fokus blir blant annet satt på tilnærmingen til klienter (blant annet at man ikke uten videre kan anta at klienten er heterofil, og derfor bør tilstrebe en tilnærming som er nøytral og fordomsfri), på at den ansatte ikke alltid kan relatere klientens problemer til egne livserfaringer, og at en persons seksuelle orientering eller identitet har betydning for forholdet han eller hun har til sine omgivelser. I så måte kan kanskje Rosa kompetanse beskrives som et tiltak for bevisstgjøring og forberedelse, som skal bidra til å lette familievernets håndtering av situasjoner der ulike typer av LHBT-relevant problematikk er inne i bildet.

Rosa kompetanse skal ha vært gjennomgått av lederne for alle landets familievernkontorer, og en kan se denne typen kurs som kompetansebygging. Samtidig vet vi fra tidligere undersøkelser at faglig utvikling kan være en utfordring ved en del familiekontorer, ikke minst kontorer som er små og som ikke har fastlagte rutiner for kompetansehevede tiltak.³⁴ Likeledes er familievernets arbeidsform ofte preget av at den terapeutiske tilnærmingen oppstår i samhandling og samtale med den enkelte klienten, at denne tilnærmingen i begrenset grad lar seg standardisere (den er avhengig av klientenes behov), og i stor grad er avhengig av den enkelte ansatte i familievernet.

Familievernet har også i noen grad holdt kurs for lesbiske og homofile foreldre, innenfor satsningen «Godt samliv».³⁵ Disse kursene har dels vært gjennomført som helgesamlinger på utvalgte steder, og reflekterer en generell anerkjennelse av at lesbiske og homofile foreldre kan ha andre utfordringer enn heteroseksuelle foreldre. En utfordring for kartleggingen har vært at Bufetat ikke registrerer seksuell orientering eller kjønnsidentitet i forbindelse med sine statistikker. På hvilken måte LHBT-problematikken er en del av sakskomplekset vil også variere – sammekjønnspar, en LHBT-person i samlivsbrudd med en heterofil, barn og unge i en familie kan oppleve usikkerhet om seksuell identitet – mulige sammensetninger er mange. Det er derfor vanskelig å si noe konkret om utbredelsen av LHBT-relevante situasjoner ut fra tilgjengelig dokumentasjon på tjenestene, og likeens er det vanskelig å anslå i hvilken grad LHBT-personer faktisk nytter seg av tjenestene.

Tjenestetilbudet til lesbiske, homofile, bifile og transpersoner i familievernet må antas å variere langs de samme parametre som for alle andre klienter – altså langs dimensjoner som kompetanse, tilgjengelighet, type kontor, obligatorisk eller frivillig tjeneste. Det betyr at selv om lederne av familievernkontorene rundt i landet har gjennomgått Rosa kompetanse og i så måte blitt gjort oppmerksom på LHBT-problematikk, vil det ventelig finnes en del variasjon. I balansegangen mellom en standardisert, universalistisk tilnærming og en mer partikularistisk tilnærming er spørsmålet likevel mer åpent: Fordi den sentrale ressursen for familievernet er de ansattes kompetanse, avhenger tilnærmingen til den enkelte klient også av denne kompetansen og hvordan den nyttes.

³⁴ Loga, Hope og Neby 2009

³⁵ Se f.eks URL:

www.godtsamliv.no/Aktuelt/Aktuelt/Samlivskurs+for+lesbiske+og+homofile+f%C3%B8rstegangsforeldre+til+h%C3%B8sten.9UFRLY07.ips

Det finnes lite offentlig dokumentasjon på særlige tilnærminger til LHBT-problematikk i familievernnet. Det kan på den ene siden tyde på at det ikke jobbes spesielt aktivt med problematikk som er spesiell for denne klientgruppen, men samtidig kan det reflektere en tilnærming som er både åpen og universalistisk. I kompetanseplaner for familievernnet understrekes behovet for mer kompetanse om «nye» samlivsformer og familiekonstellasjoner, blant annet med fokus på lesbiske og homofile.³⁶ Rosa kompetanse kan ses som et tiltak for slik kompetanseheving, og er i så måte relativt omfattende. Lederne ved alle landets familievernkontorer skal ha gjennomgått kurset. Dette er også relevant i forbindelse med regjeringens handlingsplan, spesielt tiltak 23 om kompetanseutvikling. Det øvrige inntrykket er at det i stor grad er opp til den enkelte ansatte som møter LHBT-problematikk å ivareta behovet i relevante tilfeller. Det betyr at graden av spesiell tilpasning av tjenestetilbudet til LHBT-personer avhenger av de ansattes kompetanse og profesjonelle tilnærming. En konsekvens av dette – så lenge det ikke gjennomføres konkret utvikling av tiltak til LHBT-gruppen – er at de to viktigste faktorene for ivaretagelse av LHBT-personers behov ligger i 1) de ansattes kompetanse og 2) selve møtet med klienten.

5.5. Tilbudet til LHBT-personer i barnevernet

Situasjonen når det gjelder dokumentasjon på hva som gjøres spesifikt rettet mot LHBT-personer i barnvernet, er på mange måter lik situasjonen i familievernnet. I det legger vi at det finnes lite dokumentasjon på hva hensyntagen til LHBT-personer faktisk vil innebære i barnevernet, til tross for at dokumentasjonen av generelle arbeidsmetoder og lovgrunnlag er god. I større grad enn hva som er tilfelle for familievernnet, er barnevernets tjenester tett knyttet til juridiske definisjoner. Barnevernsloven gir både føringer på ansvarsfordeling og organisering av oppgavene mellom ulike institusjonelle enheter i systemet (kapittel 2), og føringer på selve tjenesteproduksjonen i form av konkrete bestemmelser for når ulike typer vedtak kan fattes (særlig i kapittel 4 og 5). Barnevernsloven skal i størst mulig grad sørge for barnets beste – det er både beveggrunnen for selve loven og et overordnet hensyn i lovens bestemmelser. Hensyn spesifikk for LHBT-personer er imidlertid ikke inkludert i loven, men dette gjelder også andre grupper som kan tenkes å ha spesielle behov. Loven er på den måten universalistisk i sin tilnærming; Den skal dekke barnevernstjenester til alle deler av befolkningen, uavhengig av familieform, kjønnsidentitet eller seksuell orientering; tilnærmingen er generell og uavhengig av individets karakteristika. Det betyr – som for familievernnet – at barnevernsfaglige vurderinger av LHBT-problematikk blir knyttet til den ansattes kompetanse, behandlingen av den enkelte sak og forholdet til den enkelte klient eller familie.

Mer spesifikt er det slik at barnevernsloven spesifiserer det juridiske grunnlaget for en serie ulike tiltak som har ulike typer innhold, alt etter hvilke behov det enkelte vedtak skal dekke. Dette kan dreie seg plassering av barn i fosterhjem, institusjon, omsorgssenter, eventuelt tiltak i hjemmet (§4-4), overtakelse av omsorg for barn (§4-12), midlertidige akuttbasert plassering av barn utenfor hjemmet (§4-6), tilbakehold i

³⁶ Barne- og familiedepartementet (2002) Kompetansetiltak for familievernnet. Rapport.

institusjon på grunnlag av samtykke (§4-26), tilbakehold i institusjon uten samtykke (§4-24), eller opphold på omsorgssenter for mindreårige asylsøkere (§5A-1). Med unntak av bestemmelsene som gjelder spesifikt for mindreårige asylsøkere, gir ikke loven bestemmelser for bestemte kategorier av barn og unge – heller ikke LHBТ-personer. For de «klassiske» barnevernstjenestene finnes lite eller ingen dokumentasjon på spesiell tilpasning til LHBТ-personer.

Samtidig forvalter Bufdir og Bufetat et sett av regler og lover som angår andre typer tjenester som er mer direkte knyttet til spørsmål om seksuell orientering, kjønnsidentitet og barne- og familieliv. Blant disse tjenestene er stebarnsadoptsjon, partnerskap, ekteskap og medmorskap. Denne forvaltningen handler om tilretteleggelse for familiekonstellasjoner og personlige relasjoner mellom personer som i utgangspunktet krysser tradisjonelle former. I denne sammenheng handler det mindre om tjenester som skal hjelpe klienter fram mot en bedre livssituasjon, og mer om formell tilrettelegging for alternative samlivsformer og familiekonstellasjoner. Her ser vi altså det finnes tiltak som er spesifikt rettet mot i alle fall deler av LHBТ-segmentet, men at det er tale om et sett regler som regulerer de formelle aspektene ved familieliv heller enn å definere et sett tjenester som LHBТ-personer kan ha krav på. Dette må forstås slik at LHBТ-personer gjennom disse reglene gis rettigheter som mer eller mindre svarer til heterofiles rettigheter på de samme områdene, heller enn at det er tale om å definere noen form for velferdstjenester (slik man kan si at barnevernsloven gjør, og slik familievernnet er orientert).

Hvis man setter forvaltningen av familie- og partnerskapslovgivingen opp mot barnevernslovgivingen, er det likevel klart at en del saker over tid vil måtte omfatte LHBТ-problematikk på ulike sett. På samme måte som heterofile par opplever kriser, vedvarende utfordringer eller samlivsbrudd der barn er involvert, kan man forvente at dette også vil være tilfelle i for LHBТ-personer i partnerskap, LHBТ-barn, medmødre eller på annet vis. Dette gjelder selvfølgelig også familievernnet: I den nyere familie-lovgivingen defineres dermed LHBТ-personer inn i en mer normalisert kontekst for tjenesteyting, og det er i denne krysningen mellom det som er «annerledes» og det som er «vanlig og uproblematisk» at barnevernnet opererer.

Utfordringen for barnevernnet er på mange måter lik utfordringene som familievernnet har, og angår behovet for vurderinger og kompetanse som ligger utenfor de juridiske definisjonene av tjenestene: Hvordan kan man sikre at tjenestetilbudet er godt nok når LHBТ-problematikk er inne i bildet? Til tross for etableringen av et regelverk som sikrer LHBТ-personer rettigheter som tilnærmet tilsvare heterofile personers rettigheter, vil tjenestetilbudet også i barnevernnet være tett knyttet til den enkelte ansattes kompetanse på området. I den sammenheng finnes det lite tilgjengelig dokumentasjon knyttet til kompetanseutvikling for barnevernnet. Spørsmålet er derfor om den til dels utpreget universalistiske tilnærmingen som ligger i barnevernslovgivingen og den mer partikulære lovgivingen om familie- og foreldrerelasjoner skaper spenninger som barnevernets ansatte kan ha utfordringer med å håndtere.

5.6. Spesielle tiltak

Bufdir har etablert en ordning der frivillige organisasjoner kan søke om tilskudd til midlertidige tiltak og prosjekter som skal bidra til å bedre levekår og livskvalitet for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner. Tiltakene som får støtte skal bidra til mangfold og skape økt aktivitet blant organisasjoner som arbeider på feltet.³⁷ Dette tilskuddsprogrammet er direkte knyttet til regjeringens handlingsplan for 2009–2012. I 2009 og 2010 hadde totalt 26 tiltak fått støtte, i størrelsesorden fra noen få tusen til 300 000. Blant tiltakene finnes støtte til enkeltarrangement, seminarrekker, jubileer, idrett og informasjonsmateriell. Fokus ligger i stor grad på å støtte tiltak som bidrar til generelt mangfold og aksept for LHBT-problematikk i samfunnet, i tillegg til konkret arrangementstøtte. De fleste av disse tiltakene har imidlertid liten direkte relevans for tjenestetilbudet til LHBT-personer i barnevernet og familievernet. Dette kan forstås dithen at Bufdir gjennom disse tilskuddene først og fremst søker å bidra til en positiv utvikling for LHBT-personer i samfunnet generelt, som igjen kan virke forebyggende og hindre problematikk som gjør livet vanskelig for dem det gjelder.

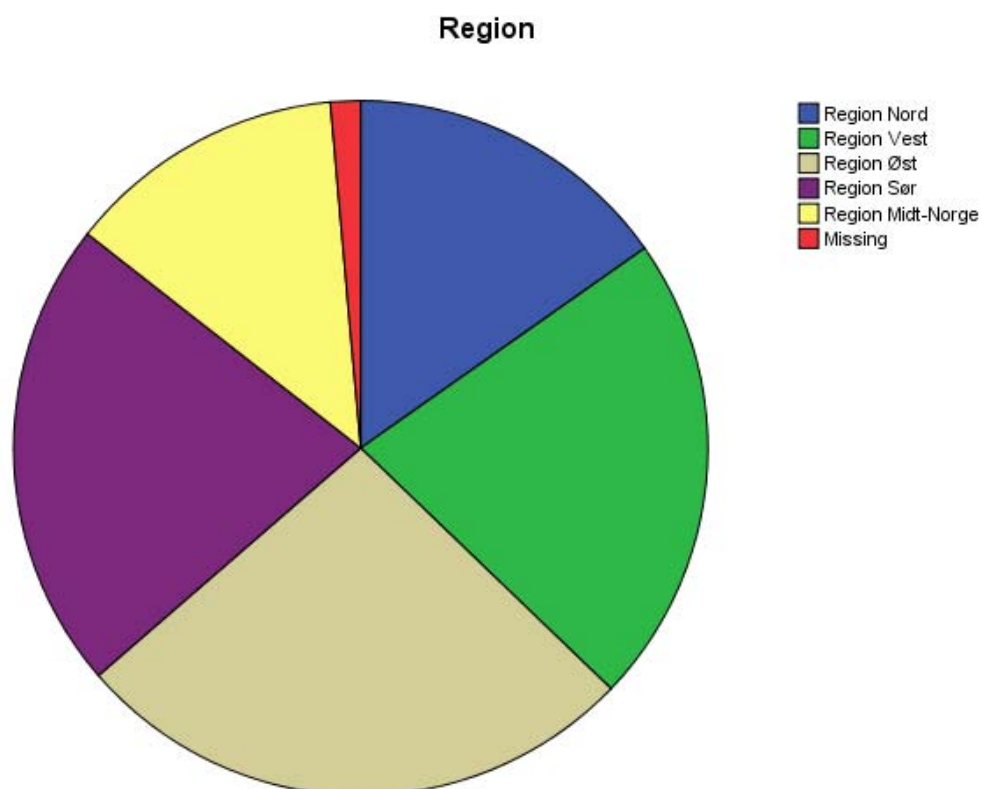
6. Om barnevernet og familievernet

I dette kapittelet vil ulike generelle sider ved de ansatte i barnevernet og familievernet bli beskrevet ut fra spørreundersøkelsen undersøkelsen som ble gjort våren 2010. Spørreundersøkelsen til de ansatte i familievernet og barnevernet ble gjennomført som en webbasert survey. NSD sin websurvey dokumentasjonsmodul ble benyttet. 2211 respondenter har svart på spørsmål i undersøkelsen, hvilket gir en svarprosent på 37 prosent. Undersøkelsen ble sendt ut 19. mai 2010, og avsluttet 16. juni 2010. Det var noen respondenter som ikke besvarte alle spørsmålene i undersøkelsen.

I spørreundersøkelsen ble det spurt om flere bakgrunnsvariabler slik som utdanning, fagfelt, dagens arbeidssituasjon, alder og kjønn. Disse variablene vil bli brukt utover i rapporten for å vise ulike sammenhenger mellom variablene. Etaten er delt opp i fem ulike regioner, og for å få et inntrykk av hvor de som har besvart undersøkelsen er lokalisert spurte vi om regionstilhørighet.

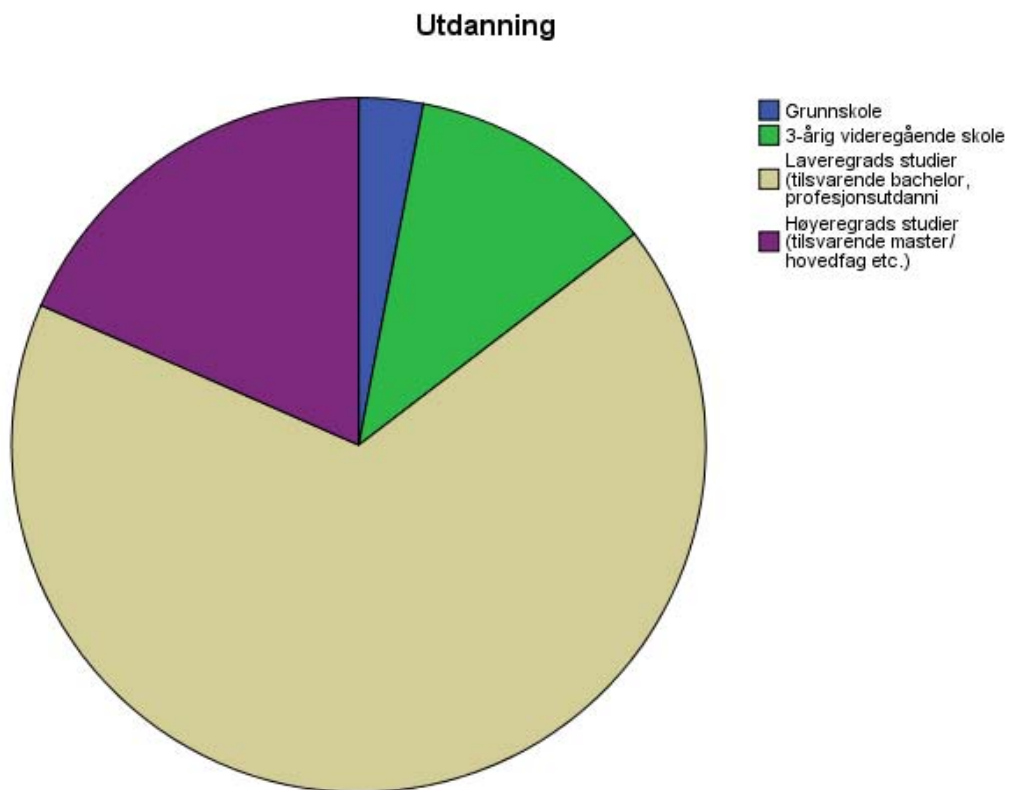
Figur 1: Oversikt over regionstilhørighet i undersøkelsen

³⁷ Rundskriv Q-03/2010 av 1. februar 2010. Retningslinjer for tilskudd til aktiviteter drevet av frivillige organisasjoner og andre som arbeider for bedre levekår og livskvalitet blant lesbiske, homofile, bifile og transpersoner (lhbt). Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

Videre skal vi se på utdanningsbakgrunnen blant respondentene fra barnevernet og familievernet. Det første spørsmålet i undersøkelsen angikk respondentenes høyeste fullførte utdanning.

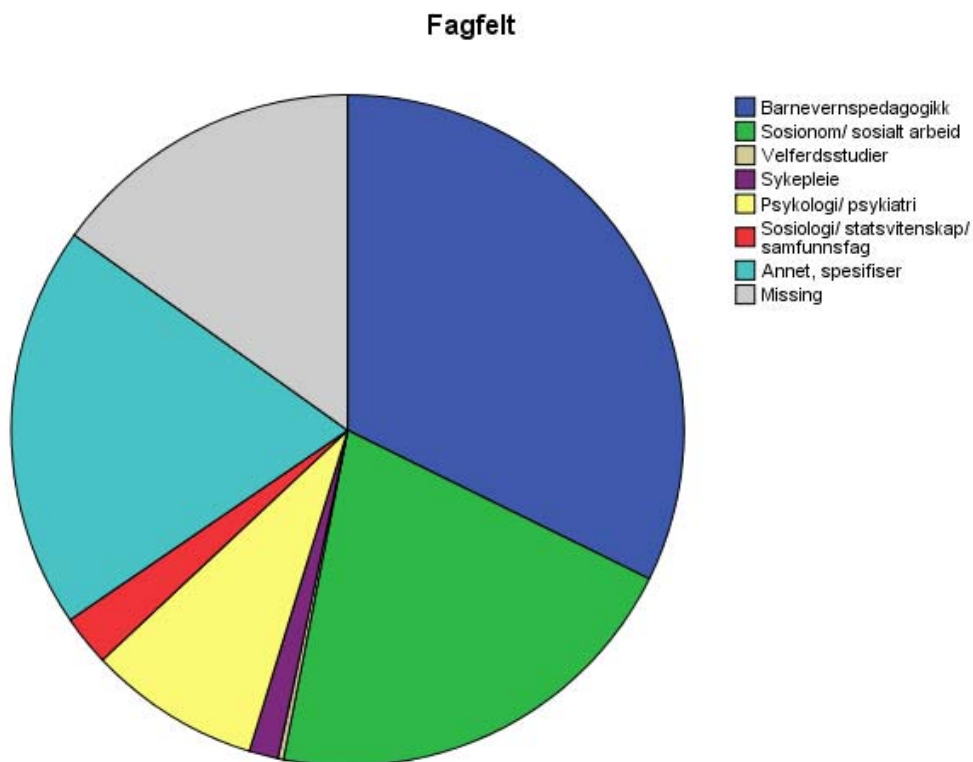
Figur 2: Respondentenes utdanningsbakgrunn

Den største gruppen, blant de som har besvart undersøkelsen, har sin utdanning fra laveregradsstudier, eksempelvis på bachelornivå eller en profesjonsutdanning fra høyskole, hele 67 %. Det er en del som har høyere grads utdanning, og 15% som har videregående eller grunnskole utdanning som høyeste fullførte utdanning. For å få et bedre bilde av hvilken utdanningsbakgrunn de som arbeider i etaten spurte vi de som hadde avmerket for lavere grads studier og høyere grads studier om hvilket fagfelt de har sin utdanning fra.

Den største gruppen er barnevernspedagogikk der 38% identifiserte dette som sitt fagfelt. Deretter er det sosionom eller sosialt arbeid som hele 24,5% identifiserer som sitt fagfelt. Det er om lag 10 % som har psykologi eller psykiatri som sitt fagfelt. I spørreskjemaet var det mulighet til å skrive inn selv hva som en betegner som sitt fagfelt, og det var hele 22,9% som benyttet denne muligheten. Det var et ønske at så mange som mulig kunne få gi uttrykk for hva de karakteriserer som sitt fagfelt, men samtidig var det et ønske å kunne få flest mulig inn i de faste alternativene. Under vises denne fordelingen i en figur.

Figur 3. Oversikt over fagfelt, selvrapportert

Den største faggruppen i undersøkelsen er fra barnevernspedagogikk, med 38 %. Sosionom og sosialt arbeid er også en stor gruppe i tillegg til de som har en bakgrunn i psykologi eller psykiatri. Det var mange som hadde valgt svarkategorien «annet», hele 22,9 prosent. Ut fra det respondentene har svart i den åpne svarkategoriene ser vi at det var mange som kunne ha valgt én av de faste svarkategoriene. Blant disse finner vi: lærer/ pedagog, førskolelærer, jurist, vernepleier, økonomi, personal/ administrasjon, miljøarbeider, teologi, merkantil, politi, ingeniør, IT, og diverse tilleggsutdanninger som for eksempel familierapi, spesialpedagog og klinisk sosionom.

En del respondenter kunne ha benyttet de faste kategoriene, men siden det er viktig å få innsikt i hva respondentene selv definerer som sitt fagfelt har dette blitt utdypet her. Det er hele 6,5 % som har en type lærerutdanning (28 % av de som avmerket for annet). Deretter er det familierapeutene (som ofte har en utdanning innenfor sosionom eller annen sosialfaglig utdanning) som ser på fagfeltet sitt som genuint familierapeutfaglig. Som nemt i metoddelen var det noen av respondentene som ikke skulle hatt undersøkelsen. Hvor mange det gjelder har vi ikke eksakt oversikt over, men ut fra undersøkelsen ser vi at det er hele 8 % av kategorien «annet» som har avmerket for økonomi/administrasjon.

Det er mange ulike stillingskategorier i Bufetat, og de ansatte ble spurt om å avmerke hvilken stilling de innehar i dag. Vi bad her om at en avmerket for hovedkategorien.

Tabell 1. Oversikt over stillingskategorier i Bufetat

Dagens arbeidssituasjon:	Prosentvis fordeling:
Assistent	0,6
Lege/ spesiallege	0,2
Psykolog/ spesialpsykolog/ psykolog godkj. spes.	5,3
Sykepleier/ spesialutdannet sykepleier	0,5
Konsulent/ førstekonsulent/ seniorkonsulent	10,6
Prosjektleder	0,1
Sosionom/ klinisk sosionom/ spesialutdannet sosionom	6,5
Barnevernspedagog/ klinisk barnevernspedagog/ spesialutdannet barnevernspedagog	6,9
Leder/ ass. leder/ avdelingsleder/ seksjonssjef	14,3
Rådgiver/ seniorrådgiver	8,7
Miljøarbeider	13
Miljøterapeut/ spesialutdannet miljøterapeut	28,3
Vernepleier/ spesialutdannet vernepleier	1,7
Annet	3,5
Totalt: N	100 (2186)

Spørsmål i undersøkelsen: Hvilken stilling er du ansatt i (hovedkategorier)?

De største stillingsgruppene i undersøkelsen er miljøterapeut, miljøarbeider, leder og konsulent.

Videre, når det gjelder arbeidserfaring, måtte respondentene angi hvor lenge de hadde arbeidet innenfor barnevernet og/eller familievernnet. Arbeidserfaring var gruppert i fire ulike grupper fra lite erfaring til lang erfaring.

Tabell 2. Arbeidserfaring i Bufetat hos respondentene

Arbeidserfaring:	Prosentvis fordeling:
0 til 2 år	22,6
3 til 5 år	20,5
6 til 10 år	22,8
Mer enn 10 år	34,2
Totalt: N	100 (2180)

Den største gruppen har arbeidet lenge i Bufetat, mer enn 10 år. Ellers fordeler det seg jevnt utover de andre gruppene. Det er også mange som har nylig startet i etaten.

De som har svart på undersøkelsen arbeider hovedsakelig innenfor barnevern, 86,1 prosent. Det betyr at 13,9 prosent av respondentene arbeider innenfor familievern.

Når det gjelder stillingsprosent har de fleste i undersøkelsen en fulltidsstilling, 76,4 prosent. 10,2 prosent har en stillingsprosent på mellom 75 til 99. 8,5 prosent arbeider deltid og har en stillingsprosent på mellom 50 til 74. De resterende 4,9 prosentene har en stillingsprosent som er under 50 %. Videre ser vi på alderssammensetningen på de som har svart på kartleggingen.

Tabell 3. Oversikt over alderssammensetning

Aldersfordeling:	Prosentvis fordeling:
Under 30 år	8,6
30 til 39 år	28,5
40 til 49 år	31,2
50 til 59 år	25
Over 60 år	6,7
Totalt: N	100 (2197)

Når det gjelder alderssammensetningen blant de som arbeider i Bufetat og har svart på undersøkelsen, befinner de fleste seg mellom 30 til 59 år. Prosentvis er gruppen 40 til 49 år størst.

Siden kartleggingen hadde tema tjenestetilbud til lesbiske, homofile, bifile og transpersoner åpnet vi for tre kategorier for kjønn: «Mann», «kvinne», og «annet». Det er 35,4 prosent menn, 64,5 prosent kvinner og 0,2 prosent som har avmerket for «annet».

7. Tjenestetilbudet som arbeidsfelt

Ansvar for barnevern og familievern er delt mellom statlige og kommunale aktører. Alle landets kommuner skal ha en velfungerende barnevernstjeneste som utfører det daglige arbeidet, slik det er definert i barnevernsloven. Dette innebærer å gi råd og veiledning, foreta nødvendige undersøkelser, treffe vedtak etter loven eller å forberede saker for behandling i fylkesnemndene – og iverksette og følge opp tiltak. Familievernets tjenestetilbud omfatter en rekke tjenester som lesbiske, homofile, bifile og transpersoner kan ha nytte av, behov for og i en del tilfeller krav på. Dette følger blant annet av ekteskapslovgivningen, adopsjonsbestemmelsene og lignende, der sammekjønnspar i all hovedsak likestilles med heterofile par.

For å få en oversikt over hvilke tjenestetyper de ansatte i det statlige barnevernet arbeider med ble de bedt om å merke av de ulike tjenestene de arbeider med. Det var mulig å krysse av for flere alternativ her.

Tabell 4. Ulike tjenestetyper i barnevernet

Tjenestetype:	Prosentvis fordeling:
Langtidsinstitusjon ungdom	33,1
Akuttinstitusjon ungdom	19,9
Fosterhjemstjenesten	14,8
Fagteam	12,6
Statlig beredskaps- eller familiehjem	10,6
Langtidsinstitusjon barn	7,8
Senter for foreldre og barn	7,8
Annen tjeneste	7,8
Omsorgssenter for enslige mindreårige asylsøkere	7
Akuttinstitusjon barn	5,9
MTS – Multisystemisk terapi	4,6
PMTO- Parent Management Training Oregon	4,6
Saksbehandling	3,8
Barnevernsvakt	2,4
FFT – funksjonell familierapi	0,8
Totalt:	100
N	(1877)

Spørsmål i undersøkelsen: Kan du angi de ulike tjenestene du arbeider med? Flere svar er mulig.

Tabellen viser at det er mange ulike tjenestetyper som blir utført i det statlige barnevernet, og at arbeidet er differensiert. De fleste i undersøkelsen utfører tjenester knyttet til ungdom i langtidsinstitusjon. Videre utfører mange tjenester knyttet til ungdom i akuttinstitusjon og fosterhjemstjenesten. I forlengelse av dette spørsmålet ble respondentene spurt om hva som er deres hovedoppgaver i barnevernet. Også her var det mulig å avmerke flere alternativ.

Tabell 5. Oversikt over respondentenes hovedoppgaver i barnevernet

Hovedoppgaver i barnevernet	Prosentvis fordeling:
Omsorg for barn/ ungdom	36,0
Konsultasjon, veiledning til den kommunale barneverntjenesten	15,8
Utredning og avklaring	11,0
Bistå kommunen i plassering av barn/ unge	8,4
Andre oppgaver	7,7
Rekruttering, formidling, opplæring og veiledning av fosterforeldre	4,9
Behandling av barn/ ungdom	4,7
Behandling/ veiledning til foreldre	4,3
Behandling/ veiledning til familier (barn, unge, foreldre)	2,6
Oppfølging av beredskapsfamiliehjem	2,3
Krise/ akuttarbeid	1,2
Totalt: N	100 (1877)

Spørsmål i undersøkelsen: Hva er de mest sentrale oppgavene i ditt daglige arbeid? Flere kategorier kan velges.

Når respondentene selv avmerker for hvilke oppgaver som er deres hovedoppgaver, er det omsorg for barn eller ungdom som får høyest skår. Dette harmoniserer med tabell 4 som også viser at tjenester knyttet til ungdom og barn er meget sentrale. Det er opp mot 16 % som bruker mye tid på konsultasjon og veiledning av den kommunale barnevernstjenesten. I tillegg er utredning og avklaring, samt det å bistå kommunene med plassering av barn og unge noe som en del har som sine hovedoppgaver.

I undersøkelsen er det 1877 som avmerket for at de arbeider i barnevernet og videre 302 som arbeider i familievernnet. Familievernnet er to-sporet. I undersøkelsen har 66,9 prosent arbeid på et statlig familievernkontor og 33,1 prosent på et kirkelig familievernkontor. De ansatte i familievernnet ble videre spurt om tjenestetype, og det var mulig å avmerke flere kategorier.

Tabell 6. oversikt over ulike tjenestetyper i familievernet

Tjenestetype i familievernet:	Prosentvis fordeling:
Parterapi	77,8
Mekling	62,9
Familieterapi	61,6
Terapi til enkeltpersoner	38,1
Tilsyn med samvær	2,3
Totalt: N	100 (302)

Spørsmål i undersøkelsen: Hva er de mest sentrale oppgavene i ditt daglige arbeid? Flere kategorier kan velges.

Det er særlig parterapi, mekling, familieterapi og terapi til enkeltpersoner som er de tjenestetypene som framstår som sentrale oppgaver i det daglige arbeidet i familievernet. Her var det også mulighet til å merke av og spesifisere andre tjenestetyper; særlig merkantile og lederfunksjoner var viktig blant disse, 13% av utvalget har ansvar innenfor disse områdene. Arbeidsoppgavene kan også være sentralbordfunksjoner, den første klientkontakten og administrasjon. Noen understreker veiledning, rådgivning, undervisning og utadrettet informasjonsarbeid som tjenestetyper i familievernet. Det er også en del som spesifiserer ulike typer av gruppetilbud og gruppeterapi slik som grupper ved samlivsbrudd, kvinnegruppe vold, vold i nære relasjoner, vold og traumer. Av andre tilbud er det sinnemestringskurs, samlivskurs, samarbeid med helsestasjon for ungdom, juridisk rådgivning og forebyggende helsearbeid. Det er også flere som understreker tilbudet som gjelder separerte/skilte eller tidligere samboende foreldre med felles barn der en yter hjelp til foreldresamarbeid, samarbeidsproblematikk og konflikthåndtering. Arbeidsoppgavene til de ansatte i familievernet er mangfoldige, men har likevel et tydelig et fokus på samliv og foreldre/barn relasjoner. Dersom en ønsker et mer utfyllende bilde av hva arbeidet i familievernet strekker seg utover bør en se videre på hva som skjer ved de enkelte familievernkontorene og spesielt ha fokus på møter mellom klienter og familieterapeutene.

7.1 Ansattes egen vurdering av kontakt med klienter.

I dette underkapittelet viser vi hva de ansatte gir uttrykk for når det gjelder vurdering av hvor mye kontakt de har med ulike klienter og om de kunne si noe om hvordan denne klientkontakten artet seg. Først skal vi se på hvilke typer av klientkontakt en har i sin primærstilling. Det var mulig å avmerke flere kategorier. Dette gjelder både for ansatte respondenter i familievernet og det statlige barnevernet.

Tabell 7. Oversikt over typer av klientkontakt

Klientkontakt:	Prosentvis fordeling:
Terapeutisk	57,5
Rådgivende	42,3
Tilretteleggende	38,9
Møter ikke klienter	29,6
Saksbehandling	15,5
Utredning	15,2
Mekling	14,7
Akutt/ krisehåndtering	12,6
Annet	8,7
Totalt: N	100 (2211)

Spørsmål i undersøkelsen: I din primærstilling: Hvilke typer av klientkontakt har du? Flere kategorier kan velges.

Det er mest vanlig å ha terapeutisk, rådgivende og tilretteleggende klientkontakt for respondentene i undersøkelsen. Om lag 30 % møter ikke klienter i det hele tatt. Videre er det en del som driver med saksbehandling, utredning og mekling. Det å håndtere kriser eller akutte forhold er det over 12 % som har som en type av klientkontakt. Denne oversikten forteller noe om hvordan de ansatte ser på sitt forhold til sine klienter, og det er interessant at de fleste oppfatter sin rolle overfor klienter som tilretteleggende, rådgivende og/eller terapeutisk. I forlengelsen av dette var spørsmålet om hvor ofte de møter klienter, og her er det klart at det vil være variasjon avhengig av hvilken type jobb en har. Det ble også spurt om hvor ofte en møter klienten. Det var formulert slik: «Når du møter klienter, hvor hyppig er kontakten?». Det var bare mulig å avmerke et alternativ her.

Tabell 8. Møter med klienter – hyppighet

Møter med klienter – hyppighet:	Prosentvis fordeling:
Daglig	40,8
Ukentlig	27,1
Flere ganger i måneden	12,0
En gang i måneden	3,0
Noen ganger over en lengre periode	4,2
Som oftest bare et par ganger	3,9
Møter ikke klienter	8,9
Totalt: N	100 (2140)

Spørsmål i undersøkelsen: Når du møter klienter, hvor hyppig er kontakten?

Det er svært mange som har daglig kontakt med sine klienter, over 40 prosent, og det er over en fjerdedel som møter sine klienter ukentlig, 27 prosent. Det vil si at svært mange har tett og jevn kontakt med sine klienter. Tidligere i rapporten har mange merket av for at de arbeider med barn og unge med ulik tilknytning til barnevernet, og en kan da anta at disse klientene møter de ansatte jevnlig. Om lag 9% sier at de ikke møter klienter, mens i tabell 7 var det hele 30% som ikke møter klienter. Denne forskjellen kan kanskje forklares med at spørsmålsformuleringen oppfattes ulikt der primærstilling er brukt i tabell 7 og ikke i tabell 8.

Er det forskjell mellom barnevernet og familievernnet når det gjelder hvor hyppig en møter klienter? Det er langt fler som arbeider i barnevernet enn i familievernnet. For å få en oversikt over hvor vanlig det er å møte klienter i de ulike avdelingene har vi skilt ut disse for seg, og vi viser her en tabell for barnevernet og en for familievernnet.

Tabell 9. Møter med klienter, hyppighet for barnevernet. Prosentuert

Møter med klienter – hyppighet:	Barnevernet
Daglig	40
Ukentlig	30
Flere ganger i måneden	9
En gang i måneden	3
Noen ganger over en lengre periode	4
Som oftest bare et par ganger	4
Møter ikke klienter	10
Totalt: N	100 (1845)

Det er her tydelig man i barnevernet møter klienter ofte; de fleste møter klientene daglig. Det er også mange som møter klientene ukentlig eller flere ganger i måneden. Det er likevel 10 prosent av de som svarte på undersøkelsen som ikke møter klienter, men har andre typer oppgaver i barnevernet. Videre skal vi se hvordan dette forholder seg i familievernet.

Tabell 10. Møter med klienter, hyppighet for familievernet. Prosentuert

Møter med klienter – hyppighet:	Familievernet
Daglig	45
Ukentlig	8
Flere ganger i måneden	30
En gang i måneden	6
Noen ganger over en lengre periode	8
Som oftest bare et par ganger	1
Møter ikke klienter	2
Totalt: N	100 (295)

For familievernet er det også flest som har avmerket at de møter klienter daglig, ukentlig og flere ganger i måneden. Det vil si at de fleste har en arbeidssituasjon der hovedfokuset er på møter med klienter. Det er færre her som ikke møter klienter eller møter klienter sjelden.

7.2 Møte med ulike brukergrupper – ansattes vurdering av tjenestetilbudet

Et av formålene med kartleggingen var å få innsikt i hva som er dagens tilbud til lesbiske, homofile, bifile og transepersoner, i form av tjenestetilbudets organisering og innhold. Hvordan opplever de ansatte i familievernet og barnevernet møter med klienter, og hvor ofte forhold relatert til lesbiske, homofile, bifile og transpersoner relevant i disse møtene?

Tabell 11. Møter med klienter og forhold relatert til lesbiske, homofile, bifile og transpersoner

Møter med klienter og forhold relatert til lesbiske, homofile, bifile og transpersoner:	Prosentvis fordeling:
Ofte	2,8
I mer enn 20 % av klientmøter	1,4
I mindre enn 20 % av klientmøter	9,4
Unntaksvis	45,3
Aldri	13,3
Vet ikke/ ikke relevant	28,0
Totalt: N	100 (2139)

Spørsmål i undersøkelsen: Hvor ofte er forhold relatert til lesbiske, homofile, bifile og transpersoner relevant i møte med klienter? (Uavhengig om klienten(e) selv er eller ikke er homofil/ lesbisk/ bifil/ transperson).

De fleste, 45 %, har bare unntaksvis møter med klienter der forhold knyttet til lesbiske, homofile, bifile og transpersoner er relevant. Den neste gruppen på 28 prosent svarer «vet ikke» eller at dette ikke er relevant for deres arbeid. Det er også over 13% som aldri har møter med klienter der forhold relatert til gruppen er et tema. Det er en liten gruppe som ofte møter klienter. Dersom vi slår disse sammen med de som har avmerket for at de møter klienter der forhold til gruppen er et tema så gjelder dette om lag 4% av de ansatte. For å se på om det er forskjeller mellom familievernet og barnevernet, vises en tabell der vi skiller mellom de to tjenesteområdene.

Tabell 12. Møter med klienter og forhold relatert til lesbiske, homofile, bifile og transpersoner etter barnevern og familievern. Prosentuert

Møter med klienter og forhold relatert til lesbiske, homofile, bifile og transpersoner:	Barnevernet	Familievernet
Ofte	3	2
I mer enn 20 % av klientmøter	1	1
I mindre enn 20 % av klientmøter	7	23
Unntaksvis	43	60
Aldri	14	10
Vet ikke/ ikke relevant	32	4
Totalt: N	100 (1844)	100 (295)

Når vi ser på tabellen er den prosentuert i forhold til de ulike totalsommene for barnevernet og familievernet slik at det er mulig å se på forekomsten av møter med klienter og forhold relatert til lesbiske, homofile, bifile og transpersoner. I begge avdelingene er det sjelden å ha møter der slike forhold er hovedtema. Når vi ser på de som har svart i mindre enn 20 prosent av klientmøter er det flere i familievernet som har svart denne kategorien. I begge tjenestoområdene er det flest som har avmerket at slike spørsmål er relevant unntaksvis i møter. Det er veldig mange flere som har svar vet ikke eller ikke relevant i barnevernet enn i familievernet. Årsakene til denne forskjellen kan ha noe med type stilling og forskjell på hvilke tjenester en yter i familievernet og barnevernet.

Videre ble det spurt om en anslagsvis bruker mer tid når en møter klienter der en del av sakskomplekset omhandler personer som er lesbiske, homofile, bifile og transpersoner.

Tabell 13. Tidsbruk og møter med klienter der sakskomplekset omhandler lesbiske, homofile, bifile og transpersoner

Tidsbruk	Prosentvis fordeling:
Samme tid	40,1
Mindre tid	0,2
Mer tid	4,2
Vet ikke/ ikke relevant	55,5
Totalt: N	100 (2100)

Spørsmål i undersøkelsen: Når du møter klienter som er lesbisk, homofil, bifil eller transperson og dette er en del av sakskomplekset. Bruker du som regel mer eller mindre tid på saken enn det du vanligvis gjør i tilsvarende saker?

Den største gruppen har avmerket at de ikke vet eller at dette ikke er relevant, hele 55,5 prosent. Den nest største gruppen mener at en bruker samme tid, og dette har over 40 prosent avmerket. Det er bare litt over 4% som kjenner at de bruker mer tid på møter med klienter der sakskomplekset omhandler lesbiske, homofile, bifile og transpersoner.

7.3 Ansattes vurderinger av hjelpemidler og metoder

Det har vært et mål å få mer kunnskap om hva de ansatte selv mener de har behov for av metoder og tilgjengelige tiltak for å kunne yte hjelp til personer der sakskomplekset også omhandler lesbiske, homofile, bifile og transpersoner.

Tabell 14. Ansattes vurdering av behov for hjelpemidler og metoder

Ansattes vurdering av behov for hjelpemidler og metoder	Prosentvis fordeling:
Ja	17,1
Som regel	12,9
Opplever av og til behov for mer	9,5
Nei	9,0
Vet ikke/ ikke relevant	51,5
Totalt: N	100 (2095)

Spørsmål i undersøkelsen: Opplever du at du har tilgang til de metoder og tiltak som trengs for å yte den hjelpen en kan til personer der sakskomplekset også omhandler lesbiske, homofile, bifile og transpersoner?

Over halvparten svarer at de ikke vet eller dette er ikke relevant for deres arbeid. Det tyder på at det er mange som er usikre når det gjelder hva de har behov for når det gjelder LHBT- gruppen. Over 17 prosent opplever at de har tilgang til de metoder og tiltak som trengs, og om lag 13 prosent har som regel de metoder og tiltak de trenger. Dette betyr at det er 30 prosent som vurderer det slik at de har de metoder og hjelpemidler de har behov for i saker der sakskomplekset omhandler lesbiske, homofile, bifile og transpersoner. Det er bare litt over 18 prosent som kunne hatt behov for mer eller har ikke de metoder og tiltak som de har behov for.

Tabell 15. Ansattes vurdering av behov for hjelpemidler og metoder etter andeling

Ansattes vurdering av behov for hjelpemidler og metoder	Barnevernet	Familievernet
Ja	14	39
Som regel	11	24
Opplever av og til behov for mer	9	16
Nei	10	4
Vet ikke/ ikke relevant	57	17
Totalt: N	101 (1806)	100 (289)

Den største forskjellen her, er at flere kjenner at de har eller som regel har de hjelpemidler og metoder som de trenger i familievernet enn barnevernet. Samtidig er det også 16 prosent som av og til opplever at det er behov for mer i familievernet, der det er bare 9 prosent som kjenner det slik i barnevernet. Det er hele 57 prosent blant respondentene fra barnevernet som har avmerket for at de ikke vet eller at dette ikke er relevant for dem, noe som er 40 prosent flere enn i familievernet. Det virker som om det er størst behov for å gjøre noe med hjelpemidler og metoder i barnevernet i forhold til LHBT- gruppen. Årsakene til denne store forskjellen er interessant, og dette kunne en ha sett mer på i en annen undersøkelse. Det er også interessant om det er forskjeller på regionene når det gjelder spørsmålet om hjelpemidler og metoder.

Tabell 16. Ansattes vurdering av behov for hjelpemidler og metoder etter region

Ansattes vurdering av behov for hjelpemidler og metoder	Region Nord	Region Vest	Region Øst	Region Sør	Region M-Norge	Totalt
Ja	14	17	29	24	17	101
Som regel	14	22	30	23	11	100
Opplever av og til behov for mer	13	23	22	26	17	101
Nei	21	24	21	22	13	101
Vet ikke/ ikke relevant	16	24	28	20	12	100
Totalt: N	(321)	(471)	(569)	(457)	(277)	(2095)

Det er noen regionale forskjeller, og det går for det første på om en føler at en har de hjelpemidler og metoder det er behov for. Dersom en legger sammen kategoriene «ja» og «som regel» viser det seg at flere ved Region Vest, Øst og Sør kjenner at de har de metoder og hjelpemidler en trenger der om lag halvparten av de ansatte mener dette i disse regionene. Både i Region Nord og i Midt-Norge er det bare 28 prosent som kjenner at de har de metodene og hjelpemidlene som trengs. Samtidig er det noen flere

som rapporterer at de opplever av og til behov for mer i Region Vest, Øst og Sør i forhold til Region Nord og i Midt-Norge.

7.4 Tema som ofte går igjen

Det kan være av interesse å se på om det er noen spesielle forhold som ofte går igjen når det er saker der lesbisk, homofil, bifil eller trans orientering er en del av sakskomplekset. Dette er til dels tema i regjeringens handlingsplan. Det pekes spesielt på at lesbiske, homofile, bifile og transpersoner er mer utsatt for vold, trakassering, psykiske problemer og rusproblemer. Særskilt ungdommer er en utsatt gruppe, og det er en målsetning at det offentlige støtteapparatet har et fokus på denne gruppens behov for å kunne yte likeverdige tjenester. Respondentene i undersøkelsen ble spurt om å merke av for tema som ofte er aktuelle i møter med klienter.

Tabell 17. Tema som ofte går igjen i møter med klienter

	Ofte	Noen ganger	Sjelden	Aldri	Vet ikke / ikke relevant	Totalt
Arbeidsliv	2,7	12,1	16,2	7,7	61,3	100
Samliv	15,6	17,1	9,0	4,7	53,6	100
Foreldre/ barn relasjon	16,3	22,4	9,6	3,9	47,8	100
Andre sosiale relasjoner	12,2	25,2	12,0	3,2	47,2	100
Identitet	19,3	22,0	9,8	2,9	46,0	100
Seksualitet	12,9	22,6	13,3	3,9	47,3	100
Religion	2,9	12,6	20,0	10,2	54,4	100
Minoritetsproblematikk	3,0	12,9	18,3	10,4	55,3	100
Rus	3,3	17,3	16,1	9,2	54,1	100
Vold	1,6	11,9	20,2	10,5	55,8	100
Psykiske lidelser	6,6	24,6	12,6	5,3	50,9	100
Annet	1,3	3,5	7,8	4,0	83,3	100
Totalt: N						100 (2034)

Spørsmål i undersøkelsen: I saker der lesbisk, homofil, bifil eller trans orientering kan være en del av sakskomplekset, hva vil du si er tema som ofte går igjen i disse sakene?

Det er svært mange som svarte i kategorien vet ikke/ikke relevant, og det vil si at svært mange i utvalget ikke kommer opp i situasjoner der de ulike temaene blir tatt opp. Det vil ikke si at temaene ikke er aktuelle, men at temaene oppleves mindre relevante for deres hovedkontakt med klientene. Ellers er det en del områder som «ofte» eller «noen

ganger» er tema, slik som samliv, foreldre/barn relasjoner, andre sosiale relasjoner, identitet, seksualitet og psykiske lidelser.

Videre vil vi se på de enkelte temaene og slå sammen kategoriene «ofte» og «noen ganger» for å se mønsteret tydeligere. Det er nærmere 33 % som ofte eller noen ganger vil møte samlivstema i saker. Også foreldre/barn-relasjoner går igjen; nærmere 38 % melder at dette er tema som vil være aktuelt. Andre sosiale relasjoner er et tema hele 38 % har krysset av for. Identitet som tema er aktuelt i disse sakene og over 41 % har avmerket dette. Nesten 36 % har erfaring med at seksualitet kan være tema. Psykiske lidelser ser over 31 % som et tema som kan være aktuelt i saker der LHBT-tema kan være en del av sakskomplekset. Noen ganger er minoritetsproblematikk, rus, religion og vold et tema.

Til nå har vi sett på gruppen lesbisk, homofil, bifil eller transperson som én gruppe, noe som vi i utgangspunktet ser er problematisk. Et spørsmål er likevel om det finnes noen skiller med hensyn til i hvilken grad de ansatte synes det er utfordrende å jobbe med henholdsvis lesbiske, homofile, bifile og transpersoner. Dette ble vurdert ut fra en skala fra 1 til 5, der 1 er «ingen problem» og 5 er «utfordrende».

Tabell 18. Hvor utfordrende er det å arbeide med saker som omhandler ulike grupper.

	1 Ingen problem	2	3	4	5 Utfordrende	Vet ikke	Totalt
Lesbisk	45,1	13,2	8,7	2,4	1,7	28,7	100
Homofil	43,8	13,1	8,6	2,8	1,8	29,8	100
Bifil	40,7	12,8	8,3	2,9	2,2	33,1	100
Transperson	23,0	9,9	10,4	5,0	7,6	44,0	100
Barn av lesbiske, homofile, bifile, transpersoner	36,3	11,9	8,6	3,6	2,5	37,0	100
Foresatte og annet nettverk	35,9	13,2	9,1	4,6	2,4	34,7	100
Andre involverte (skole, andre offentlige instanser etc.)	36,7	12,4	8,3	3,6	2,1	37,0	100
Totalt: N							100 (2012)

Spørsmål i undersøkelsen: I hvilken grad synes du det er utfordrende å arbeide med saker som på ulike måter omhandler lesbiske, homofile, bifile eller transpersoner? På en skala fra 1 til 5, der 1 er ingen problem og 5 utfordrende.

For de fleste kategoriene opplever ikke respondentene at det er problematisk å arbeide med saker der lesbiske, homofile eller bifile er involvert. Mellom 58 og 54 prosent mener at det er ikke er noe problem (svart kategori 1 og 2) når det gjelder lesbiske, homofile eller bifile som ulike grupper. Gruppen som opplever det som uproblematisk å møte transpersoner er imidlertid litt mindre, og her er det 12,6 prosent som ser det som

utfordrende. Det er også en stor gruppe som ikke vet når det gjelder transpersoner. Det kan godt være at gruppen med transpersoner er mindre i kontakt med Bufetat eller at gruppen er liten og ofte ikke forteller om sin identitet i kontakt med ansatte i Bufetat. Det er halvparten av respondentene som ikke ser noe problem (svart kategori 1 og 2) med barn av lesbiske, homofile, bifile eller transpersoner. Videre opplever de ansatte få problemer med foresatte og annet nettverk, og andre involverte. Det er en om lag en tredjedel som har svart «vet ikke» for alle kategoriene, og det kan avspeile at det er et område som mange av de ansatte ikke forholder seg til i sitt daglige arbeid.

8. Tjenestetilbudet i et kompetanseperspektiv

I dette kapittelet vil vi se på ulike forhold der kompetanse blir belyst på ulike måter; både hvilken kompetanse klientene etterspør og ønsker å møte i kontakt med de ansatte i Bufetat, og hvilken kompetanse de ansatte har og ønsker å utvikle i møter med klienter der sakskomplekset omhandler lesbiske, homofile, bifile eller transpersoner. Først vil vi vise hvorvidt respondentene opplever at klientene etterspør spesiell fagkompetanse i forhold til saker der lesbiske, homofile, bifile og transpersoner er involvert.

Tabell 19. Klienter som etterspør kompetanse.

	Prosentvis fordeling
Ofte	0,4
Noen ganger	2,9
Av og til	3,1
Sjelden	16,9
Aldri	35,3
Vet ikke/ ikke relevant	41,4
Totalt: N	100 (2096)

Spørsmål i undersøkelsen: Hender det at klienten etterspør spesiell fagkompetanse i forhold til saker der lesbiske, homofile, bifile eller transpersoner er involvert?

Her er det også kategorien vet ikke/ ikke relevant som får høyest skår, med over 41 prosent. Det er også mange som sjelden eller aldri har opplevd at klienten etterspør spesiell kompetanse i forhold til dette, hele 52 prosent. Det er bare om lag 6 prosent som av og til eller noen ganger opplever at dette blir etterspurt. Det vil si at klientgruppen sjelden etterspør en spesiell fagkompetanse. Grunnene til dette kan være at det ikke er behov eller at dette er noe som en ikke tenker på som en mulighet i den

spesifikke situasjonen en er i kontakt med barnevernet eller familievernet. Det kan være en indikasjon på at en sjelden møter LHBT-klienter.

8.1 Fagkompetanse

Hvordan ser de ansatte på sin egen fagkompetanse, og hvordan er denne relevant for å møte personer som er lesbiske, homofile, bifile og transpersoner? Under vises fordelingen for ulike påstander som omhandlet fagkompetanse.

Tabell 20. Respondentenes egen vurdering av fagkompetanse i forhold til å møte personer som er lesbiske, homofile, bifile og transperson

	Enig	Verken/eller	Uenig	Vet ikke	Totalt
Min generelle fagkompetanse lar seg lett tilpasse	73,6	16,4	2,8	7,2	100
Jeg har mye kompetanse på dette området	18,8	46,0	29,2	6,0	100
Jeg opplever situasjoner der jeg må konsultere kolleger på dette området	24,0	31,0	31,5	13,5	100
Jeg har behov for mer kompetanse på dette området	47,0	32,0	12,2	8,7	100
Jeg har mye erfaring på området	10,5	32,5	52,3	4,7	100
Jeg har behov for å kontakte fagpersoner utenfor mitt arbeidssted	23,9	36,1	26,0	13,9	100
Totalt: N					100 (2074)

Spørsmål i undersøkelsen: I hvilken grad er din egen fagkompetanse relevant for å møte personer som er lesbiske, homofile, bifile og transperson? Under kommer noen påstander som vi gjerne vil at du tar stilling til på en skala fra helt enig til helt uenig.

Det er mange som mener at den generelle fagkompetansen de innehar lett kan tilpasses. Det er færre som mener at de har mye kompetanse på området. Når de kommer til situasjoner der en må konsultere kolleger så er den største svarkategorien «verken/eller». Nesten halvparten av respondentene ser at de har behov for mer kompetanse på området. Det er færre som har mye erfaring på området, der om lag halvparten er uenig i denne påstanden. Når det gjelder om en har behov for å kontakte fagpersoner utenfor arbeidsstedet ble midtkategorien «verken/eller» mest valgt.

De fleste respondentene føler seg trygge på at deres fagkompetanse kan brukes på dette området, selv om de ikke har så veldig mye kompetanse og erfaring på området. Det er en styrke at en har mulighet til å kontakte kolleger når en har saker der det kreves, men om lag en tredjedel ser ikke dette som en mulighet. Det kan for eksempel være fordi andre kolleger ikke har kompetanse på området eller det ikke er vanlig å samarbeide med kolleger på den måten. Det er også mange som ser at de har bruk for mer kompetanse på området, og at det kan være behov for å kontakte fagpersoner

utenfor sitt eget arbeidssted. Det kan også skilles mellom barnevernet og familievernnet når det gjelder fagkompetanse.

Tabell 21. Respondentenes egen vurdering av fagkompetanse i forhold til å møte personer som er lesbiske, homofile, bifile og transperson etter tjenesteområde. Prosentuert

	Enig		Verken/eller		Uenig		Vet ikke		Totalt	
	BV	FV	BV	FV	BV	FV	BV	FV	BV	FV
Min generelle fagkompetanse lar seg lett tilpasse	72	87	16	9	3	1	8	4	99	101
Jeg har mye kompetanse på dette området	16	36	47	41	31	20	7	3	101	100
Jeg opplever situasjoner der jeg må konsultere kolleger på dette området	22	39	31	32	33	22	15	7	101	100
Jeg har behov for mer kompetanse på dette området	47	50	32	32	12	13	9	5	100	100
Jeg har mye erfaring på området	9	17	32	28	53	47	5	3	100	100
Jeg har behov for å kontakte fagpersoner utenfor mitt arbeidssted	25	21	36	36	25	35	15	8	100	100
Totalt: N									(1786)	(288)

Barnevernet er BV i tabellen, og familievernnet er FV i tabellen.

Det er noe forskjell mellom de ulike avdelingene når det gjelder vurderingen av egen kompetanse. Både i familievernnet og barnevernet er det en forståelse for at den generelle fagkompetansen lett lar seg tilpasse, selv om en i familievernnet er mer tilbøyelig til å være enig i påstanden. Videre er det flere i familievernnet som kjenner at de har mye kompetanse på området, forskjellen mellom familievernnet og barnevernet er på hele 17 prosent i kategorien «enig». Det virker også som det er vanligere å konsultere kolleger på dette området i familievernnet, og det kan ha noe med måten en arbeider på i de to avdelingene som kan være relativt ulik. Det er i praksis like mange som ser at de har behov for mer kompetanse på området. Samtidig er det flere i familievernnet som har mye erfaring på området enn i barnevernet. Forskjellene mellom barnevernet og familievernnet i syn på egen kompetanse kan ha flere forklaringer, der ulik arbeidssituasjon, hvordan en arbeider med klienter og hvilke metoder og hjelpemidler en benytter kan være aktuelle forklaringsvariabler. Videre skal vi se på hva de ansatte mener i forhold til sin egen kompetanse og hvilket behov de har for mer kompetanse i forhold til hvor mye klientkontakt de har. Vi vil krysse påstanden «jeg har behov for mer kompetanse på dette området» med hvor ofte en møter klienter der sakskomplekset omhandler lesbiske, homofile, bifile og transpersoner.

Tabell 22. Behov for kompetanse etter hyppighet av LHBT kontakt

Møter med klienter og forhold relatert til lesbiske, homofile, bifile og transpersoner:	Behov for mer kompetanse på området:				
	Enig	Verken/ eller	Uenig	Vet ikke	Totalt
Ofte	54	30	7	9	100 (56)
I mer enn 20 % av klientmøter	44	44	11	-	100 (27)
I mindre enn 20 % av klientmøter	53	34	11	2	100 (199)
Unntaksvis	51	32	12	5	100 (942)
Aldri	45	31	13	10	100 (278)
Vet ikke/ ikke relevant	39	31	13	18	101 (570)
Totalt: N					100 (2074)

Når vi ser på behov for kompetanse etter hyppighet av LHBT kontakt ser vi at det er få som vurderer at de har slik klientkontakt ofte, men flesteparten ser at de har et behov for mer kompetanse på området uavhengig av hvor mye klientkontakt de har. Videre så er også de som har en del møter med LHBT klienter som ser at de har behov for mer kompetanse. Det er få i alle kategoriene som er uenig i påstanden. Videre skal vi også se på vurdering av behovet for mer kompetanse etter hvilke hovedoppgaver en henholdsvis har i barnevernet eller familievern.

Videre skal vi se på hovedoppgavene som de ansatte i Barnevernet har merket av at de har i forhold til sin vurdering av egen fagkompetanse. Formålet er å se på ulike områder der de ansatte kjenner at de har behov for mer kompetanse i forhold til å møte personer som er lesbisk, homofil, bifil eller trans. Det var mulig å krysse av for flere ulike typer av hovedoppgaver.

Tabell 23. Hovedoppgaver innenfor barnevernet i forhold til områder der en har behov for mer kompetanse

Ulike hovedoppgaver innenfor barnevernet:	Fagkompetanse: Jeg har behov for mer kompetanse på området				
	Enig	Verken/eller	Uenig	Ikke aktuelt	Totalt
Omsorg for barn/ ungdom	53	29	10	7	99 (647)
Konsultasjon, veiledning til den kommunale barneverntjenesten	47	35	12	7	101 (288)
Utredning og avklaring	50	33	9	9	101 (200)
Bistå kommunen i plassering av barn/ unge	47	34	11	8	101 (150)
Rekruttering, formidling, opplæring og veiledning av fosterforeldre	41	40	13	6	100 (90)
Behandling av barn/ ungdom	51	31	8	10	100 (84)
Behandling/ veiledning til foreldre	38	39	15	8	100 (79)
Behandling/ veiledning til familier (barn, unge, foreldre)	58	23	8	10	99 (48)
Oppfølging av beredskapsfamiliehjem	41	39	12	7	99 (41)
Krise/ akuttarbeid	35	25	25	15	100 (20)

Det er særlig innenfor området behandling og veiledning til familier som både omfatter barn, unge og foreldre at hele 58 prosent ser at de har behov for mer kompetanse på området. Videre er det behov for mer kompetanse på området omsorg for barn og ungdom der hele 53 prosent av respondentene fra barnevernet har avmerket. Det er også behov for mer kunnskap relatert til utredning og avklaring, behandling av barn og ungdom, konsultasjon og veiledning til den kommunale barneverntjenesten. Det er mange områder en ønsker mer kompetanse på dette feltet, og en må vurdere ulike tiltak for å kunne etterkomme de ulike spesifikke oppgavene.

Tabell 24. Hovedoppgaver innenfor familievernnet i forhold til områder der en har behov for mer kompetanse

Ulike hovedoppgaver innenfor familievernnet:	Fagkompetanse:				Totalt
	Jeg har behov for mer kompetanse på området				
	Enig	Verken/eller	Uenig	Ikke aktuelt	
Parterapi	53	34	10	4	101 (232)
Mekling	54	33	9	4	101 (187)
Familieterapi	50	34	12	4	100 (183)
Terapi til enkeltpersoner	51	34	10	4	100 (113)
Tilsyn med samvær	29	57	14	-	100 (7)

Det er stor tilslutning fra respondentene om at det er behov for mer kompetanse i forhold til lesbiske, homofile, bifile eller transpersoner relatert til kjerneoppgavene til familievernnet som er mekling, parterapi, terapi til enkeltpersoner og familieterapi. Dette tilsier at det er et kompetansebehov på området. Videre skal vi se på hovedoppgaver i barnevernet der vi ser hver gruppe for seg. Er det forskjell mellom ansatte sine hovedoppgaver og hvordan en ser på hvor utfordrende det er å arbeide med saker som omhandler ulike grupper? Her vil vi se på hovedoppgaver og se på dette først knyttet til lesbiske.

I de følgende tabeller viser vi hovedoppgaver i barnevernet etter hvor utfordrende det er å arbeide med saker som omhandler de ulike klientgruppene hver for seg. Det er ikke så mange forskjeller mellom svarene som er avgitt her, derfor har vi valgt å vise fordelingen i alle de relevante tabellen først – for hver klientgruppe – og kommentere i etterkant.

Tabell 25. Hovedoppgaver i barnevernet etter hvor utfordrende det er å arbeide med saker som omhandler lesbiske. Prosentuert

Ulike hovedoppgaver innenfor barnevernet:	Klienter: Lesbisk				Totalt
	Ingen problem	Noe	Utfordrende	Vet ikke	
Omsorg for barn/ ungdom	57	7	4	32	100 (627)
Konsultasjon, veiledning til den kommunale barneverntjenesten	64	10	3	24	101 (283)
Utredning og avklaring	60	7	3	30	100 (193)
Bistå kommunen i plassering av barn/ unge	63	8	5	24	101 (144)
Rekruttering, formidling, opplæring og veiledning av fosterforeldre	64	7	7	23	10 (89)

Her er kategorien «ingen problem» slått sammen med kategorien 2, og «utfordrende» slått sammen med kategori 4. dette er gjort for å få forskjellene tydeligere fram. Dessuten har vi bare sett på de fem største hovedoppgavene, rangert etter respondentenes egne angivelser.

Tabell 26. Hovedoppgaver i barnevernet etter hvor utfordrende det er å arbeide med saker som omhandler homofile. Prosentuert

Ulike hovedoppgaver innenfor barnevernet:	Klienter: Homofili				
	Ingen problem	Noe	Utfordrende	Vet ikke	Totalt
Omsorg for barn/ ungdom	57	7	5	33	102 (627)
Konsultasjon, veiledning til den kommunale barneverntjenesten	63	10	3	24	100 (283)
Utredning og avklaring	59	7	3	32	101 (193)
Bistå kommunen i plassering av barn/ unge	59	8	8	26	101 (144)
Rekruttering, formidling, opplæring og veiledning av fosterforeldre	65	7	6	23	101 (89)

Tabell 27. Hovedoppgaver i barnevernet etter hvor utfordrende det er å arbeide med saker som omhandler bifile. Prosentuert

Ulike hovedoppgaver innenfor barnevernet:	Klienter: Bifil				
	Ingen problem	Noe	Utfordrende	Vet ikke	Totalt
Omsorg for barn/ ungdom	55	6	5	34	100 (627)
Konsultasjon, veiledning til den kommunale barneverntjenesten	57	10	3	30	100 (283)
Utredning og avklaring	57	6	3	34	100 (193)
Bistå kommunen i plassering av barn/ unge	55	7	9	29	100 (144)
Rekruttering, formidling, opplæring og veiledning av fosterforeldre	57	8	8	27	100 (89)

Tabell 28. Hovedoppgaver i barnevernet etter hvor utfordrende det er å arbeide med saker som omhandler transpersoner. Prosentuert

Ulike hovedoppgaver innenfor barnevernet:	Klienter: Transperson				
	Ingen problem	Noe	Utfordrende	Vet ikke	Totalt
Omsorg for barn/ ungdom	35	10	12	44	101 (626)
Konsultasjon, veiledning til den kommunale barneverntjenesten	35	12	13	40	100 (283)
Utredning og avklaring	32	10	10	47	99 (193)
Bistå kommunen i plassering av barn/ unge	36	8	17	40	101 (144)
Rekruttering, formidling, opplæring og veiledning av fosterforeldre	30	7	20	43	100 (89)

Tabell 29. Hovedoppgaver i barnevernet etter hvor utfordrende det er å arbeide med saker som omhandler barn av lesbiske, homofile, bifile og transpersoner. Prosentuert

Ulike hovedoppgaver innenfor barnevernet:	Klienter: Barn av lesbiske, homofile, bifile og transpersoner				
	Ingen problem	Noe	Utfordrende	Vet ikke	Totalt
Omsorg for barn/ ungdom	50	7	4	40	101 (627)
Konsultasjon, veiledning til den kommunale barneverntjenesten	51	11	6	31	99 (283)
Utredning og avklaring	52	5	6	37	100 (193)
Bistå kommunen i plassering av barn/ unge	52	7	8	33	100 (144)
Rekruttering, formidling, opplæring og veiledning av fosterforeldre	54	8	6	33	101 (89)

Tabell 30. Hovedoppgaver i barnevernet etter hvor utfordrende det er å arbeide med saker som omhandler foresatte og annet nettverk. Prosentuert

Ulike hovedoppgaver innenfor barnevernet:	Klienter: Foresatte og annet nettverk				
	Ingen problem	Noe	Utfordrende	Vet ikke	Totalt
Omsorg for barn/ ungdom	49	7	6	37	99 (627)
Konsultasjon, veiledning til den kommunale barneverntjenesten	52	13	8	28	101 (283)
Utredning og avklaring	54	6	5	35	100 (193)
Bistå kommunen i plassering av barn/ unge	55	7	8	31	101 (144)
Rekruttering, formidling, opplæring og veiledning av fosterforeldre	56	8	11	25	100 (89)

Tabell 31. Hovedoppgaver i barnevernet etter hvor utfordrende det er å arbeide med saker som omhandler andre involverte (skole, andre offentlige instanser). Prosentuert.

Ulike hovedoppgaver innenfor barnevernet:	Klienter: Andre involverte (skole, andre offentlige instanser)				
	Ingen problem	Noe	Utfordrende	Vet ikke	Totalt
Omsorg for barn/ ungdom	51	7	4	38	100 (627)
Konsultasjon, veiledning til den kommunale barneverntjenesten	47	12	11	30	100 (283)
Utredning og avklaring	55	4	5	36	100 (193)
Bistå kommunen i plassering av barn/ unge	53	8	8	31	100 (144)
Rekruttering, formidling, opplæring og veiledning av fosterforeldre	60	5	9	27	101 (89)

Undersøkelsen viser at det stort sett er ganske like svar på tvers av tjenesteområde, hovedoppgave og type klient med unntak av transpersoner der det er en viss tendens at det er noe mer utfordrende eller mer usikkerhet omkring den gruppen innenfor alle tjenesteområdene og hovedoppgavene.

Familievernet:

I de følgende tabeller viser vi hovedoppgaver i familievernet etter hvor utfordrende det er å arbeide med saker som omhandler de ulike klientgruppene hver for seg. Heller ikke her er det nevneverdige forskjeller mellom svarene, og derfor viser vi fordelingen først og kommenterer i etterkant. I tabellene er kategorien ingen problem slått sammen med kategori to, og utfordrende slått sammen med kategori 4. Dette er gjort for å få

forskjellene tydeligere fram. Dessuten har vi bare sett på de fire største hovedoppgavene som de ansatte selv har avmerket.

Tabell 32. Hovedoppgaver i familievernet etter hvor utfordrende det er å arbeide med saker som omhandler lesbiske. Prosentuert

Ulike hovedoppgaver innenfor familievernet:	Klienter: Lesbisk				
	Ingen problem	Noe	Utfordrende	Vet ikke	Totalt
Parterapi	61	16	11	12	100 (228)
Mekling	60	16	12	13	101 (183)
Familieterapi	62	14	12	12	100 (179)
Terapi til enkeltpersoner	63	10	14	14	101 (111)

Tabell 33. Hovedoppgaver i familievernet etter hvor utfordrende det er å arbeide med saker som omhandler homofile. Prosentuert

Ulike hovedoppgaver innenfor familievernet:	Klienter: Homofil				
	Ingen problem	Noe	Utfordrende	Vet ikke	Totalt
Parterapi	58	16	11	15	100 (228)
Mekling	56	16	11	16	100 (183)
Familieterapi	59	15	12	14	100 (179)
Terapi til enkeltpersoner	62	9	12	17	100 (111)

Tabell 34. Hovedoppgaver i familievernet etter hvor utfordrende det er å arbeide med saker som omhandler bifile. Prosentuert

Ulike hovedoppgaver innenfor familievernet:	Klienter: Bifil				
	Ingen problem	Noe	Utfordrende	Vet ikke	Totalt
Parterapi	51	18	11	21	100 (228)
Mekling	49	19	10	22	100 (183)
Familieterapi	51	17	12	20	100 (179)
Terapi til enkeltpersoner	52	14	13	22	101 (111)

Tabell 35. Hovedoppgaver i familievernet etter hvor utfordrende det er å arbeide med saker som omhandler transpersoner. Prosentuert

Ulike hovedoppgaver innenfor familievernet:	Klienter: Transperson				
	Ingen problem	Noe	Utfordrende	Vet ikke	Totalt
Parterapi	29	16	17	39	101 (228)
Mekling	27	15	16	42	100 (183)
Familieterapi	34	13	18	35	100 (179)
Terapi til enkeltpersoner	32	13	16	40	100 (111)

Tabell 36. Hovedoppgaver i familievernet etter hvor utfordrende det er å arbeide med saker som omhandler barn av lesbiske, homofile, bifile og transpersoner. Prosentuert

Ulike hovedoppgaver innenfor familievernet:	Klienter: Barn av lesbiske, homofile, bifile og transpersoner				
	Ingen problem	Noe	Utfordrende	Vet ikke	Totalt
Parterapi	44	16	13	27	100 (228)
Mekling	45	15	12	28	100 (183)
Familieterapi	49	15	12	25	101 (179)
Terapi til enkeltpersoner	40	14	16	30	100 (111)

Tabell 37. Hovedoppgaver i familievernet etter hvor utfordrende det er å arbeide med saker som omhandler foresatte og annet nettverk. Prosentuert

Ulike hovedoppgaver innenfor familievernet:	Klienter: Foresatte og annet nettverk				
	Ingen problem	Noe	Utfordrende	Vet ikke	Totalt
Parterapi	46	15	10	30	101 (228)
Mekling	44	13	11	32	100 (183)
Familieterapi	47	15	11	27	100 (179)
Terapi til enkeltpersoner	44	11	13	32	100 (111)

Tabell 38. Hovedoppgaver i familievernet etter hvor utfordrende det er å arbeide med saker som omhandler andre involverte (skole, andre offentlige instanser). Prosentuert

Ulike hovedoppgaver innenfor familievernet:	Klienter: Andre involverte (skole, andre offentlige instanser)				Totalt
	Ingen problem	Noe	Utfordrende	Vet ikke	
Parterapi	43	11	5	42	101 (228)
Mekling	42	8	6	45	101 (183)
Familieterapi	46	11	5	38	100 (179)
Terapi til enkeltpersoner	41	9	9	41	100 (111)

Undersøkelsen viser at det stort sett er ganske like svar på tvers av tjenesteområde, hovedoppgave og type klient med unntak av transpersoner der det er en viss tendens at det er noe mer utfordrende eller mer usikkerhet omkring den gruppen innenfor alle tjenesteområdene og hovedoppgavene. I familievernet er det et interessant moment at respondentene her synes det er noe mindre utfordrende å jobbe med lesbiske klienter enn med homofile og bifile klienter. Videre skal vi se på om respondentene har gjennomgått kurs som omhandler LHBT tematikken.

8.2 Kompetansebyggende tiltak

Respondentene ble spurt om de har gjennomgått kurs eller lignende der tematikk rundt lesbiske, homofile, bifile og transpersoner har blitt tematisert. Det var mulig å velge flere alternativ her.

Tabell 39. Oversikt over kursdeltaking

Gjennomgått kurs:	Prosentvis fordeling
Ingen spesiell opplæring	72,4
Leser tilgjengelig litteratur på området	13,7
Har satt meg inn i fagområdet på eget initiativ	11,6
Andre kurs	9,1
Kjenner til handlingsplan, lovverk eller offentlig politikk på området	8,9
Rosa kompetanse (for Familievernet i regi av LLH)	2,7
Prosjektarbeid	1,0
Totalt: N	100 (2211)

Spørsmål i undersøkelsen: Har du gjennomgått kurs eller lignende der tematikk rundt lesbiske, homofile, bifile og transpersoner har blitt tematisert?

Det er svært mange som ikke har vært gjennom noen spesiell opplæring på området, hele 72,4 prosent. Det er noen som leser tilgjengelig litteratur som omhandler denne tematikken, om lag 14 %. Det er videre noen som har satt seg inn i fagområdet på eget initiativ, nesten 12 %. Det er om lag 9 % som har deltatt på andre kurs, og omtrent like mange som kjenner til handlingsplan, lovverk eller offentlig politikk på området. Det er svært få som har gjennomgått Rosa kompetanse som LLH står for, men dette er ikke så overraskende da det er et tilbud til ledere i familievernet. Det vil si at om lag 60 personer blant undersøkelsens respondenter har gjennomført Rosa kompetanse. Videre skal vi se på hva dette vil utgjøre som andel i Familievernet. Det er 302 personer fra Familievernet som har svart på undersøkelsen: Om lag 20 prosent av de som arbeider faglig i kontakt med barn, unge og familier har gjennomført kursopplegget. Det er med andre ord en god andel av de ansatte i familievernet som har noe skolering på tematikk rundt lesbiske, homofile, bifile og transpersoner.

Spørsmålet om kurs ble fulgt opp av et spørsmål om de hadde hatt nytte av kompetansebyggende tiltak som kurs, prosjektarbeid eller andre tiltak. Her er de som har svart «ikke aktuelt» tatt ut av for å eksplisitt vise nytten til de som har deltatt på kompetansegivende tiltak.

Tabell 40. *Nytte av ulike kompetansegivende tiltak, justert for deltakelse*

	Prosentvis fordeling
Stor grad	18
Noe grad	43
Liten grad	15
Svært liten grad	24
Totalt: N	100 (612)

Spørsmål i undersøkelsen: Har du hatt nytte av kompetansebyggende tiltak som kurs, prosjektarbeid eller andre tiltak som nevnt i forrige spørsmål?

Det er en stor andel på om lag 18 prosent som har hatt stor nytte av kompetansegivende tiltak, og en andel på 43 prosent som har hatt noe nytte av kompetansegivende tiltak. Om lag en fjerdedel har hatt svært liten nytte av tiltak, men årsakene til det vet vi ikke noe om. Det viser seg uansett at et flertall har hatt god nytte av kompetansegivende tiltak, og det er derfor noe en bør satse mer på.

8.3 Variasjon i kompetanse og utøvelse av rolle mellom ulike grupper av ansatte

Familievernet og barnevernets tjenestetilbud favner et bredt område, og dette reflekteres også i ulike tjenesteområder for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner. Målsetningen er at den uensartede gruppen skal få et tilbud fra familievern- og barnevernstjenestene som er likeverdig med det andre tilbys. Det er blitt vist til at lesbiske, homofile, bifile og

transpersoner er mer utsatt for vold, trakassering, psykiske problemer og rusproblemer. Særskilt ungdommer er en utsatt gruppe, og det er en målsetning at det offentlige støtteapparatet har et fokus på denne gruppens behov for å kunne yte likeverdige tjenester. Hvordan ser respondentene i undersøkelsen på sitt eget behov for mer kunnskap innenfor særskilte tema som kan være viktige for denne uensartede gruppen?

Tabell 41. Oversikt over områder der en kan ha behov for mer kunnskap

Mer kunnskap	Prosentvis fordeling
Seksuell identitet	32,4
Barn og unges seksualitet	30,7
Ungdom på institusjon	29,6
Likekjønnede foreldre	28,6
Minoriteter og utfordringer for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner	28,2
Psykiske lidelser	26,1
Ikke aktuelt	22,2
Religion og utfordringer for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner	20,3
Fosterhjem – spesielle utfordringer for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner	19,7
Rusproblematikk	15,9
Voldsproblematikk	14,7
Par og familieterapi	14,4
Meklings situasjonen og forhold knyttet til lesbiske, homofile, bifile og transpersoner	13,1
Totalt: N	100 (2211)

Spørsmål i undersøkelsen: Er det spesielle tema innenfor saksområdet lesbiske, homofile, bifile og transpersoner der du har behov for mer kunnskap? Flere alternativ er mulig.

Der flere kjenner at en trenger mer kunnskap er seksuell identitet, barn og unges seksualitet, ungdom på institusjon, likekjønnede foreldre, minoriteter og utfordringer for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner, og psykiske lidelser. For alle disse ulike områdene er det om lag 30 prosent som mener at de kunne ha utbytte av å få mer innsikt og kunnskap om dette. Dette har nok sammenheng med deres erfaring i arbeidet med barn, unge og familier der ulike sammenhenger blir tematisert og en ser at det kan være fruktbart å få mer innsikt i disse områdene for å kunne utøve arbeidet sitt på en god måte. Videre vil vi se på forskjellene mellom familievernet og barnevernet, og om det er ulike behov for mer kunnskap i de to avdelingene.

Tabell 42. Oversikt over områder der en kan ha behov for mer kunnskap etter avdeling, prosentuert

Mer kunnskap	Barnevernet	Familievernet
Seksuell identitet	33	33
Barn og unges seksualitet	32	28
Ungdom på institusjon	34	9
Likekjønnede foreldre	27	44
Minoriteter og utfordringer for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner	28	31
Psykiske lidelser	28	18
Ikke aktuelt	24	16
Religion og utfordringer for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner	21	18
Fosterhjem – spesielle utfordringer for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner	22	11
Rusproblematikk	17	8
Voldsproblematikk	15	15
Par og familierapi	12	33
Meklings situasjonen og forhold knyttet til lesbiske, homofile, bifile og transpersoner	10	32
Totalt: N	(1877)	(302)

Det var mulig å avmerke flere alternativer her, slik at her får en oversikt over hvilke områder de ansatte har behov for mer kunnskap om etter avdeling. Det som er litt overraskende er at det er mange områder som er felles for avdelingene når det gjelder behovet for mer kunnskap. Dette tyder på at dersom en ønsker å fokusere mer på LHBT-problematikken innenfor etaten kan en lage opplegg som kan gjøres felles der enkelte områder blir fordypningsområder etter avdeling eller arbeidsområde. Det er selvsagt flere områder her der det er høyere andel som ønsker mer kunnskap om området i barnevernet enn i familievernet og vis a versa. Et eksempel på dette er ungdom på institusjon og rusproblematikk for barnevernet. For familievernet er det mange som ønsker mer kunnskap om likekjønnede foreldre, men det er også 28 prosent som ønsker mer kunnskap om det i barnevernet. Meklings situasjonen er et område som mange i familievernet ønsker mer kunnskap om. For denne variabelen var det lite forskjell når en så på regionstilhørighet.

8.4 Samarbeid med andre instanser

Særskilt i barnevernet samarbeider de ansatte med mange ulike instanser, men også i familievernet er det vanlig å ha kontakt med andre instanser dersom sakene en arbeider

med krever dette. I denne kartleggingen ønsket vi å undersøke om det er spesielle instanser en samarbeider med når sakskomplekset omhandler personer som er lesbiske, homofile, bifile eller transpersoner.

Tabell 43. Oversikt over instanser en samarbeider med

Instanser en samarbeider med:	Ofte	Noen ganger	Sjelden	Aldri	Ikke relevant	Totalt
Skoleverket (grunnskole, videregående skole)	8,4	15,5	13,5	9,8	52,7	100
Spesialhelsetjenesten (psykiatri og somatikk)	4,6	20,7	13,0	8,7	53,0	100
Kommunehelsetjeneste	3,1	13,8	14,4	10,2	58,6	100
Utdanningsinstitusjoner	2,0	8,2	13,4	15,5	60,8	100
NAV	2,4	8,5	10,8	14,3	63,9	100
Barnehage	1,1	4,4	10,1	19,6	64,8	100
Kriminalomsorg	0,7	4,0	11,8	19,7	63,9	100
Arbeidsgivere/ arbeidsgiverorganisasjoner	1,0	5,2	11,6	18,4	63,8	100
Utlendingsforvaltningen	0,5	2,8	11,0	20,9	64,8	100
Likestillings- og diskrimineringsombudet	0,5	2,0	9,5	22,9	65,1	100
Andre kommunale institusjoner (kultur, idrett, inkludering etc.)	1,6	8,0	13,5	16,6	60,3	100
Andre statlige institusjoner (direktorater, nemnder, ombud etc.)	1,1	5,4	12,4	18,3	62,8	100
Frivillig sektor	0,7	4,7	12,2	18,3	64,1	100
Andre	1,4	4,3	10,4	12,9	71,0	100
Totalt: N						100 (1917)

Spørsmål i undersøkelsen: I saker der lesbisk, homofil, bifil og transperson orientering er en del av sakskomplekset: I hvilken grad inkluderer slike saker andre instanser? I tilfelle, kan du avmerke hvilke instanser du samarbeider med?

For alle de ulike instansene er det over halvparten av respondentene som har avmerket at samarbeid med de ulike instansene ikke er relevant når det gjelder saker der lesbisk, homofil, bifil og transperson orientering er en del av sakskomplekset. Det er veldig få som arbeider med slike saker ofte, og dermed blir samarbeid med ulike instanser ikke relevant. For de få som av og til arbeider med saker der sakskomplekset omhandler området er det spesielt skoleverket (grunnskole, videregående skole), spesialhelsetjenesten (psykiatri og somatikk) og kommunehelsetjenesten en samarbeider med. For de øvrige instansene er det sjelden eller aldri relevant med noe samarbeid.

Tabell 44. Oversikt over instanser en samarbeider med etter tjenesteområde. Prosentuert

Instanser en samarbeider med:	Ofte		Noen ganger		Sjelden		Aldri		Ikke relevant		Totalt	
	BV	FV	BV	FV	BV	FV	BV	FV	BV	FV	BV	FV
Skoleverket (grunnskole, videregående skole)	10	1	17	8	12	23	7	30	55	39	100	100
Spesialhelsetjenesten (psykiatri og somatikk)	5	1	20	22	11	23	7	21	56	33	100	100
Kommunehelsetjeneste	3	1	14	14	13	24	8	22	62	38	100	100
Utdanningsinstitusjoner	2	-	9	4	12	20	12	35	55	42	100	100
NAV	3	0,4	9	6	9	21	12	28	67	46	100	100
Barnehage	1	0,4	5	3	9	18	17	37	69	41	100	100
Kriminalomsorg	1	-	4	2	11	15	16	39	67	44	100	100
Arbeidsgivere/ arbeidsgiverorganisasjoner	1	-	6	3	11	16	15	37	67	43	100	100
Utlendingsforvaltningen	1	0,4	3	2	10	15	18	40	68	44	100	100
Likestillings- og diskrimineringsombudet	1	-	2	2	9	16	20	40	69	43	100	100
Andre kommunale institusjoner (kultur, idrett, inkludering etc.)	2	-	9	4	13	15	13	39	63	43	100	100
Andre statlige institusjoner (direktorater, nemnder, ombud etc.)	1	0,4	6	3	12	16	15	37	66	43	100	100
Frivillig sektor	1	0,4	5	4	12	16	15	37	68	42	100	100
Andre	2	-	4	4	10	15	10	28	74	53	100	100
Totalt: N											(1650)	(270)

Det er ikke vanlig å ofte ha kontakt med noen av instansene, men skoleverket, spesialhelsetjenesten og kommunehelsetjenesten har en i barnevernet noe kontakt med. For familievernet er det spesielt spesialhelsetjenesten en har kontakt og samarbeider med. Det er små forskjeller mellom tjenesteområdene, og det er veldig mange som sier at dette ikke er relevant for deres arbeid. Videre skal vi se på holdninger i forhold til et likeverdig tilbud.

8.5 Et likeverdig tilbud

Ulike påstander ble testet ut som omhandlet hvordan de ansatte forholder seg til tematikk der lesbiske, homofile, bifile eller transpersoner er en del av sakskomplekset. Respondentene skulle ta stilling til de enkelte påstandene. Skalaen gikk fra helt enig til

helt uenig. I denne tabellen er kategoriene helt enig slått sammen for å få fram et klarere bilde av holdningene, og likeledes er helt uenig og uenig slått sammen.

Tabell 45. Holdninger til tematikk der lesbiske, homofile, bifile eller transpersoner er en del av sakskomplekset

Et likeverdig tilbud	Enig	Verken/ eller	Uenig	Ikke aktuelt	Totalt
Det er rom innenfor mitt arbeidsfelt å ivareta behov til lesbiske, homofile, bifile eller transpersoner	79,1	8,3	1,5	11,2	100
Det er vanskelig å tilby en likeverdig tjeneste til personer der lesbiske, homofile, bifile eller transpersoner er involvert	8,3	17,2	62,2	12,3	100
Uansett gruppe er det mulighet for å tilrettelegge for spesielle behov for klienter	74,1	10,5	4,2	11,2	100
Dagens tilbud er lite egnet til å ivareta lesbiske, homofile, bifile eller transpersoners individuelle behov	10,0	30,1	46,9	13,1	100
Personer som er lesbisk, homofil, bifil eller trans har ikke behov som er forskjellig fra andre klienters behov	21,7	33,9	32,8	11,5	100
Personer som er lesbisk, homofil, bifil eller trans må behandles spesielt for å unngå diskriminering	9,8	33,5	45	11,7	100
Personer som er lesbisk, homofil, bifil eller trans er like forskjellig seg imellom som andre klienter	81,0	6,7	1,6	10,6	100
Personer som er lesbisk, homofil, bifil eller trans har seg imellom store likheter	15,7	42,4	29,4	12,6	100
Det er særlig viktig å tilby et likeverdig tilbud til personer som er lesbiske, homofile, bifile eller trans	53,6	28,6	6,5	11,2	100
Regelverket gir rom for individuell tilpasning av tjenesten til klientens behov	56,4	25,0	4,4	14,3	100
Totalt: N					100 (1870)

Spørsmål i undersøkelsen: Under kommer noen påstander om hvordan du som ansatt forholder deg til tematikk der lesbiske, bifile eller transpersoner er en del av sakskomplekset. Ta stilling til de enkelte påstandene. Skalaen går fra helt enig til helt uenig.

Det synes som om respondentene sier seg stort sett enig i påstanden om at det er rom innenfor deres arbeidsfelt å ivareta behov til lesbiske, homofile, bifile eller transpersoner. Det synes heller ikke som om respondentene synes det er vanskelig å tilby en likeverdig tjeneste. Uansett gruppe er det også stor tilslutning til at det er mulig å tilrettelegge for spesielle behov til klienter. Det er også god tilslutning til at personer som er lesbiske, homofile, bifile eller transpersoner er like forskjellig seg imellom som andre klienter. Videre er det stor tilslutning til at det er særlig viktig å tilby et likeverdig

tilbud. Det er også over halvparten som mener at regelverket gir rom for individuell tilpasning av tjenesten til klientens behov.

Tabell 46. Holdninger til tematikk der lesbiske, homofile, bifile eller transpersoner er en del av sakskomplekset etter tjenesteområde. Prosentuert

Et likeverdig tilbud	Enig		Verken/eller		Uenig		Ikke aktuelt		Totalt	
	BV	FV	BV	FV	BV	FV	BV	FV	BV	FV
Det er rom innenfor mitt arbeidsfelt å ivareta behov til lesbiske, homofile, bifile eller transpersoner	77	94	9	3	2	0,4	13	2	100	100
Det er vanskelig å tilby en likeverdig tjeneste til personer der lesbiske, homofile, bifile eller transpersoner er involvert	9	6	18	12	59	79	14	3	100	100
Uansett gruppe er det mulighet for å tilrettelegge for spesielle behov for klienter	72	86	11	8	4	3	13	3	100	100
Dagens tilbud er lite egnet til å ivareta lesbiske, homofile, bifile eller transpersoners individuelle behov	11	6	32	18	42	74	15	3	100	100
Personer som er lesbisk, homofil, bifil eller trans har ikke behov som er forskjellig fra andre klienters behov	22	23	34	37	32	38	13	3	100	100
Personer som er lesbisk, homofil, bifil eller trans må behandles spesielt for å unngå diskriminering	9	12	34	33	44	52	13	3	100	100
Personer som er lesbisk, homofil, bifil eller trans er like forskjellig seg imellom som andre klienter	79	93	7	3	2	0,4	12	3	100	100
Personer som er lesbisk, homofil, bifil eller trans har seg imellom store likheter	16	17	41	49	22	31	14	4	100	100
Det er særlig viktig å tilby et likeverdig tilbud til personer som er lesbiske, homofile, bifile eller trans	51	68	29	26	7	4	13	3	100	100
Regelverket gir rom for individuell tilpasning av tjenesten til klientens behov	52	80	27	14	5	2	16	5	100	100
Totalt: N									(1602)	(267)

Det virker som om ansatte i familievernet i noe større grad enn i barnevernet synes at det rom innenfor sitt arbeidsfelt å ivareta behov til lesbiske, homofile, bifile eller transpersoner. Det er også noen flere i familievernet enn barnevernet som kjenner det slik at uansett gruppe er det mulighet for å tilrettelegge for spesielle behov for klienter. Forskjellen her kan ha med ulike oppgaver og ulik måte å møte klienter på i henholdsvis

familievernet versus barnevernet. Det er ikke noen klare resultater når vi spør om LHBT-personer har ikke behov som er forskjellig fra andre klienters behov. Det er nesten halvparten i både barnevernet og familievernet som er uenig i påstanden at personer som er lesbisk, homofil, bifil eller trans må behandles spesielt for å unngå diskriminering. Det er stor tilslutning til påstanden at gruppen er like forskjellig seg imellom som andre klienter. I familievernet er det større tilslutning til påstanden om at det er særlig viktig å tilby et likeverdig tilbud til personer som er lesbiske, homofile, bifile eller trans enn i barnevernet. Det er også nesten 30 prosent mer tilslutning til at regelverket gir rom for individuell tilpasning av tjenesten til klientens behov i familievernet enn i barnevernet, og dette indikerer at det er en del forskjell mellom arbeidssituasjon og hvordan en forholder seg til klienter mellom avdelingene.

Tabell 47. Holdning til et likeverdig tilbud: Det er rom innenfor mitt arbeidsfelt å ivareta behov til lesbiske, homofile, bifile eller transpersoner etter hyppighet av LHBT kontakt. Prosentuert

Møter med klienter og forhold relatert til lesbiske, homofile, bifile og transpersoner:	Et likeverdig tilbud: Det er rom innenfor mitt arbeidsfelt å ivareta behov til lesbiske, homofile, bifile eller transpersoner				Totalt
	Enig	Verken/eller	Uenig	Ikke aktuelt	
Ofte	83	10	2	6	101 (52)
I mer enn 20 % av klientmøter	96	4	-	-	100 (25)
I mindre enn 20 % av klientmøter	92	6	1	1	100 (190)
Unntaksvis	86	8	2	4	100 (856)
Aldri	67	10	1	22	100 (245)
Vet ikke/ ikke relevant	67	10	1	23	101 (502)
Totalt: N					100 (1870)

Før de som rapporterer at de møter klienter ofte eller ganske ofte der forhold relatert til området LHBT er relevant er overveldende enig om at det er rom innenfor sitt arbeidsfelt til å kunne ivareta behovet til gruppen. Det er også stor tilslutning til påstanden for de ansatte som ikke møter denne gruppen av klienter i særlig grad. Når vi snudde påstanden og spurte om det var vanskelig å tilby en likeverdig tjeneste til personer der lesbiske, homofile, bifile og transpersoner er involvert etter hvor ofte en møter klienter der forhold relatert LHBT er aktuelt, fikk vi denne fordelingen:

Tabell 48. Holdning til et likeverdig tilbud etter hyppighet av LHBT kontakt. Prosentuert

Møter med klienter og forhold relatert til lesbiske, homofile, bifile og transpersoner:	Et likeverdig tilbud: Det er vanskelig å tilby en likeverdig tjeneste til personer der lesbiske, homofile, bifile og transpersoner er involvert				
	Enig	Verken/eller	Uenig	Ikke aktuelt	Totalt
Ofte	11	15	60	14	100 (52)
I mer enn 20 % av klientmøter	8	16	76	-	100 (25)
I mindre enn 20 % av klientmøter	6	16	76	2	100 (190)
Unntaksvis	11	17	68	5	100 (856)
Aldri	5	17	53	25	100 (245)
Vet ikke/ ikke relevant	7	19	51	24	101 (502)
Totalt: N					100 (1870)

Bildet blir noe mer nyansert, men de som har mest kontakt med LHBT gruppen er også ganske uenig i påstanden. Dette kan tolkes som om det ikke er spørsmålet om likeverdig tjeneste som blir oppfattet som mest problematisk for de ansatte uavhengig av hvor mye kontakt en har med gruppen. Videre var det påstanden om at uansett gruppe er det mulighet for å tilrettelegge for spesielle behov til klienter, og uavhengig av hvor mye kontakt en har med LHBT gruppen var en stort sett enig om at det er mulighet for å tilrettelegge for spesielle behov. Svarprosenten for kategorien enig lå her mellom 92 til 79 prosent.

Påstand: Dagens tilbud er lite egnet til å ivareta lesbiske, homofile, bifile eller transpersoners individuelle behov etter hyppighet av klientkontakt.

Tabell 49. Holdning til et likeverdig tilbud etter hyppighet av LHBT kontakt. Prosentuert

Møter med klienter og forhold relatert til lesbiske, homofile, bifile og transpersoner:	Et likeverdig tilbud: dagens tilbud er lite egnet til å ivareta lesbiske, homofile, bifile eller transpersoners individuelle behov				
	Enig	Verken/eller	Uenig	Ikke aktuelt	Totalt
Ofte	8	25	56	12	101 (52)
I mer enn 20 % av klientmøter	4	32	64	-	100 (25)
I mindre enn 20 % av klientmøter	7	29	64	1	101 (190)
Unntaksvis	11	29	55	6	101 (856)
Totalt: N					100 (1123)

For å få fram hovedpoenget her har vi utelatt de ansatte som svarte «aldri» eller at spørsmålet ikke oppleves som relevant. Det er relativt få som sier seg enig i påstanden

om at dagens tilbud er lite egnet til å ivareta lesbiske, homofile, bifile eller transpersoners individuelle behov etter hyppighet av klientkontakt. Det er om lag 30 prosent som sier verken eller og antyder at det ikke er så lett å svare på, mens de fleste sier seg uenig i påstanden.

Når vi ser på påstanden «personer som er lesbisk, homofil, bifil eller trans har ikke behov som er forskjellig fra andre klienters behov» etter klienthyppighet er ikke resultatene så entydig lengre. Av de med mye LHBT klientkontakt er om lag 50 prosent uenig i påstanden, og 25 prosent enig. Dersom vi ser på de med litt mindre klientkontakt er det en større gruppe som har avmerket verken eller, og velger en mellomposisjon. Det er også her om lag 40 prosent som sier seg uenig i påstanden.

Tabell 49. Holdning til et likeverdig tilbud etter hyppighet av LHBT kontakt. Prosentuert

Møter med klienter og forhold relatert til lesbiske, homofile, bifile og transpersoner:	Et likeverdig tilbud: Personer som er lesbisk, homofil, bifil eller trans må behandles spesielt for å unngå diskriminering				
	Enig	Verken/eller	Uenig	Ikke aktuelt	Totalt
Ofte	19	40	35	6	101 (52)
I mer enn 20 % av klientmøter	20	40	40	-	100 (25)
I mindre enn 20 % av klientmøter	12	31	54	3	100 (190)
Unntaksvis	11	35	50	5	101 (855)
Totalt: N					100 (1122)

Det er ikke veldig mange som sier seg enig i påstanden «personer som er lesbisk, homofil, bifil eller trans må behandles spesielt for å unngå diskriminering». Det er faktisk slik at de som har mest kontakt med klienter og har erfaring med forhold relatert til gruppen sier seg mer enig i påstanden enn andre. Dette kan tyde på at en del ser behovet for å positivt særbehandle gruppen for slik at en unngår diskriminering. Samtidig er de fleste er uenig eller velger en mellomposisjon, men det er en tendens til at de som har mest kontakt med klientgruppen er i mindre grad uenig enn andre.

Under påstanden «personer som er lesbisk, homofil, bifil eller trans er like forskjellige seg imellom som andre klienter» etter hvor hyppig en møter klienter var det veldig stor tilslutning til kategorien enig, fra 84 prosent til 92 prosent sa seg enig i påstanden for de 1123 personene som har ofte klientkontakt med LHBT gruppen til de som har unntaksvis kontakt. Det var noe mer vanskelig å vurdere påstanden «personer som er lesbisk, homofil, bifil eller trans har seg imellom store likheter» etter hyppighet av klientkontakt. Den største kategorien var her verken eller som om lag 40 prosent avmerket, og den nest største kategorien var uenig.

De som har mest kontakt med gruppen av lesbiske, homofile, bifile eller transpersoner rapporterer at de er enig i påstanden «det er viktig å tilby et likeverdig tilbud til personer som er lesbisk, homofil, bifil eller trans.» For både de som treffer denne gruppen klienter ofte til de som treffer LHBT gruppen unntaksvis sier om lag 60 prosent seg enig, og om lag 30 prosent svarer verken eller.

Er det slik at regelverket blir tolket som et hinder for å tilby en likeverdig tjeneste? Dette ser ikke ut til å være tilfellet dersom en også tar hensyn til hvor ofte en møter LHBT gruppen. Påstanden var «regelverket gir rom for individuell tilpasning av tjenesten til klientens behov.» For alle uavhengig av hvor mye klientkontakt de rapporterte var det mellom 55 til 68 prosent som sa seg enig i påstanden, og om lag 25 prosent som svarte verken eller. Det var få (8 prosent) som sa seg uenig i påstanden, selv om de hadde mye klientkontakt med gruppen.

8.6 Regelverket

Ansvarsfordelingen og organiseringen av barne- og familievernet følger i stor grad av juridiske reguleringer. De to sentrale lovene for Bufetats virksomhet er barnevernloven³⁸ og familievernkontorloven³⁹ – i tillegg finnes et antall andre lover, lovendringer og forskrifter som er relevante (for eksempel er barneloven⁴⁰ og ekteskapsloven⁴¹ viktig for familievernet). I utgangspunktet skal tjenester til lesbiske, homofile, bifile og transpersoner produseres innenfor det eksisterende institusjonelle rammeverket som er tilknyttet til Bufetat sitt ansvarsområde – det statlige barnevernet og familievernet.

Det siste obligatoriske spørsmålet i undersøkelsen var om regelverket respondentene forholder seg til er godt nok utformet i forhold til håndtering av personer som er lesbiske, homofile, bifile eller transpersoner.

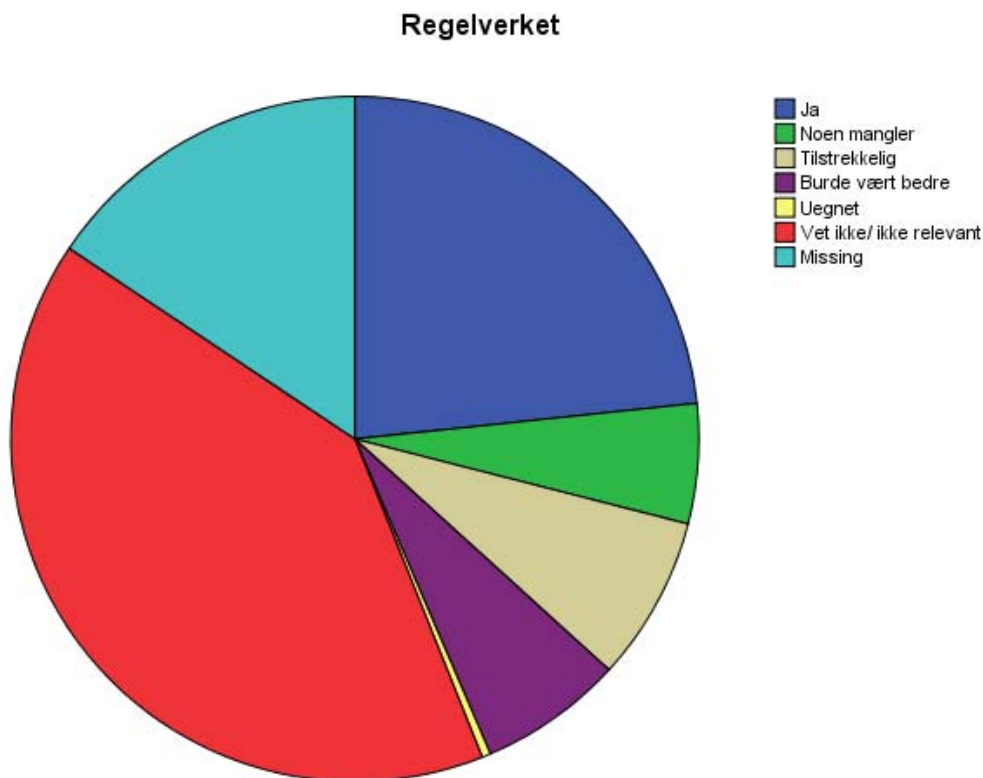
³⁸ Lov av 17. juli 1992 nr. 100: Lov om barneverntjenester.

³⁹ Lov av 19. juni 1997 nr. 62: Lov om familievernkontorer.

⁴⁰ Lov av 8. april 1981 nr. 7: Lov om barn og foreldre.

⁴¹ Lov av 4. juli 1991 nr. 47: Lov om ekteskap.

Figur 5. Synspunkter på om regelverket er tilstrekkelig

Her er det nesten halvparten som ikke vet eller angir at dette er ikke relevant for dem. Videre er det over 27 prosent som mener at regelverket er godt nok utformet. Det er nesten 7 prosent som mener at regelverket har noen mangler, og videre 9 prosent som ser regelverket som tilstrekkelig. Det er en liten andel på 8 prosent som mener at regelverket burde vært bedre.

Ut fra dette kan vi si at det er mange som ikke kjenner seg kompetent til å svare på om regelverket burde vært bedre, men samtidig er det nesten 44 prosent som mener at regelverket er tilstrekkelig og brukbart selv om en kan identifisere noen mangler. Som vi så tidligere kjenner de fleste at de har de metoder og verktøy som skal til for å håndtere problematikker både relatert til lesbiske, homofile, bifile og transpersoner.

9. Åpne svar i spørreundersøkelsen

I spørreundersøkelsen ble det i enkelte spørsmål åpnet for at respondentene selv kunne gi svar i form av egendefinert tekst, ikke minst gjennom et generelt kommentarfelt mot undersøkelsens slutt. En del av svarene var av en slik art at det er naturlig å beskrive dem i egne avsnitt.

9.1 Fagfelt i barnevernet og familievernet; lovhjemler

I et av de innledende spørsmålene i undersøkelsen ble det spurt om hvilket fagområde de ansatte i barnevernet hadde sin bakgrunn fra. Spørsmålets svaralternativer var i hovedsak gruppert etter samlekategori, hvilket førte til at en god del respondenter svarte i kategorien «annet, spesifiser». Det var svært mange svar her, og inntrykket er at mange nok kunne ha funnet sitt fagfelt innenfor de definerte svaralternativene. Imidlertid ser vi også representanter for en del yrkesgrupper som vi i utgangspunktet ikke forventet å få så mange svar fra. Blant disse er kanskje lærere den mest interessante gruppen – en god del har bakgrunn som lærere i ulike variasjoner; allmennlærere, førskolelærere, lærere med spesialpedagogisk utdanning og ulike andre varianter av pedagogikk. Ellers finnes det svar fra mindre grupper med tilhørighet i andre faggrupper, så som jus, politi, drama og musikk, teologi, medisin og ulike samfunnsfag. Det er også mange som framhever utdanning innen vernepleie og familierapi, til tross for at dette nok kunne falle inn under de opprinnelige svarkategoriene. Et annet moment som vises i denne delen av undersøkelsen er at en del har administrativ eller merkantil utdanning – dette er sannsynligvis et utslag av at e-postlisten som ble brukt til undersøkelsen ikke var helt presis.

Et tilsvarende spørsmål ble stilt til de av respondentene som jobbet i familievernet. Her er hovedinntrykket ganske likt, men det er mindre variasjon i svarene. En del respondenter peker på miljøarbeid som eget fagfelt, likeens samarbeidsproblematikk. Noen få peker også på sinnemestring og forebyggende/utadrettet virksomhet som fagfelt. Til forskjell fra svarene fra de barnevernsansatte handler ganske mange av svarene om innholdet i arbeidet mer enn klare fagfelt. En del administrativt ansatte har også her understreket sin bakgrunn.

Blant de barnevernsansatte var det en del som påpekte at de arbeidet ut fra deler av lovgivningen, særlig barnevernsloven, spesielt § 4-17 om flytting av barn – men også andre deler av barnevernsloven kapittel 4. I tillegg er det enkelte som påpekte at en del av arbeidet de gjør i barnevernet ikke nødvendigvis er direkte hjemlet i lov, men at det like fullt er en viktig del av arbeidet. Dette gjaldt typisk understrekning av spesifikke metoder eller tilnærminger. Det skal understrekes at det i forhold til totalt antall respondenter ikke var særlig mange svar her, og at en god del av svarene pekte på administrativt og merkantil ansvar som i utgangspunktet ikke er lovhjemlet i barnevernsloven.

9.2 Mer kunnskap og forbedringspotensial

Respondentene hadde også åpne svaralternativer når det gjaldt behovet mer kunnskap og hvor et eventuelt forbedringspotensial ligger. En del av svarene i disse kategoriene er fyldige, men en gjennomgående kommentar til begge spørsmålene er at problemstillingen bare delvis oppleves som relevant: Mange påpeker at de aldri har vært i nærheten av LHBT-spesifikk problematikk, eller at de opplever problematikken som marginal.

Når det gjelder de åpne svarene om behovet for mer kunnskap, er det særlig to typer svar som skiller seg ut: De som har liten erfaring med LHBT-problematikk og synes det er problematisk å peke på hva man trenger kunnskap om ut fra egen erfaring, og de som ser et generelt behov for mer kunnskap om LHBT-problematikk. Den første gruppen synes å oppleve problemstillinger som er knyttet til lesbiske, homofile, bifile og transpersoner som så marginalt at de enten anser behovet for mer kunnskap som udefinerbart, eller at de anser sin egen kompetanse som relevant. En gjenganger i svarene er at man uavhengig av klientens seksuelle orientering og kjønnsidentitet tilstreber å yte den samme tjenesten, av samme kvalitet som man yter «gjennomsnittsklienten». Dette reflekterer nærmest en tolkning av likeverdstanden som er direkte knyttet til den tradisjonelle velferdsstatlige definisjonen av likhet – at alle skal behandles likt, ha tilgang til de samme typer tjenester og oppleve like stor kvalitet, uavhengig av personlige karakteristika. Likevel ligger det en latent utfordring i mangelen på erfaring med saker som preges av denne typen problematikk, nettopp fordi det kan være vanskelig å definere et tydelig kunnskapsbehov.

Dette reflekteres også blant de som har svart utfyllende om behovet for mer kunnskap om LHBT-tema. Selv om en del opplyser at de har noe erfaring fra slike saker, peker mange på at de sjelden møter LHBT-spesifikke utfordringer. Dette kan være en forklaring på hvorfor de fleste beskrivelsene av behov for mer kunnskap er av generell karakter. Hvis man skal oppsummere tilbakemeldingene i denne gruppen, er inntrykket at man etterspør kompetanse som kan gjøre den enkelte bedre i stand til å møte LHBT-personer på en profesjonell måte, blant annet gjennom det å ha god kunnskap om problemer som er spesifikke for denne klientgruppen, å kunne være forberedt på å møte dem på en profesjonell og god måte, og ikke minst være forberedt på å møte variasjon i ulike typer problemstillinger knyttet til lesbiske, homofile, bifile og transpersoner. En god del av respondentene peker på tema som selvfølelse, selvtilit og identitet, likeens som mange nevner «nyfamilieproblematikk» og problematikk knyttet til barn (barn av LHBT-personer, barn med uklar seksuell identitet, godkjenning av fosterhjem og lignende). Det er også en del som peker på potensielle problemer med å definere en gruppe klienter ut fra seksuell orientering og kjønnsidentitet, gjerne på bakgrunn av prinsipielle standpunkt som at «alle har de samme behovene, uansett seksuell orientering» eller på bakgrunn av oppfatninger om at man uansett rår av de samme virkemidler eller tiltak (slik at kunnskap og kompetanse handler om hvordan en tilpasser fagutøvelse til den enkelte klient).

Når det gjelder forbedringspotensiale, speiles i stor grad kommentarene knyttet til behovet for mer kompetanse: Det er i hovedsak kompetansehevende tiltak som framheves som potensielt nyttige. Ulike former for kursing og kompetanseheving

nevnes, og det er en god del respondenter som mener at interesseorganisasjoner og frivillig sektor her kan bidra – flere refererer til kurs av typen Rosa Kompetanse som både relevant og aktuelt. Mange av kommentarene er imidlertid svært generelt formulert, hvilket vi må anta at har forbindelse med et poeng som går igjen i mange av de åpne svarene: Det er få som har utstrakt erfaring med problematikk knyttet til lesbiske, homofile, bifile og transpersoner, og i den grad de har det forsøker de å møte disse klientene på en så «normalisert» måte som mulig. Samtidig peker et fåtall på at det kanskje kan være flere, andre eller vanskeligere problemer knyttet til transpersoner enn lesbiske, homofile og bifile. En del peker også på behovet for å ha lave terskler for å gjøre LHBT-problematikk relevant i tjenesteproduksjonen.

Et annet inntrykk knyttet til dette spørsmålet, er at de fyldigste svarene nevner familievernet. Dette kan bety ulike ting – enten at de fleste som har erfaringer fra tematikken er tilknyttet familievernet, eller at mange ser problematikken som mer relevant for familievernet enn for barnevernet. Videre kan dette være en konsekvens av gjennomføringen av Rosa Kompetanse, i den forstand at man i familievernet kanskje i større grad enn i barnevernet har satt direkte fokus på «skeive problemstillinger». En del av svarene som nevner familievern peker på samlivskurs og parterapi for LHBT-personer som et potensielt viktig tilbud, likeens som en del peker på et moment av en annen karakter: Det kan virke som om det er færre LHBT-personer som kontakter familievernet – som kan være en ressurs for å takle ulike problemer – enn man kunne forvente ut fra anslag om hvor stor del av befolkningen som definerer seg selv som lesbiske, homofile, bifile eller transpersoner.

Det mest nevnte tiltaket, om man kan kalle det det, synes å handle om synliggjøring og bevisstgjøring av at denne problematikken faktisk finnes og har direkte relevans for en del av de klientene man møter. Det er ingen som peker på behov for spesielle tjenester for LHBT-personer eller spesiell tilpasning av eksisterende tjenester: Den gjennomgående tanken ser ut til å være at man i familievernet og barnevernet skal kunne møte LHBT-personer like profesjonelt som man møter andre – og at det i den grad man trenger å forbedre noe, så handler det om den enkeltes innsikt i og kompetanse om LHBT-personers livssituasjon og en bevisstgjøring rundt det å akseptere seksuell og/eller kjønnsbasert «annerledeshet» som normalt.

I svarene på disse åpne spørsmålene finnes det også en potensiell kilde til drøfting av hva som kan være aktuelle tiltak: Avhengig av om man tolker den viktigste basisen for tjenesten som «likhet» eller «likeverdighet» kan vi spore en spenning mellom det å generelt tilby like tjenester til befolkningen som helhet, og det å tilby et mer skreddersydd tjenesteinnhold til bestemte grupper av klienter. I praksis kan tolke dette spenningsfeltet slik at det i en del tilfeller vil kunne være behov for å øke innsatsen overfor enkelte typer klienter, altså at det ikke er nok å sikre lik tilgang til de tjenester som befolkningen generelt får. Det finnes noen gode eksempler på at slike tilnæringer er benyttet på andre politikkområder – for eksempel kjønnskvolter ved ansettelser eller egne opptakskriterier til høyere utdanning for studenter med bestemt etnisk tilhørighet (som for samiske studenter). En forskjell, om vi sammenligner denne typen tiltak med spesiell tilpasning av tjenestene i Bufetat, er at Bufetats tjenester i større grad er knyttet til trekk ved den individuelle klient enn til en gruppes terskel for innpass på et gitt område. Vi kan dermed igjen peke på den potensielle utfordringen knyttet til de

ansattes kompetanse og møtet med brukeren, som kanskje vil være vanskeligere å regulere. Slik blir spørsmålet delvis om a) det eksisterende (juridiske og organisatoriske) grunnlaget for tjenesteyting er godt nok tilpasset eventuelle spesielle behov som kan identifiseres blant LHBT-brukere, og dels b) om det finnes tiltak som kan rettes mot tjenesteyterens (de ansattes) kompetanse om LHBT-relaterte spørsmål og som i så fall kan gi et bedre tjenestetilbud.

9.3 Andre kommentarer

Til slutt i spørreskjemaet var det anledning til å gi en generell kommentar etter eget valg. En del har valgt å kommentere selve spørreundersøkelsen, en del har påpekt aspekter ved LHBT-problematikk i familievernet og barnevernet, og – som i de andre åpne kategoriene – peker en del på manglende erfaring med og innsikt i LHBT-temaer. Dette punktet er det mest gjennomgående: Svært mange har bare i begrenset grad opplevd saker der LHBT-temaer har vært viktige. Blant de som har erfaring understrekes det gjerne at disse klientene ofte ikke er så forskjellige fra andre klienter som man kanskje skulle tro. De har de samme problemene og utfordringene som resten av befolkningen, forskjellen ligger først og fremst i seksuell orientering, kjønnsidentitet og hvordan man velger å leve sitt liv generelt.

Et tema som går igjen i ganske mange av svarene på avslutningsspørsmålet og som er interessant å ta opp i forbindelse med denne kartleggingen, er at god del av respondentene reagerer på kategoriseringen av LHBT-personer som «annerledes» enn andre. Noen konstaterer at det finnes slike definisjoner, noen synes de er kunstige, og ganske mange synes de er uheldige. Det bør nevnes at vi i utformingen av spørreskjemaet var bevisst på dette, og at enkelte av spørsmålene var utformet slik at det til en viss grad skulle være mulig å identifisere holdninger blant de ansatte i familievernet og barnevernet. Det er grunn til å tro at en del av disse kommentarene er reaksjoner på dette. Det viser samtidig at holdninger er viktige for hvordan tjenester til LHBT-personer utformes i praksis, likeens som det antyder at mange har et bevisst forhold til det å behandle klienter som skiller seg fra andre på en likeverdig og god måte. I så måte ville det vært mer bekymringsfullt om det *ikke* kom noen slike reaksjoner. Dette kan også gjenspeile det faktum at mange av tjenestene som produseres i familievernet og barnevernet er avhengige av møtet mellom den enkelte ansatte og klient, og at det gjerne er slik at «hver sak er spesiell». Om dette er tilfelle, stiller det i så fall store krav til den enkelte ansattes anvendelse av egen kompetanse og erfaring – for eksempel i tilknytning til hvilke tiltak man velger å innføre for å bedre situasjonen for LHBT-personer. Som en respondent skriver: *Hvis utgangspunktet er å bygge opp en særforståelse og særbehandling av denne gruppen så er inntrykket mitt at det raskt kan bli bygd nye forskjeller mellom mennesker.*

10. Avslutning, oppsummering

Kartleggingen av tjenestetilbudet til lesbiske, homofile, bifile og transpersoner i Bufetat synliggjør flere sentrale aspekter: For det første er barnevernets og familievernets tjenester i hovedsak universalistisk innrettet, i den forstand at tjenestene er definert slik at de skal kunne tilpasses et variert sett av brukere og klienter, uavhengig av karakteristika ved den enkelte klient – for eksempel om klienten er lesbisk, homofil, bifil eller transperson. For det andre er Bufetat gjenstand for politisk styring og normative signaler som antyder at man overfor enkelte grupper av klienter – så som LHBT-personer – skal treffe tiltak som sikrer at tjenestetilbudet blir mest mulig likeverdig. For det tredje vil spesialisering eller tilpasning av tjenestetilbudet til spesielle grupper føre med seg en mer partikularistisk tilnærming til tjenesteproduksjonen enn det som etableres gjennom det formelle grunnlaget for Bufetats tjenester (lover). Det betyr at det, for det fjerde, i hovedsak er opp til den enkelte ansatte å tilpasse vedtak, tiltak eller terapeutisk tilnærming til det behovet som klienten har enten det er en LHBT-person eller ikke. Videre kan det, for det femte, tenkes et skille mellom Bufetats ulike tjenestetyper, i hovedsak mellom barnevernet og familievernet – men også mellom tjenestetyper innenfor disse. I denne avslutningen skal vi oppsummere og diskutere hovedfunnene fra undersøkelsen, med særlig henblikk på å beskrive situasjonen slik den er og hvilke problemstillinger som reises for den overordnede tilnærmingen til tjenesteyting som spesielt angår lesbiske, homofile, bifile og transpersoner.

Kartleggingen viser generelt at det tilbudet som ytes til LHBT-personer i begrenset grad er formelt dokumenterbart. Det betyr ikke at selve tjenestene ikke lar seg definere, men heller at det er vanskelig å finne dokumentasjon på spesiell tilpasning av Bufetats mer standardiserte tjenester til LHBT-personer. Dette *kan* forklares ved at Bufetat skal tilby universelle tjenester uavhengig av bosted, sosial status, etnisk tilhørighet; uavhengig av seksuell orientering eller kjønnsidentitet. Grunnlaget for tjenesteproduksjonen er direkte orientert mot den overordnede målsettingen om å tilby likeverdige tjenester. Samtidig er det slik at Bufetat på enkelte områder i større grad – dels på bakgrunn av politisk definerte initiativ – formelt har synliggjort spesielle satsningsområder, for eksempel i forhold til tvangsekteskap, kjønnslemlesting eller voldsproblematikk. Dette er bare i begrenset grad tilfelle for LHBT-problematikk. Det betyr ikke at man i barnevernet og familievernet er uoppmerksomme på LHBT-problematikk: Kompetansehevede tiltak er gjennomført i familievernet, og Bufetat har et aktivt forhold til den gjeldende handlingsplanen fra regjeringen. Mange av de ansatte synliggjør reflekterte holdninger overfor problematikk som er LHBT-relevant, selv om de har begrenset erfaring med slike saker.

Samtidig viser surveyundersøkelsen at de ansatte i barnevernet og familievernet er noe delt i synet på LHBT-problematikk: Mange påpeker at de har et generelt behov for kompetanse på området, men vel så mange mener at den kompetansen de allerede har – som fagpersoner – lett lar seg tilpasse situasjoner der LHBT-problematikk er inne i bildet. Mange peker også på at de bare sjelden eller unntaksvis møter slik problematikk – dette gjelder både barnevernet og familievernet. I spørreundersøkelsen var det på

enkelte spørsmål mulig å legge inn egendefinerte svar, og inntrykkene fra disse svarene er at de som er opptatt av LHBT-problematikk etterlyser mer kunnskap, men at dette i det store og hele oppfattes som en ønsket kunnskaps- og kompetanseheving mer enn et opplevd behov for konkrete tiltak eller spesialtilpassede tjenester. En avveining blir dermed om det er nødvendig å satse spesielt på kunnskap om LHBT-problematikk i selve Bufetat, eller hvorvidt man fra politisk hold bør tilstrebe å påvirke profesjonsutdanningene i retning av å ta opp relevant tematikk. En tredje tilnærming vil kunne være å benytte det regionale nivået som en ressurs i LHBT-relevante saker, blant annet gjennom fagteamene (se også pkt. 10.1). Hvilken form slike tiltak burde ha, er derimot et mer åpent spørsmål. Blant de ansatte er det en viss etterspørsel etter mer kompetanse, og denne etterspørselen synes interessant nok å være uavhengig av respondentenes konkrete erfaringer med LHBT-problematikk. Samtidig er det også slik at respondentene i undersøkelsen tilkjenner relativt stor tro på sin egen kompetanse – også dette uavhengig av den reelle erfaringen med LHBT-relevante tema. I forbindelse med dette er inntrykket fra denne kartleggingen er at fokus til nå i hovedsak har vært rettet mot å øke generell kunnskap, hindre forutinntatthet og skape forståelse for den «annerledeshet» som LHBT-personer kan representere. Det er grunn til å anta at dette henger sammen med at LHBT-problematikk først og fremst oppfattes som knyttet til den enkelte sak eller klient, noe som igjen ser ut til å henge sammen med at de ansatte i barnevernet og familievernnet ser på relasjonen til den enkelte klient som sitt reelle arbeidsfelt. Et problem med dette kan være at man forbigår mer strukturelt betingede problemer som LHBT-personer opplever. Kartleggingen har imidlertid ingen forutsetninger for å si noe om graden eller omfanget av denne typen problemer.

Et annet potensielt problem er knyttet til selve kategorien som benyttes i både denne undersøkelsen og i politiske dokumenter: Er det slik at vi uten forbehold kan snakke om en uensartet LHBT-gruppe? Noen av resultatene fra spørreundersøkelsen tyder på at transpersoner (og saker som involverer transpersoner) potensielt oppfattes som vanskeligere å håndtere enn lesbiske, homofile og bifile. Dette kan selvfølgelig ha mange årsaker – som vi her bare kan spekulere i – men det er nærliggende å tro at dette i enda større grad enn for lesbiske, homofile og bifile handler om mangel på erfaring og kunnskap. Variasjonen mellom LHBT-personer må uansett kunne antas å være like stor som variasjoner mellom andre typer av klienter eller brukere, slik at det blir en komplisert oppgave å diskutere hva som er et likeverdig tilbud til, på den ene siden, den enkelte lesbiske, homofile, bifile eller transperson, og på den andre siden tilbudet til *alle* lesbiske, homofile, bifile og transpersoner (sett som en gruppe).

Et spørsmål som dermed kan reises, er hvordan målsettingen om et likeverdig tilbud skal tolkes. Innledningsvis påpekte vi skillet mellom en tilnærming som er orientert mot å gi et standardisert og helhetlig tilbud til befolkningen, og en tilnærming som heller fokuserer på å imøtekomme behov som enkelte grupper eller personer i befolkningen kan ha – altså en tilnærming der likeverd tolkes som individuell tilpasning av tjenestene. Selv om det ikke er noen absolutt motsetning mellom disse to tilnærmingene, er de ulike i den forstand at fokus er forskjellig: Man kan ha befolkningens helhetlige behov som et styrende hensyn, eller man kan se for seg at man ved å ivareta spesielle behov hos den enkelte eller i spesielle grupper ivaretar det samme behovet for tjenester. I forhold til LHBT-personer kan vi ikke identifisere utstrakt bruk av spesialisert tilpasning av

tjenestetilbudet, sammenlignet med enkelte andre politisk definerte satsningsområder (slik som lovfestingen av tiltak rettet mot mindreårige asylsøkere, eller – mer LHBT-relevant – de senere års endringer i adopsjonsregler og ekteskapslovgiving).

Samtidig vet vi at Bufetat har ansvar for en del velferdstjenester som på mer formelt vis er tilpasset LHBT-problematikk, for eksempel når det gjelder adopsjon, medmorskap, ekteskap og partnerskap. Kan hende kunne man gjøre tilsvarende grep overfor LHBT-personer i familievernet og barnevernet som er gjort på andre satsningsområder. Dette blir imidlertid en avveining knyttet til politisk satsning på dette spesifikke området, og det reelle behovet for spesielt tilpassede tjenester til LHBT-personer. Heller ikke dette kan denne kartleggingen si noe om – her er det tjenestetilbudet slik det framstår i dag som er i fokus.

10.1 Mulige veier videre

Gitt de organisatoriske og politiske rammene som barnevernet og familievernet utfører sin virksomhet innenfor, gir kartleggingen en mulighet for å skissere enkelte framtidige muligheter for å sikre et likeverdig tilbud til lesbiske, homofile, bifile og transpersoner. I så måte kunne man tatt utgangspunkt i en diskusjon om hva som er ønskelig (eller ikke) ut fra forholdet mellom universalistiske tiltak og mer partikularistiske. Vi anser imidlertid dette som overordnede politiske avveininger, og har ikke grunnlag for å foreslå noen spesifikk avklaring av dette prinsipielle spenningsforholdet. Imidlertid finnes det noen rom for tiltak innenfor det eksisterende systemet og lovverket.

For det første kan man ta utgangspunkt i at tjenestene i familievernet og barnevernet er knyttet til den enkelte ansattes fagutøvelse og kompetanse, spesielt i møte med klientene. Tiltak for å øke kompetansen om LHBT-problematikk blant Bufetats ansatte er dermed nærliggende å peke på. Dette kan imidlertid foregå på flere måter: Det er mulig å treffe tiltak som skal øke kompetansen til de som allerede er ansatte i Bufetat, gjennom kurs, seminarer eller lignende. Erfaringene fra familievernet i forbindelse med Rosa kompetanse kan i så måte være et eksempel på hvordan dette kan gjøres. Det kan likevel hende at det er et behov for å utvikle og tilpasse slike ordninger videre, for eksempel med en tilpasning til barnevernet som tjenesteområde. I et mer langsiktig perspektiv kan man i tillegg se for seg en type kompetanshevende tiltak som ligger utenfor selve Bufetat, og som er knyttet til utdanningen av faglig personell. Kanskje kunne man vurdert innholdet i selve utdanningene, og forsøkt å påvirke innholdet på en slik måte at LHBT-problematikk ble gjort mer relevant. Problemet med en slik tilnærming er selvfølgelig at den må foregå på et område som Bufetat og Bufdir ikke har egen kontroll over, og at det ville fordre en økt innsats knyttet til utvikling av utdanningsprogrammer og faglig innhold i samarbeid med aktører utenfor barnevernet og familievernet. Mulige bidrag fra Bufetats side kan likevel være å stimulere til forskning og utvikling ved hjelp av tiltak som tilskudd til forskningsaktivitet, tilrettelegging for tilgang til forvaltningen for studenter, stipendiater og forskere, seminarvirksomhet i fellesskap med utdanningsinstitusjoner, nettverksbygging, eller lignende.

For det andre kan man se for seg at det regionale nivået kan ta en mer førende rolle. Dette kan også skje på flere måter, blant annet at man sikrer LHBT-kompetanse i

fagteamene eller utarbeider konkrete retningslinjer, råd eller veiledere for hvordan LHBT-klienter kan møtes. En annen tilnærming vil kunne være prosjektorientert arbeid i regi av det regionale nivået, der det hentes kompetanse fra miljøer både internt og eksternt, og der det avholdes periodisk seminarvirksomhet hvor problemstillinger som er LHBT-relevante kan diskuteres og arbeides med. I slike tilfeller kan man se for seg at regionene fungerer koordinerende, og at man inkluderer personer med faglig ansvar fra alle deler av barne- og familievernnet, enten det måtte være snakk om kirkelige familievernkontorer eller kommunale barnevernsansatte. Et av formålene ved den regionale innsatsen er nettopp at dette nivået skal ivareta behov for faglige ressurser og koordinering av faglig innsats.

Videre kan man se for seg en mer omfattende kartlegging av hvilke behov som faktisk finnes blant LHBT-befolkningen. På den ene siden vil det i så fall være aktuelt å trekke veksler på interesseorganisasjonene, mens det på den andre siden også vil være en del å hente på å utføre undersøkelser som er mer konkret rettet mot tjenestenes brukere – altså LHBT-personer som har erfaring med barnevernet og familievernnet. Et vesentlig spørsmål i en slik kartlegging ville ventelig være å finne ut hvorvidt LHBT-befolkningen selv ønsker et spesielt tilpasset tjenestetilbud, eller om det er «nok» at man møtes med respekt, åpenhet og kunnskap. Det kan ikke uten videre tas for gitt at det finnes et behov for spesialtilpasning av selve tjenesteinnholdet, selv om det kan finnes behov for tilpasning av forhold som angår hvordan man utfører arbeidet, møter klienten og håndterer problematikk som er «utenfor det vanlige» – for eksempel overfor transpersoner.

Mer direkte rettet mot brukerne av familievernets og barnevernets tjenester kan man tenke seg at man oppretter frivillige, konkrete kontaktpunkter for LHBT-befolkningen, gjerne personer som har reell erfaring med eller spesiell kompetanse på LHBT-spørsmål. I praksis kan man se for seg at disse kontaktene har oversikt over enheter og personer i Bufetat som kan bidra med spesiell kompetanse der det er behov, eksempelvis oversikt over familievernkontorer som tilbyr samlivskurs for sammekjønnspaar, oversikt over hvem som har deltatt i kompetansebyggende tiltak (for eksempel Rosa kompetanse), eller til og med ansatte som er spesielt interessert i LHBT-problematikk som fagområde. LLH har til en viss grad gitt potensielle brukere av familievernets og barnevernets tjenester tips om steder de kan henvende seg i Bufetats mangfoldige organisatoriske enheter, men man kan vurdere om dette er noe også Bufetat selv kunne tilby. I så måte synes det fornuftig å spille på den kompetansen som LLH (og eventuelle andre aktører) allerede har i forbindelse med Rosa kompetanse, både når det gjelder hvordan dette kan gjøres i praksis, og i forhold til å kartlegge hvilke behov man i realiteten ser – for eksempel knyttet til omfang.

En prinsipiell avveining som Bufetat og Bufdir likevel må forholde seg til, er i hvilken grad man skal oppfatte regjeringens politikk på området som en oppfordring til større innsats på spesielt rettede tiltak (altså en økende grad av partikularisering), eller om man skal tolke handlingsplanen slik at man ønsker en generell «opprustning» innenfor de mer universalistiske rammene som allerede finnes. Et poeng i så måte, er at det ikke nødvendigvis er slik at man velger det eller det andre, men heller at det er viktig å være oppmerksom på de valg man treffer. Dette er en vurdering som også er relevant for de som utformer politikken på området: I hvilken grad skal man tilpasse velferdstjenester

spesielt til de ulike gruppene i befolkningen? Den umiddelbare faren ved spesiell tilpasning av tjenestetilbudet er fragmentering, i den forstand at det totale tjenestetilbudet blir mer uoversiktlig og detaljert – og at man sannsynligvis vil måtte allokere ressurser (økonomisk, personellmessig og kompetansemessig) på en annen måte enn man gjør i dag. Potensialet for bedre kvalitet i de ulike tjenestetypene kan være med på å veie opp for dette. En mer klassisk, universalistisk tilnærming har også sine farer, først og fremst at tilbudet til enkelte grupper av tjenestemottakere i mindre grad reflekterer disse gruppens spesielle behov og at tjenesteproduksjonen og strukturene som er forbundet med den oppfattes som rigide og lite fleksible. Samtidig vil man ventelig nå flere brukere totalt sett, og det er mulig å argumentere for at en universalistisk oppbygning av tjenesten innebærer en mer nøytral og standardisert tjenesteproduksjon.

Referanser

- Abbot, A. (1988) *The System of Professions. An Essay on the Division of Expert Labour*. Chicago, University of Chicago.
- Barne- og familiedepartementet (2002) *Kompetansetiltak for familievernet*. Rapport.
- Barne- og likestillingsdepartementet (2008) *Bedre livskvalitet for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner 2009–2011*. Regjeringens handlingsplan.
- Barne- og likestillingsdepartementet (2010) «60-års homokamp: Stå oppreist og samlet». Statsrådets tale til LLHs landsmøte 19. juni 2010,
 URL: www.regjeringen.no/nb/dep/bld/aktuelt/taler_artikler/ministeren/taler-og-artikler-av-barne--likestilling/2010/60-ars-homokamp-Sta-oppreist-og-samlet.html?id=609168
- Brochmann, G.T., Borchrevink, og J. Rogstad (2002) *Sand i maskineriet: Makt og demokrati i det flerkulturelle Norge. Makt- og demokratiutredningen*. Oslo, Gyldendal akademisk.
- Danielsen, H. og W. Mühleisen (2009) «Statens parkurs Godt Samliv. Ideal og normer for samliv og kommunikasjon». *Tidskrift for samfunnsforskning* 1/2009.
- Folgerø, T. og T. Hellesund (2009) «Transseksualitet på norsk. Heteronormering av kjønn og hverdagsliv». I Wencke Mühleisen og Åse Røthing (red.). *Norske seksualiteter*. Oslo, Cappelen.
- Hagelund, A. og J. Loga (2009) *Frivillighet, innvandring, integrasjon. En kunnskapsrapport*. Rapport 2009-1. Oslo, ISF.
- Hegna, K. (2007) *Homo? Betydningen av seksuell erfaring, tiltrekning og identitet for selvmordsforsøk og rusmiddelbruk blant ungdom: en sosiologisk studie*. Oslo, Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Det samfunnsvitenskapelige fakultet, Universitetet i Oslo Unipub
- Hellesund, T. (2008) *Identitet på liv og død. Marginalitet, homoseksualitet og selvmord*. Oslo, Spartacus.
- Landsforeningen for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner (2010) *HOMOsapiens ... Klienten er kanskje ikke heterofil? Homofile og lesbiske i møte med familievernet – et opplæringshefte for deg som jobber med familievernet*. Oslo, LLH.
 URL: www.llh.no/?module=Files;action=File.getFile;ID=391
- Hope, K.L., J. Loga og S. Neby (2009) *Mellom lokalisme og kompetanse. Evaluering av familieverntjenesten i Bufetat Region Vest*. Bergen, Rökkansenteret. Rapport 1-2009.
- Kuhnle, S. og N. Kildal (2005) «The Nordic welfare model and the idea of universalism». *Normative Dimensions of the Welfare State: The Nordic Experience*. London, Routledge.
- Lov av 8. april 1981 nr. 7: *Lov om barn og foreldre*.
- Lov av 4. juli 1991 nr. 47: *Lov om ekteskap*.
- Lov av 17. juli 1992 nr. 100: *Lov om barneverntjenester*.
- Lov av 19. juni 1997 nr. 62: *Lov om familievernkontorer*.
- Lov av 3. juni 2005 nr. 33: *Lov om forbud mot diskriminering på grunn av etnisitet, religion mv.*
- Moseng, B. (2002) *Lesbisk psykisk helse*. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Moseng, B. (2007) *Vold mot lesbiske og homofile tenåringer : en representativ undersøkelse av omfang, risiko og beskyttelse: Ung i Oslo 2006*. NOVA Rapport 19/07. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- NOU 2009:14 *Et helhetlig diskrimineringsvern*. Diskrimineringslovutvalgets utredning om en samlet diskrimineringslov, grunnlovsværn og ratifikasjon av tilleggsprotokoll nr. 12 til EMK. Avgitt til Barne- og Likestillingsdepartementet.
- Ohnstad, A. (2009) *Lesbiske identiteter: skeive bevegelser*. Oslo, Psykologisk institutt, Det samfunnsvitenskapelige fakultet, Universitetet i Oslo Unipub.

- Ohnstad, A. og K. Malterud (red.) (2006) *Lesbiske og homofile i møte med helse- og sosialtenesta*. Oslo: Samlaget.
- Ot.prp. nr. 9 (2002–2003) *Om lov om endringer i lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester (barnevernloven) og lov 19. juni 1997 nr. 62 om familievernkontorer (familievernkontorloven) m.v.*
- Ravneberg, B. (1999) *Normalitetsdiskurser og profesjonaliseringsprosesser. En studie av den spesialpedagogiske yrkesutviklingen 1880–1990*. Doktoravhandling, Rapport nr. 69 Institutt for Administrasjon og organisasjonsvitenskap, Universitetet i Bergen.
- Rundskriv Q-03/2010 av 1. februar 2010. *Retningslinjer for tilskudd til aktiviteter drevet av frivillige organisasjoner og andre som arbeider for bedre levekår og livskvalitet blant lesbiske, homofile, bifile og transpersoner (lgbt)*. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.
- St.meld. nr. 40 (2001–2002) *Om barne- og ungdomsvernet* Tiltråding frå Barne- og familiedepartementet av 5. juli 2002, godkjend i statsråd same dagen. (Regjeringa Bondevik II).
- Størksen, I. (2000) *Homofili og politikk. En komparativ analyse av verdiendringer og meningskoalisjoner bak vedtaket av partnerskapsloven i Danmark og Norge*. Hovedfagsoppgave. Institutt for Sammenlignende Politikk, Universitetet i Bergen.
- Tjersland, O.A. (1992): *Samlivsbrudd og foreldreskap*. Oslo: Universitetsforlaget.

Vedlegg 1 – liste over dokumenter

- «Bedre livskvalitet for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner 2009–2012» Regjeringens handlingsplan. Oslo, Barne-, likestillings- og familiedepartementet, 2008.
- «Bedre levekår for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner.»
Nettartikkel. URL: <http://www.bufetat.no/tilskudd/levekår/>
- Grønningsæter, A.B. og B.R. Nuland (2008) «Diskriminering av lesbiske, homofile og bifile og av hivpositive. En litteraturgjennomgang.» Fafo-notat 2008:24. Oslo, Fafo.
- «Kompetansetiltak for familievernet». Rapport utgitt av Barne- og familiedepartementet 2002.
- NOU 2009:22 «Det du gjør, gjør det helt. Bedre samordning av tjenester for utsatte barn og unge». Utredning fra et utvalg oppnevnt av Barne- og likestillingsdepartementet.
- Pressemelding 26.6.2008 «Bedre livskvalitet for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner (LHBT-personer) Nr. 08099.
- «Rosa kompetanse.»Kursmaterieell utarbeidet av LLH.
- Rundskriv Q-03/2009: «Retningslinjer for tilskudd drevet av frivillige organisasjoner og andre som arbeider for å bedre levekår og livskvalitet blant lesbiske, homofile, bifile og transpersoner (lhbt)»
- SSB notat 2008/4 Kurt Jonny Einarsen: Statistikk og indikatorer for statlig barnevern i StatRes 2007.
- St.meld. nr. 25 (2000–2001) Levekår og livskvalitet for lesbiske og homofile i Noreg.
- St.prp. nr. 1 (2009–2010) Tilråding frå Barne- og Likestillingsdepartementet av 25. september 2009, godkjend i statsråd same dagen.
- Temaside: «Lesbiske, homofile, bifile, transpersoner»
URL: www.regjeringen.no/nb/dep/bld/tema/homofile-og-lesbiske.html?id=87115
- Tilråding frå Barne- og familiedepartementet av 9. mars 2001, godkjend i statsråd same dagen.
- Tildelingsbrev til Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet 2010. Datert 27.1.2010. (se s. 5)
- «Trygghet og mangfold. En skeiv erfaringskonferanse. 13–14. september 2007.» Rapport. Oslo, Barne- og likestillingsdepartementet.
- Årsmelding Barne-, ungdoms- og familieetaten 2004. Oslo, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.
- Årsmelding Barne-, ungdoms- og familieetaten 2005. Oslo, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.
- Årsmelding Barne-, ungdoms- og familieetaten 2006. Oslo, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.
- Årsmelding Barne-, ungdoms- og familieetaten 2007. Oslo, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.
- Årsmelding Barne-, ungdoms- og familieetaten 2008. Oslo, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.
- Årsrapport 2008. Barne-, ungdoms- og familieetaten. Oslo, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.